Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально – політичних і правових наук

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
навчальної дисципліни
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ
підготовки здобувачів ступеня вищої

освіти бакалавр

(назва рівня вищої освіти)
Спеціальності
6.010101 - Дошкільна освіта
6.010102 - Початкова освіта
6.010103 - Технологічна освіта
6.010105 - Корекційна освіта (за нозологіями)
6.010106 - Соціальна педагогіка
6.010201 Фізичне виховання
6.020303 - Філологія. Українська мова та література
6.020303 - Філологія. Мова та література (російська)
6.030509 - Облік і аудит
6.030601 – Менеджмент
6.030102 – Психологія
6.040201 – Математика
6.040203 – Фізика
6.010104 - Професійна освіта
6.130102 - Соціальна робота
6.020303 - Філологія. Мова та література (англійська, німецька)
6.010203 - Здоров'я людини
(шифр і назва спеціальності)

Укладачі:
д. ф.н., проф. **Мозговий Л.І.**,
к.ф.н., доц. **Абизова Л.В.,**
к.ф.н., доц. **Степанов В.В.**
Розглянуто та схвалено на засіданні
кафедри філософії, соціально -
політичних і правових наук
від «16» лютого2016 р.
Протокол № 13

Слов’янськ – 2016 р.

ЗМІСТ

навчально-методичного комплексу

навчальної дисципліни

«Соціально-політичні студії»

підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю: **6.010101** - Дошкільна освіта, **6.010102** - Початкова освіта, **6.010103** - Технологічна освіта, **6.010105** - Корекційна освіта (за нозологіями), **6.010106** - Соціальна педагогіка, **6.010201** - Фізичне виховання, **6.020303** - Філологія. Українська мова та література, **6.020303** - Філологія. Мова та література (російська), **6.030509** - Облік і аудит, **6.030601** - Менеджмент, **6.030102** - Психологія, **6.040201** - Математика, **6.040203** - Фізика, **6.010104** - Професійна освіта, **6.130102** - Соціальна робота, **6.020303** - Філологія. Мова та література (англійська, німецька), **6.010203** - Здоров'я людини.

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програмадисципліни.
3. Опорний конспект лекцій із навчальної дисципліни, підручник, навчальний посібник (із грифом МОН молоді та спорту, без грифу).
4. Інструктивно-методичні матеріали до практичних (семінарських, лабораторних) занять із навчальної дисципліни (плани, теми занять, збірники завдань, ситуаційні завдання, пакети для проведення ділових ігор та ін.).
5. Методичні вказівки й тематика курсових проектів (робіт).
6. Пакет контрольних завдань для перевірки знань з навчальної дисципліни.
7. Дидактичне забезпечення самостійної роботи здобувачів (з використанням інформаційних технологій).
8. Критерії оцінювання знань і вмінь здобувачів.
9. Пакет дистанційного супроводу дисципліни.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально-політичних і правових наук

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

підготовки здобувачів ступеня вищої

освіти бакалавр

(назва рівня вищої освіти)

Спеціальності

6.010101 - Дошкільна освіта
6.010102 - Початкова освіта
6.010103 - Технологічна освіта
6.010105 - Корекційна освіта (за нозологіями)
6.010106 - Соціальна педагогіка
6.010201 Фізичне виховання
6.020303 - Філологія. Українська мова та література
6.020303 - Філологія. Мова та література (російська)
6.030509 - Облік і аудит
6.030601 – Менеджмент
6.030102 – Психологія
6.040201 – Математика
6.040203 – Фізика
6.010104 - Професійна освіта
6.130102 - Соціальна робота
6.020303 - Філологія. Мова та література (англійська, німецька)
6.010203 - Здоров'я людини

(шифр і назва спеціальності)

Слов’янськ – 2016 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ ФІЛОСОФІЇ, СОЦІАЛЬНО – ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ НАУК

УКЛАДАЧІ ПРОГРАМИ:

Мозговий Л.І. – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Абизова Л.В. - кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціально – політичних і правових наук ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Степанов В.В. - кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціально – політичних і правових наук ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Богданова Н.Г. - доктор філософських наук, професор кафедри охорони праці та екологічної безпеки ННПП – УІПА;

Мельник В.В. - доктор філософських наук, професор, кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук.

Рекомендовано до впровадження
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“17” лютого 2016 р.
протокол № 2
Перший проректор _____ **Набока О. Г.**

ВСТУП

Навчальна програма вивчення навчальної дисципліни «Соціально-політичні студії» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю: **6.010101** - Дошкільна освіта, **6.010102** - Початкова освіта, **6.010103** - Технологічна освіта, **6.010105** - Корекційна освіта (за нозологіями), **6.010106**-Соціальна педагогіка, **6.010201** - Фізичне виховання, **6.020303** - Філологія. Українська мова та література, **6.020303** - Філологія. Мова та література (російська), **6.030509** - Облік і аудит, **6.030601** - Менеджмент, **6.030102** - Психологія, **6.040201** - Математика, **6.040203** - Фізика, **6.010104** - Професійна освіта, **6.130102** - Соціальна робота, **6.020303** - Філологія. Мова та література (англійська, німецька), **6.010203** - Здоров'я людини.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є загальні і специфічні закони та закономірності розвитку і функціонування історично визначених соціально-політичних систем, механізм їх прояву в діяльності особистостей та соціальних груп, а також влада, держава, соціально-політичний процес у всіх його багатовимірних аспектах.

Міждисциплінарні зв'язки: «Філософія», «Історія», «Культурологія», «Педагогіка», «Психологія», «Етика».

Програма навчальної дисципліни містить змістові модулі:

1. Соціологія - наука про суспільство.
2. Політологія як система знань про політику.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни«Соціально-політичні студії» є формування у здобувачів розуміння соціально-політичної сфери суспільства, сутності політичних і соціальних відносин, структури сучасного суспільства, тенденцій трансформації соціальних систем. Вивчення начальної дисципліни сприяє формуванню політичної культури здобувачів, їх здатності

аналізувати соціальну реальність, орієнтуватися в сучасних політичних процесах, діяти соціально відповідально.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Соціально-політичні студії» є:

- формування цілісного уявлення про основні напрями соціально-політичних студій;

- ознайомлення з теоретичними і емпіричними дослідженнями зарубіжних та українських фахівців з соціально-політичних студій;

- набуття практичних навичок аналізу соціально-політичних процесів;

- розуміння актуальних соціальних і політичних проблем сучасного суспільства;

- формування здібностей до самостійного аналізу соціальних явищ;

- формування вмінь логічно мислити, міркувати й сміливо висловлювати свою точку зору;

- освоєння основних методик прикладних досліджень соціально-політичної сфери.

1.3. За результатами вивчення дисципліни у здобувачів повинні бути сформовані такі компетентності:

загальні:

- *здатність* виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

- *здатність* проводити дослідження на відповідному рівні;

- *здатність* вільно орієнтуватися у стрімкому потоці наукової інформації, вести особистий науковий пошук;

- *готовність* до грамотного ведення дискусії і полеміки;

- *готовність* до постійної самоактуалізації, мотивації високих досягнень, прагнення високих професійних результатів, життєвих успіхів;

- *здатність* до компетентної самостійної роботи;

- *здатність* генерувати нові ідеї (креативність);

- *здатність* до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

- *здатність* вчитися і бути сучасно навченим;

- *здатність* діяти соціально відповідально та громадскі свідомо.

спеціальні:

- *здатність* до аналізу та наукової інтерпретації суспільно-політичних проблем і процесів;

- *здатність*до участі у розвитку демократичних інститутів;

- *готовність* до аналізу, узагальнення й комплексного поєднання традиційних та інноваційних підходів у дослідженні соціально-політичної сфери;

- *здатність* до аналізу сучасних тенденцій розвитку суспільства, влади, держави та форм політичної взаємодії;

- *цінування* та повага різноманітності та мультикультурності;

- *спроможність*систематизувати інформацію з різних джерел, робити узагальнюючі висновки;

- *здатність* до навичок усного та письмового аргументованого викладу власної позиції з актуальних соціально-політичних проблем;

- *здатність* працювати в команді, навички міжособистісної взаємодії*;*

- *здатність* здійснювати самостійно-пошукову роботу;

На вивчення навчальної дисципліни відведено 120 години /4 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль І. Соціологія як наука про суспільство.

Тема №1. Предмет, структура і функції курсу соціально-політичної студії (соціологія)

Об’єкт и предмет соціально-політичної студії. Соціально-культурні і наукові передумови виникнення соціології як науки. Місце соціології в системі суспільствознавства, її зв'язок з іншими науками.

Основні методологічні засади соціології як науки. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ. Принципи діяльності, комплексності, системності, детермінізму, історизму в соціологічному знанні. Ціннісний підхід у соціології. Категорії та закони соціології.

Система соціологічних знань та їх елементи. Системна єдність соціології як науки і плюралізм її теоретичних напрямків. Загальні, спеціальні і галузеві соціологічні теорії. Емпіричні соціологічні дослідження. Фундаментальні і прикладні дослідження.

Основні функції соціології як науки: теоретично-пізнавальна, пояснювальна, описова, тощо. Соціологія і проблема наукового управління суспільством. Значення соціології для розв’язання соціально-економічних і політичних проблем модернізації українського суспільства.

Тема №2. Історія розвитку соціально-політичної думки

Виникнення і становлення соціології як самостійної науки. Логіка виникнення соціології. О.Конт — засновник соціології. Г.Спенсер як продовжувач позитивістської лінії в соціології. Соціологічний позитивізм. Соціологічна концепція марксизму. Соціологічний психологізм. Соціологія Е.Дюркгайма. Соціологія М.Вебера. Німецька формальна соціологія (Ґ.Зіммель та Ф.Тьонніс).Характерні риси сучасної соціології. Структурні парадигми теоретичної соціології. Інтерпретативні парадигми сучасної соціології. Емпірична соціологія. Теорія постіндустріального суспільства та постмодернізм. Витоки української протосоціології. Початки української соціології. Розвиток вітчизняної соціології у ХХ ст.. Соціологічні дослідження українських учених в еміграції.

Зародження та розвиток політичної думки про політику у Стародавньому світі. Загальна характеристика політичної думки Стародавнього Сходу. Політичні доктрини античності.

Особливості політичної думки часів Середньовіччя.

Епоха Відродження – новий етап у розвитку політичної думки. Н. Макіавеллі – засновник світської політичної думки. Політичні вчення Нового і Новітнього часу. Зародження і розвиток лібералізму і консерватизму. Виникнення і основні етапи розвитку політичної доктрини марксизму. Сутність кризи марксизму.

Формування політології як самостійної галузі знань. М. Вебер як класик сучасної зарубіжної політології. Розвиток політичної думки в Україні.

Розвиток політичних поглядів у період Київської Русі. Українська політична думка козацько-гетьманської доби. Роль Києво-Могилянської академії у суспільно-політичному житті. Історичне значення конституції Пилипа Орлика.

Політичні ідеї членів Кирило-Мефодіївського братства. Політична думка кінця XIX – початку XX ст. Обґрунтування новітньої української.

Тема №3. Суспільство як цілісна система

Поняття про суспільство і його типи. Характеристика суспільства як соціальної системи. Зміст основних елементів суспільної системи. Джерела і характер суспільного розвитку. Системний підхід до суспільства в соціології. Аналіз суспільства з позицій детермінізму. Концепція суспільства в функціоналізмі і індивідуалізмі.

Тема №4. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність

Структурна парадигма в сучасній соціології. Поняття «соціальна структура» в соціології. Процеси трансформації соціальної структури українського суспільства. Соціальні статуси. Розходження (неспівпадання) статусів. Ієрархія статусів. Соціальні спільноти і соціальні групи. Квазігрупи та соціальні кола Я. Щепанського. Класифікація соціальних груп та їх характеристики. Структура груп. Групова динаміка, комунікації та лідерство в групах. Методи вимірювання. Соціальні організації та її елементи. Бюрократія як група управління. Соціальна стратифікація. Теорія соціальної стратифікації та її виміри. Стратифікаційні системи та їх історичні типи. Гетерогенність та нерівність як базові характеристики суспільства. Структурні параметри:номінальні та рангові. Статусний профіль. Соціальні класи. Марксистська теорія класів. Моделі класової структури суспільства. Середній клас в контексті різних теорій та підходів стратифікації. Освіта як критерій соціальної диференціації. Маргінальність та бідність. Соціальна політика регулювання стратифікаційних процесів. Соціальна мобільність. Соціальна мобільність як складова стратифікаційних змін у суспільстві.

Класифікація мобільності. Групова та індивідуальна мобільність. Соціальна клаузула. Міграція. Обсяг мобільності, дистанція мобільності. Одиниця дистанції мобільності.

Тема №5. Суб'єкти суспільного життя (соціологія особистості, сім'ї, молоді; етносоціологія)

Ключові поняття і категорії соціології особистості. Філософсько-соціологічні уявлення про особистість. Основні проблеми соціології особистості. Сім'я як соціальний інститут і мала соціальна группа. Система категорій соціологічного дослідження сім'ї. Основні підходи до вивчення сім'ї в соціологічній думці. Тенденції розвитку сучасної сім'ї. Місце соціології молоді в системі соціологічного знання та в державній молодіжній політиці. Основні поняття і категорії соціології молоді. Стан дослідження молодіжних проблем і необхідність розвитку соціології молоді в Україні. Етносоціологія та предмет її дослідження. Методологічні підходи до вивчення етнічних спільнот. Проблематика етносоціології та соціології нації

Тема №6. Сфери життєдіяльності соціальних суб'єктів (соціологія культури, соціологія освіти та науки.)

Методологічні засади соціологічного аналізу культури. Поняття культури та специфіка її дослідження в соціології. Основні категорії соціології культури. Специфіка соціокультурної ситуації в Україні. Методологічні основи соціології освіти. Тенденції розвитку соціології освіти. Соціологічна освіта в Україні: проблеми та перспективи. Функції освіти в суспільстві. Сфера освіти та її соціологічне вивчення.

Тема №7. Організація і проведення конкретно-соціологічних досліджень (розробка програми).

Розробка програми конкретно-соціологічних досліджень. Підготовка до проведення конкретно-соціологічного дослідження та його етапи. Програма соціологічного дослідження: вимоги до розробки. Основні складники методологічної частини програми соціологічного дослідження. Методична частина програми конкретно-соціологічного дослідження. Розрахунок і обґрунтування вибірки. Основні методи конкретно-соціологічного дослідження. Стратегічний та робочий плани дослідження.

Змістовий модуль II. Політологія як система знань про політику.

Тема №8. Предмет, структура і функції соціально-політичної студії (політична наука)

Об’єкт і предмет політичної науки. Проблеми розвитку методології: класичні, некласичні і пост класичні методології. Методи та принципи політологічного дослідження. Понятійно-категоріальний апарат політичної науки. Рівні розуміння феноменів світу політичного.

Політична наука як сукупність субдисциплін і напрямів дослідження. Фундаментальна і прикладна політологія. Структура політології як навчальної дисципліни.

Політична наука в системі соціально-гуманітрного знання. Функції політології.

Тема №9. Політична система

Влада як суспільне явище. Походження та сутність влади. Класифікація інтерпретацій влади та її агенти. Ресурси і види влади. Політична та державна влада: поняття та структура. Політико-владна легітимність. Типи легітимності. Форми політичної влади та її функції. Співвідношення влад у сучасному суспільстві. Основні тенденції у трансформації та модернізації політичної влади у сучасному українському суспільстві.

Місце і роль політичної системи в життєдіяльності суспільства. Основні теорії політичних систем. Сутність, структура, функції політичної системи суспільства. Провідна роль держави в політичній системі. Політичні партії і партійні системи, їх роль і функції у політичній системі суспільства.

Типи політичних систем. Теорія розподілу державної влади, її сутність та значення. Особливості прояву влади в Україні. Ресурси та види влади. Політичне панування та легітимність. Моделі конституційного і громадянського суспільства.Тоталітаризм і авторитаризм.

Тема №10. Держава і громадянське суспільство.

Поняття держави, її визначальні ознаки. Основні теорії походження держави. Сутність, функції і структура держави. Форми державного правління. Форми державного устрою. Функції держави. Демократична, соціальна, правова держава.

Правова держава і громадське суспільство: ідеал і дійсність. Поняття громадянського суспільства, його функції та риси. Формування громадянського суспільства і правової соціальної держави в сучасній Україні. Теорія правової та соціальної держави.

Тема №11. Політичне лідерство таполітична еліта.

Поняття політичного процессу. Форми участі громадян у політичному житті суспільства. Політична стабільність та конфлікти. Політичні еліти. Політичні партії та суспільно-політичні рухи. Форми правління та територіального устрою сучасних держав. Проблеми формування багатопартійності в Україні.

Тема №12. Політична свідомість та політична культура.

Суть і рівні політичної свідомості. Самосвідомість українського народу. Сутність та моделі політичної культури. Функції політичної культури і проблеми її формування. Зовнішня політика та її закономірності. Спрямованість і засоби зовнішньої політики

Відповідно до вимог за напрямом підготовки реалізація компетентнісного підходу передбачає широке використання в навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять (соціологічний турнір, навчальний практикум, кейс-метод, ділові та рольові ігри, розв'язання проблемної ситуації мозкової атакою, реферати та доповіді, тестування, соціологічне опитування) у поєднанні з позааудиторної роботою з метою формування і розвитку професійних навичок бакалаврів: виконання завдань до колоквіуму, семінарських занять, роботу з першоджерелами та науковою літературою.

3. Рекомендована література

Базова

1. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // А. И. Кравченко. Социология: хрестоматия для вузов. - М., 2003. – 460 с.
2. Американская социология / Сост. Т. Парсонс. М., 1972. - 380 с.
3. Козырев Г.И. Социология: 100 вопросов – 100 ответов. / Г.И. Козырев.– М.: Гуманитар.изд.центр ВЛАДОС, 2007. – 190 с.
4. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснения, понимание социальной реальности. – М.: Добросовет, Книжный дом «Университет». – 1998. – 596 с.
5. Общая социология /Под ред. А.Г.Эфендиева. – М.: Изд-во «Инфра-М», 2007. – 330 с.
6. Батыгин Г.С., Подвойский Д.Г. История социологии. / Г.С. Батыгин, Д.Г. Подвойский.– М.: Наука и образование, 2007. – 444 с.
7. Волков Ю.П., Мостовая И.В. Социология. Ученик для вузов. – М.: Гардарика, 1998. – 432 с.

8. Григорьев С.И. Основы виталистской социологии XXI века. Учеб.пособ. / С.И. Григорьев. – М.: Гардарики, 2007. – 239 с.
9. Соціологія. Підручник. / За ред. В.Г.Городяненка. Друге видання, виправлене і доповнене.К.: „Академія”, 2003. – 560 с.
10. Соціологія. Навч.посібник. Курс лекцій. /За ред. В.М.Пічі. Друге видання, виправлене і доповнене. Львів: „Новий світ-2000”, 2002. – 312 с.
11. Кравченко С.А. Социология модерна и постмодерна в динамически меняющемся мире. / С.А. Кравченко. – М.: МГИМО-ун-т, 2007. – 264 с.
12. Соціологія. Навч. Посібник. /За ред. Н.П. Осипова, В.Д. Воднік, Г.П. Клімова та ін..; За ред.. Н.П. Осипової. – К.: Юрінкосм Інтер, 2003. – 336 с.
13. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів – 2-ге вид., доопр., доп / за заг. ред. В.І.Докаша. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 448 с.
14. Пилипенко В.Є., Попова І.М., Танчер В.В. та ін. Спеціальні та галузеві соціології: Навч.посібник. – 2-е вид. / В.Є. Пилипенко, І.М. Попова, В.В. Танчер. – К.: ПЦ «Фоліант», 2007. – 451 с.
15. Соціологічна теорія: традиції та сучасність: Навч. посібник / [Ред. А. Ручка]. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – 363с.
16. Перегуда Є.В. Соціологія: навчальний посібник / Є.В. Перегуда та ін. – П26 К.: КНУБА, 2012. – 140 с.
17. Спеціальні та галузеві соціології: Навч. посібник. – 2-ге вид. / За ред. В. Є. Пилипенко. – К.: Фоліант, 2007. – 451 с.
18. Рыбакова М.В. Современная социальная экологическая практика. / М. Рыбакова. – М., 2006. – 256 с.
19. Экономическая социология: автопортреты /Отв.ред.В.В.Радаев, М.С.Добрякова. – М.: Изд-во ВШЭ, 2007. – 487 с.
20. Соціологія: Навч. посібник / [Ред. С. Макеєв]. – К.: Знання, 2005. – 455 с.
21. Курчаба Т. Соціологія: навч.-метод. посібник / Т.Курчаба. - Л.: ПП Сорока Т.Б., 2015. - 184 с.
22. Перегуда Є.В. Соціологія: навчальний посібник / Є.В. Перегуда та ін. – П26 К.: КНУБА, 2012. – 140 с.
23. Бурдье П. Формы капитала // Западная экономическая социология: Хрестоматия современной класики. – М: РОССПЭН, 2004. – 536 с.
24. История теоретической социологии. В 4-х т. Т.1 / Ответ. ред. и сост. Ю.Н. Давыдов. - М.: Изд-во "Канон+" ОИ "Реабилитация", 2002. - 496 с.
25. Соціологія: Навчальний посібник / За ред. С.О. Макеєва. – 3-е вид.. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2005. - 455 с.

26. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки / Пер.з фр. Г.Філіпчука. – К.: Юніверс, 2004. – 688 с.

27. Мягков А.Ю., Журавлева И.В. Эффект интервьюера в персональном интервью: методология анализа и методы оценки /ГОУВПО «Ивановский государственный энергетический университет им.В.И.Ленина». / А.Ю. Мягков, И.В. Журавлева. – Иваново, 2006. – 264 с.

28. Гидденс Э. Устроение общества: Очерк теории структурации / Э. Гидденс; [пер. с англ. И. Тюрина]. – М. : Академический Проект, 2003. – 528 с. – (“Концепции”).

29. Тощенко Ж.Т., Цветкова Г.А. Социология труда. Учебно-методический модуль. / Ж. Тощенко, Г. Цветкова. – М.: Каллиграф, 2006. – 216 с.

30. Черниш Н.Й Соціологія: підручник за рейтингово-модульною системою навчання. – 5-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2009. – 468 с.
31. Социология : Энциклопедия / [сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко]. – Мн. : Кижный Дом, 2003. – 1312 с. – (Мир энциклопедий).
32. Політологія: Академічний курс: Підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів / М.І.Папов (керівник авторського колективу). – 2-е вид. перероб. і доп. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006. – 520 с.
33. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія: Навч. посіб. – 6-те вид., перероб. і доп. / С.Д. Гелей, С.М. Рутар. – К.: Знання, 2007. – 309 с.
34. Політологія: Підручник / І.С.Дзюбко, К.М.Левківський, В.П.Андрушко; За заг.ред. І.С.Дзюбка і К.М.Левківського. – К.: Вища школа, 1998. – 415 с.
35. Политология: Учебник для вузов / Под ред. М.А. Василика. М.: Юристъ, 2000. - 592 с.
36. Мухаев Р. Т. Политология: учебник для вузов /Р.Т.Мухаев. – М.: Проспект, 2010. – 640 с.
37. Брегеда А.Ю. Основи політології: Навч. посібник. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2000. — 312 с.
38. Пугачев В. П. Введение в политологию: учебник для студентов вузов / В.П. Пугачев, А.И Соловьев. – М.: Аспект-Пресс, 2010. – 448 с.
39. Бурлацький Ф.М. Загадка і урок Ніколло Макіавеллі./ Ф.М. Бурлацький.- М.: 1977. – 255 с.
40. Политология: учебник для бакалавров / [В. Н. Лавриненко, В. И. Буренко, Ю. А. Головин и др.]; под ред. В. Н. Лавриненко. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Юрайт, 2012. — 519 с.
41. Василік М.Н. Гуторов В.А. і ін.. Політологія./ Василік, В.А.Гуторов.-М.: 1999. – 589 с.
42. Избранные произведения: Пер. с нем./Сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл. П. П. Гайденко. — М.: Прогресс, 1990. — 808 с. — (Социологич. мысль Запада).

43. Вебер М. Работы М. Вебера по социологии, религии и культуре / АН СССР, ИНИОН, Всесоюз. межвед. центр наук о человеке при президиуме. Вып. 2. — М.: ИНИОН, 1991. – 301 с.
44. Гаджиев, К.С. Введение в геополитику/ К.С. Гаджиев. — М: Логос, 2001. — 432 с.
45. Василенко, И. А. Политология: учебник для вузов / И. А. Василенко М.: Юрайт: Высшее образование, 2010. - 398 с.

Допоміжна

1. Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество: Перев. Англ./ Дж. Гелбрейт.-М.: ООО АСТ: 2004. – 604 с.
2. Основы политологии: учебное пособие для вузов / А. В. Понеделков, С. И. Самыгин, А. М. Старостин, А. В. ВерещагинаМ. Ростов н/Д : МарТ , 2007. - 397 с.
3. Политология: учебник для вузов / [А. С. Гречин и др.]; под ред. В. Н. Лавриненко М.: ЮНИТИ , 2010.- 591 с.
4. Гнатюк М. Громовенко Л. Семака Л. Ськорульська Р., Стус Д., Удовік З. 100 великих українців./ М.Гнатюк, Л.Громовенко, Л.Семака, Р.Ськорульська, Д.Стус, З.Удовік.-М.: Вече, К.: Орфей. 2001. - 584 с.
5. Гозман Л.Я. Шестапол Е.Б. Политическая психология./ Л.Я.Гозман, Е.Б.Шестапол.-Ростов н/Д., 1996. – 450 с.
6. Голосов Р.В. Сравнительная политология./ Р.В. Голосов.-Новосибирск: 1995. – 206 с.
7. Василенко, И. А. Политическая философия: учебник для бакалавров и магистров / И. А. Василенко. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 424 с.
8. Дробот, Г. Л. Мировая политика: учебник для бакалавров / Г. Л. Дробот. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 476 с.
9. Мухаев, Р. Т. Политология. В 2 ч. Часть 2: учебник для академического бакалавриата / Р. Т. Мухаев. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 326 с.
10.Тимерманис, И. Е. Политология : учебник для бакалавров / под ред. И. Е. Тимер- маниса. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 701 с.
11. Туронок, С. Г. Политический анализ и прогнозирование: учебник для бакалавриата и магистратуры / С. Г. Туронок. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 291 с.
12. Политология: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / под ред. В. Л. Лчкасова, В. Л. Гуторова. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 404 с.
13. Кравченко, А. И. Основы социологии и политологии: учебник / А. И. Кравченко; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова М.: Проспект , 2008.- 349 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання – комплекти завдань для модульних робіт, індивідуальні завдання, теми рефератів.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально-політичних і правових наук

“ЗАТВЕРДЖУЮ”:
Завідувач кафедри Мозговий Л.І._____
“_16_” лютого 2016___ р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

підготовки здобувачів ступеня вищої

освіти бакалавр

(назва рівня вищої освіти)

Спеціальності

6.010101 - Дошкільна освіта
6.010102 - Початкова освіта
6.010103 - Технологічна освіта
6.010105 - Корекційна освіта (за нозологіями)
6.010106 - Соціальна педагогіка
6.010201 Фізичне виховання
6.020303 - Філологія. Українська мова та література
6.020303 - Філологія. Мова та література (російська)
6.030509 - Облік і аудит
6.030601 – Менеджмент
6.030102 – Психологія
6.040201 – Математика
6.040203 – Фізика
6.010104 - Професійна освіта
6.130102 - Соціальна робота
6.020303 - Філологія. Мова та література (англійська, німецька)
6.010203 - Здоров'я людини

(шифр і назва спеціальності)

Слов’янськ – 2016 р.

РОЗРОБНИКИ:

Мозговий Л.І., - доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціально - політичних і правових наук ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;
Абизова Л.В., - кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціально - політичних і правових наук ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;
Степанов В.В., - кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціально - політичних і правових наук ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Робоча навчальна програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри філософії, соціально–політичних і правових наук ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» Протокол № 13 від 16 лютого 2016 р.

Завідувач кафедри філософії,
соціально – політичних
і правових наук **Мозговий Л.І.**

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<table>
<tr><th rowspan="2">Найменування показників</th><th rowspan="2">Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</th><th colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</th></tr>
<tr><th>денна форма навчання</th><th>заочна форма навчання</th></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 4</td><td>Галузь знань
01 - освіта
(шифр і назва)
Спеціальність 6.010101- Дошкільна освіта, 6.010102 - Початкова освіта, 6.010103 - Технологічна освіта, 6.010105 - Корекційна освіта (за нозологіями), 6.010106 - Соціальна педагогіка, 6.010201 - Фізичне виховання, 6.020303 - Філологія. Українська мова та література, 6.020303 - Філологія. Мова та література (російська), 6.030509 - Облік і аудит, 6.030601 - Менеджмент, 6.030102 - Психологія, 6.040201 - Математика, 6.040203 - Фізика, 6.010104 - Професійна освіта, 6.130102 - Соціальна робота, 6.020303 - Філологія. Мова та література (англійська, німецька), 6.010203 - Здоров'я людини.
(шифр та назва)</td><td colspan="2">Нормативна</td></tr>
<tr><td>Модулів – 2</td><td rowspan="4">Спеціалізація
_____
(назва)</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Змістових модулів – 2</td><td>4 - й</td><td>4 - й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>Загальна кількість</td><td>7 - 8</td><td>8</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>годин – 120</td><td></td><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Тижневих годин для денної форми навчання:

аудиторних - 4

самостійної роботи студента - 20</td><td rowspan="6">Рівень вищої освіти

бакалавр</td><td>24 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>16 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>80 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

2. Мета й завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни«Соціально-політичні студії» є формування у здобувачів розуміння соціально-політичної сфери суспільства,сутності політичних і соціальних відносин, структури сучасного суспільства, тенденцій трансформації соціальних систем. Вивчення начальної дисципліни сприяє формуванню політичної культури здобувачів, їх здатності аналізувати соціальну реальність, орієнтуватися в сучасних політичних процесах.

2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціально-політичні студії» є:

- формування цілісного уявлення про основні напрями соціально-політичних студій;
- ознайомлення з теоретичними і емпіричними дослідженнями зарубіжних та українських фахівців з соціально-політичних студій;
- набуття практичних навичок аналізу соціально-політичних процесів;
- розуміння актуальних соціальних і політичних проблем сучасного суспільства;
- формування здібностей до самостійного аналізу явищ суспільного життя;

- формування вмінь логічно мислити, міркувати й сміливо висловлювати свою точку зору;

- освоєння основних методик прикладних досліджень соціально-політичної сфери.

2.3. За результатами вивчення дисципліни у здобувачів повинні бути сформовані такі компетентності:

загальні:

- *здатність* виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

- *здатність* проводити дослідження на відповідному рівні;

- *здатність* вільно орієнтуватися у стрімкому потоці наукової інформації, вести особистий науковий пошук;

- *готовність* до грамотного ведення дискусії і полеміки;

- *готовність* до постійної самоактуалізації, мотивації високих досягнень, прагнення високих професійних результатів, життєвих успіхів;

- *здатність* до компетентної самостійної роботи;

- *здатність* генерувати нові ідеї (креативність);

- *здатність* до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

- *здатність* вчитися і бути сучасно навченим;

- *здатність* діяти соціально відповідально та свідомо.

спеціальні:

- *здатність* до аналізу та наукової інтерпретації суспільно-політичних проблем і процесів;

- *здатність*до участі у розвитку демократичних інститутів;

- *готовність* до аналізу, узагальнення й комплексного поєднання традиційних та інноваційних підходів у дослідженні соціально-політичної сфери;

- *здатність* до аналізу сучасних тенденцій розвитку суспільства, влади, держави та форм політичної взаємодії;

- *цінування* та повага різноманітності та мультикультурності;

- *спроможність*систематизувати інформацію з різних джерел, робити узагальнюючі висновки;

- *здатність* до навичок усного та письмового аргументованого викладу власної позиції з актуальних соціально-політичних проблем;

- *здатність* працювати в команді, навички міжособистісної взаємодії*;*

- *здатність* здійснювати самостійно-пошукову роботу;

3. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Розділ дисципліни	Семестр	тиждень семестру	Види навчальної роботи, включаючи самостійну роботу студентів і трудомісткість (в годинах)			Форми поточного контролю успішності (по тижнях семестру) Форми проміжної атестації (по семестрах)
				лекції	практичні	семінарські	
Змістовий модуль І. Соціологія як наука про суспільство.							
1.	Тема 1. Предмет, структура і функції курсу соціально-політичної студії (соціологія)	І		2	2		реферат, эссе
2.	Тема 2. Історія розвитку соціально-політичної думки	І		2	2		реферат, эссе
3.	Тема 3.Суспільство як цілісна система	І		2	2		реферат, эссе
4.	Тема 4. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність	І		2	2		реферат, эссе

5.	Тема 5. Суб'єкти суспільного життя (соціологія особистості, сім'ї, молоді; етносоціологія)	I		2			реферат, контрольно-модульна робота №1
6.	Тема 6. Сфери життєдіяльності соціальних суб'єктів (соціологія культури, соціологія освіти та науки.)	I		2			реферат,
7.	Тема 7. Організація і проведення конкретно-соціологічних досліджень (розробка програми)	II		2	2		реферат, эссе
Змістовий модуль II. Політологія як система знань про політику.							
8.	Тема 8. Предмет, структура і функції соціально-політичної студії (політична наука)	II		2	2		реферат, эссе
9.	Тема 9. Політична система.	II		2	2		реферат, эссе
10.	Тема 10. Держава і громадянське суспільство	II		2	2		реферат, эссе
11.	Тема 11. Політичне лідерство та політична еліта	II		2			реферат, контрольно-модульна робота №2
12.	Тема 12. Політична свідомість та політична культура	II		2			реферат,
13.	Підсумок			24	16		залік

4. Програма навчальної дисципліни

4.1 Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет, структура курсу функціїсоціально-політичної студії (соціологія)	2
2.	Історія розвитку соціально-політичної думки	2
3.	Суспільство як цілісна система	2

4.	Соціальна стратифікація та соціальна мобільність	2
5.	Суб'єкти суспільного життя (соціологія особистості, сім'ї, молоді; етносоціологія)	2
6.	Сфери життєдіяльності соціальних суб'єктів (соціологія культури, соціологія освіти та науки.)	2
7.	Організація і проведення конкретно-соціологічних досліджень (розробка програми)	2
8.	Предмет, структура і функціїсоціально-політичної студії (політична наука)	2
9.	Політична система	2
10.	Держава і громадянське суспільство	2
11.	Політичне лідерство та політичнаеліта	2
12.	Політична свідомість та політична культура	2
	Разом	24

4.2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет, метод і структура курсу	2
2.	Основні віхи світової та вітчизняної соціально-політичної думки	2
3.	Суспільство як соціальна система	2
4.	Громадська думка як соціальне явище	2
5.	Політика як соціальний інститут	2
6.	Основні політичні ідеології та політичні режими сучасності	2
7.	Політичні партії і партійні системи	2
8.	Міжнародні політичні процеси	2
	Всього	16

4.3 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Структура і рівні соціологічного знання, парадігми соціології	8
2.	Сутність соціальних інститутів та їхнє значення у системі суспільних відносин.	8
3.	Соціальна структура українського суспільства та тенденції її розвитку	8
4.	Особливості соціологічного аналізу особистості.	8
5.	Сутність, механізм і основні функції соціального управління	8
6.	Предмет соціології політики	8
7.	Політична система суспільства, структура і функції	8
8.	Концепції виникнення держави, функції держави. Форми і типи державного правління	8
9.	Природа, концепції та класифікація політичного лідерства	8
10.	Основні категорії геополітики	8
	Всього	80

5. Методи навчання

- лекції;
- практичні заняття;
- складання конспекту;
- підготовка рефератів;
- складання тестів контролю знань, умінь і навичок здобувачів із заданої теми, тощо.

6. Методи поточного та підсумкового контролю

- поточне тестування на практичних заняттях та в процесі консультативної роботи;
- опитування та бесіди на практичних заняттях;
- перевірка виписок, тез та конспектів літературних джерел;
- поточні контрольні роботи.

7. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Для поточного контролю:

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам, із розподілом за темами за результатами поточного контролю

Тема	К-ть год	Практичні заняття		Самостійна робота	
		Max	Min	Max	Min
Т1	12	3	1	2	1
Т2	12	3	1	2	1
Т3	12	3	1	4	1
Т4	12	3	1	2	1
Т5	12	3	1	2	1
Т6	12	3	1	2	1
Т7	12	3	1	2	1
Т8	12	3	1	2	1
Т9	12	3	1	2	1
Т10	12	3	1	4	1
Разом	120	30	10	24	10

Максимальна кількість балів при оцінюванні результатів навчання здобувачів у процесі лекційного заняття виставляється за такими критеріями:

- присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у процесі лекції.

Максимальна кількість балів при оцінюванні результатів навчання здобувачів у процесі практичного (семінарського, лабораторного) заняття виставляється за такими критеріями:

- під час опитувань – за повну і ґрунтовну відповідь на задане запитання з теми заняття;
- під час тестування – за правильні відповіді на всі запитання тесту з теми заняття;
- у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами та математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Максимальна кількість балів під час оцінювання результатів навчання здобувачів у процесі написання поточних, проміжних контрольних робіт виставляється за правильні відповіді на всі питання роботи.

Максимальна кількість балів при оцінюванні результатів навчання здобувачів під час контрольного заходу виставляється за правильні відповіді на всі питання. Максимальна кількість балів під час оцінювання рефератів та презентацій за визначеними темами виставляється відповідно до критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту має бути ще не менше трьох джерел інформації);
- за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на літературні джерела;
- за наявність змістовних висновків;
- за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

Унаслідок невиконання окремих критеріїв із тієї чи іншої форми контролю знань кількість балів, яка виставляється здобувачеві, може бути знижена:

- за неповну відповідь – 0,5 бала;
- за кожну неправильну відповідь – 0,5 бала;
- за невчасне виконання індивідуальної роботи – 0,5 бала;
- за недостовірність поданої інформації – 0,5 бала;
- за недостатнє розкриття теми – 0,5 бала;
- за відсутність посилань на літературні джерела – 0,5 бала.

Результати поточного контролю результатів навчання здобувачів (кількість отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем у кінці кожного заняття до відома всіх здобувачів і проставляються в «Журналі обліку поточної успішності та відвідування занять» та є підставою для одержання допуску до підсумкового контролю.

Для підсумкового контролю у формі заліку:

Модуль 1					**Модуль 2**	**Модуль 3**	**Остаточний бал**
Аудиторна робота **Змістовий модуль I**					Самостійна робота	**Залікова оцінка (Підсумковий контроль)**	**100**
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	30балів (6б.-реф.+ 24б.КМЗ)	**0-40**	
6	6	6	6	6			
30 балів							
60-100							

Для підсумкового контролю у формі екзамену:

Модуль 1					**Модуль 2**	**Екзамен**
Аудиторна робота					Самостійна робота	Підсумковий контроль
Змістовий модуль I					44 бали	**0 - 100**
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5		
6	6	6	6	6		
30 балів						
Допуск до екзамену - 50						

Шкала оцінювання: національна та накопичувальна 100-бальна

За 100-бальною шкалою	За національною шкалою
90 – 100 балів	відмінно
89 – 75 балів	добре
60 – 74 балів	задовільно
26 – 59 балів	незадовільно
0 – 25 балів	неприйнято

8. Методичне забезпечення

1. Навчальні й навчально-методичні засоби навчання.
2. Контрольно-тестові програми.
3. Опорні конспекти лекцій.
4. Нормативні документи.
5. Підручники.
6. Ілюстративні матеріали.
7. Соціологічні словники.
8. Політологічні словники.

9. Рекомендована література

Базова

1. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // А. И. Кравченко. Социология: хрестоматия для вузов. - М., 2003. – 460 с.
2. Американская социология / Сост. Т. Парсонс. М., 1972. - 380 с.
3. Козырев Г.И. Социология: 100 вопросов – 100 ответов. / Г.И. Козырев.– М.: Гуманитар.изд.центр ВЛАДОС, 2007. – 190 с.
4. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснения, понимание социальной реальности. – М.: Добросовет, Книжный дом «Университет». – 1998. – 596 с.
5. Общая социология /Под ред. А.Г.Эфендиева. – М.: Изд-во «Инфра-М», 2007. – 330 с.
6. Батыгин Г.С., Подвойский Д.Г. История социологии. / Г.С. Батыгин, Д.Г. Подвойский.– М.: Наука и образование, 2007. – 444 с.
7. Волков Ю.П., Мостовая И.В. Социология. Ученик для вузов. – М.: Гардарика, 1998. – 432 с.
8. Григорьев С.И. Основы виталистской социологии XXI века. Учеб.пособ. / С.И. Григорьев. – М.: Гардарики, 2007. – 239 с.
9. Соціологія. Підручник. / За ред. В.Г.Городяненка. Друге видання, виправлене і доповнене.К.: „Академія”, 2003. – 560 с.

10. Соціологія. Навч.посібник. Курс лекцій. /За ред. В.М.Пічі. Друге видання, виправлене і доповнене. Львів: „Новий світ-2000”, 2002. – 312 с.
11. Кравченко С.А. Социология модерна и постмодерна в динамически меняющемся мире. / С.А. Кравченко. – М.: МГИМО-ун-т, 2007. – 264 с.
12. Соціологія. Навч. Посібник. /За ред. Н.П. Осипова, В.Д. Воднік, Г.П. Клімова та ін..; За ред.. Н.П. Осипової. – К.: Юрінкосм Інтер, 2003. – 336 с.
13. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів – 2-ге вид., доопр., доп / за заг. ред. В.І.Докаша. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 448 с.
14. Пилипенко В.Є., Попова І.М., Танчер В.В. та ін. Спеціальні та галузеві соціології: Навч.посібник. – 2-е вид. / В.Є. Пилипенко, І.М. Попова, В.В. Танчер. – К.: ПЦ «Фоліант», 2007. – 451 с.
15. Соціологічна теорія: традиції та сучасність: Навч. посібник / [Ред. А. Ручка]. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – 363с.
16. Перегуда Є.В. Соціологія: навчальний посібник / Є.В. Перегуда та ін. – П26 К.: КНУБА, 2012. – 140 с.
17. Спеціальні та галузеві соціології: Навч. посібник. – 2-ге вид. / За ред. В. Є. Пилипенко. – К.: Фоліант, 2007. – 451 с.
18. Рыбакова М.В. Современная социальная экологическая практика. / М. Рыбакова. – М., 2006. – 256 с.
19. Экономическая социология: автопортреты/ Отв.ред.В.В.Радаев, М.С.Добрякова. – М.: Изд-во ВШЭ, 2007. – 487 с.
20. Соціологія: Навч. посібник / [Ред. С. Макеєв]. – К.: Знання, 2005. – 455 с.
21. Курчаба Т. Соціологія: навч.-метод. посібник / Т.Курчаба. - Л.: ПП Сорока Т.Б., 2015. - 184 с.
22. Боровик, В. С. Основы социологии и политологии: учеб. пособие для ссузов / В. С. Боровик, Б. И. Кретов. — М.: Издательство Юрайт ; ИД Юрайт, 2014. — 447 с.
23. Бурдье П. Формы капитала // Западная экономическая социология: Хрестоматия современной класики. – М: РОССПЭН, 2004. – 536 с.
24. История теоретической социологии. В 4-х т. Т.1 / Ответ. ред. и сост. Ю.Н. Давыдов. - М.: Изд-во "Канон+" ОИ "Реабилитация", 2002. - 496 с.
25. Соціологія: Навчальний посібник / За ред. С.О. Макеєва. – 3-е вид.. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2005. - 455 с.
26. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки / Пер.з фр. Г.Філіпчука. – К.: Юніверс, 2004. – 688 с.
27. Мягков А.Ю., Журавлева И.В. Эффект интервьюера в персональном интервью: методология анализа и методы оценки /ГОУВПО «Ивановский

государственный энергетический университет им.В.И.Ленина». / А.Ю. Мягков, И.В. Журавлева. – Иваново, 2006. – 264 с.
28. Гидденс Э. Устроение общества: Очерк теории структурации / Э. Гидденс; [пер. с англ. И. Тюрина]. – М. : Академический Проект, 2003. – 528 с. – (“Концепции”).
29. Тощенко Ж.Т., Цветкова Г.А. Социология труда. Учебно-методический модуль. / Ж. Тощенко, Г. Цветкова. – М.: Каллиграф, 2006. – 216 с.
30. Черниш Н.Й Соціологія: підручник за рейтингово-модульною системою навчання. – 5-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2009. – 468 с.
31. Социология : Энциклопедия / [сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко]. – Мн. : Кижный Дом, 2003. – 1312 с. – (Мир энциклопедий).
32. Політологія: Академічний курс: Підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів / М.І.Папов (керівник авторського колективу). – 2-е вид. перероб. і доп. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006. – 520 с.
33. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія: Навч. посіб. – 6-те вид., перероб. і доп. / С.Д. Гелей, С.М. Рутар. – К.: Знання, 2007. – 309 с.
34. Політологія: Підручник / І.С.Дзюбко, К.М.Левківський, В.П.Андрушко; За заг.ред. І.С.Дзюбка і К.М.Левківського. – К.: Вища школа, 1998. – 415 с.
35. Политология: Учебник для вузов / Под ред. М.А. Василика. М.: Юристъ, 2000. - 592 с.
36. Мухаев Р. Т. Политология: учебник для вузов /Р.Т.Мухаев. – М.: Проспект, 2010. – 640 с.
37. Брегеда А.Ю. Основи політології: Навч. посібник. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2000. — 312 с.
38. Пугачев В. П. Введение в политологию: учебник для студентов вузов / В.П. Пугачев, А.И Соловьев. – М.: Аспект-Пресс, 2010. – 448 с.
39. Бурлацький Ф.М. Загадка і урок Ніколло Макіавеллі./ Ф.М. Бурлацький.- М.: 1977. – 255 с.
40. Политология: учебник для бакалавров / [В. Н. Лавриненко, В. И. Буренко, Ю. А. Головин и др.]; под ред. В. Н. Лавриненко. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Юрайт, 2012. — 519 с.
41. Василік М.Н. Гуторов В.А. і ін.. Політологія./ Василік, В.А.Гуторов.-М.: 1999. – 589 с.
42. Избранные произведения: Пер. с нем./Сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл. П. П. Гайденко. — М.: Прогресс, 1990. — 808 с. — (Социологич. мысль Запада).

43. Вебер М. Работы М. Вебера по социологии, религии и культуре / АН СССР, ИНИОН, Всесоюз. межвед. центр наук о человеке при президиуме. Вып. 2. — М.: ИНИОН, 1991. – 301 с.
44. Гаджиев, К.С. Введение в геополитику/ К.С. Гаджиев. — М: Логос, 2001. — 432 с.
45. Василенко, И. А. Политология: учебник для вузов / И. А. Василенко М.: Юрайт: Высшее образование, 2010. - 398 с.

Допоміжна

1. Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество: Перев. Англ./ Дж. Гелбрейт.-М.: ООО АСТ: 2004. – 604 с.
2. Основы политологии: учебное пособие для вузов / А. В. Понеделков, С. И. Самыгин, А. М. Старостин, А. В. ВерещагинаМ. Ростов н/Д : МарТ , 2007. - 397 с.
3. Политология: учебник для вузов / [А. С. Гречин и др.]; под ред. В. Н. Лавриненко М.: ЮНИТИ , 2010.- 591 с.
4. Гнатюк М. Громовенко Л. Семака Л. Ськорульська Р., Стус Д., Удовік З. 100 великих українців./ М.Гнатюк, Л.Громовенко, Л.Семака, Р.Ськорульська, Д.Стус, З.Удовік.-М.: Вече, К.: Орфей. 2001. - 584 с.
5. Гозман Л.Я. Шестапол Е.Б. Политическая психология./ Л.Я.Гозман, Е.Б.Шестапол.-Ростов н/Д., 1996. – 450 с.
6. Голосов Р.В. Сравнительная политология./ Р.В. Голосов.-Новосибирск: 1995. – 206 с.
7. Василенко, И. А. Политическая философия: учебник для бакалавров и магистров / И. А. Василенко. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 424 с.
8. Дробот, Г. Л. Мировая политика: учебник для бакалавров / Г. Л. Дробот. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 476 с.
9. Мухаев, Р. Т. Политология. В 2 ч. Часть 2: учебник для академического бакалавриата / Р. Т. Мухаев. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 326 с.
10.Тимерманис, И. Е. Политология : учебник для бакалавров / под ред. И. Е. Тимер- маниса. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 701 с.
11. Туронок, С. Г. Политический анализ и прогнозирование: учебник для бакалавриата и магистратуры / С. Г. Туронок. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 291 с.
12. Политология: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / под ред. В. Л. Лчкасова, В. Л. Гуторова. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 404 с.

13. Кравченко, А. И. Основы социологии и политологии: учебник / А. И. Кравченко; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова М.: Проспект , 2008.- 349 с.

10. Інформаційні ресурси

1. Навчальний план факультету;
2. ОПП і ОКХ;
3. Положення про організацію навчального процесу у кредитно-модульній системі підготовки фахівців (СДПУ, 2005);
4. Адреси бібліотек та читальних залів ДВНЗ « ДДПУ»: вул.. Г.Батюка, 19; вул. Комунарів, 16; вул. Леніна, 12.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально – політичних і правових наук

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

до навчальної дисципліни

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

підготовки здобувачів ступеня вищої

освіти бакалавр

(назва рівня вищої освіти)

Спеціальності

6.010101 - Дошкільна освіта
6.010102 - Початкова освіта
6.010103 - Технологічна освіта
6.010105 - Корекційна освіта (за нозологіями)
6.010106 - Соціальна педагогіка
6.010201 Фізичне виховання
6.020303 - Філологія. Українська мова та література
6.020303 - Філологія. Мова та література (російська)
6.030509 - Облік і аудит
6.030601 – Менеджмент
6.030102 – Психологія
6.040201 – Математика
6.040203 – Фізика
6.010104 - Професійна освіта
6.130102 - Соціальна робота
6.020303 - Філологія. Мова та література (англійська, німецька)
6.010203 - Здоров'я людини

(шифр і назва спеціальності)

Укладачі:
д. ф.н., проф. **Мозговий Л.І.**,
к.ф.н., доц. **Абизова Л.В.,**
к.ф.н., доц. **Степанов В.В.**

Слов’янськ – 2016 р.

План лекцій
Тема 1. Предмет, структура і функції курсу соціально-політичної студії (соціологія)

Мета вивчення: визначити об’єкт, предмет, завдання та комплексний (інтегративний) характер соціології.

Навчальний час: 2 год.

План лекції (навчальні питання):

1. Специфіка курсу соціально-політичних студій
2. Об'єкт и предмет соціології
3. Структура соціологічних знань та функції соціології

Література:

1. Кравченко С.А. Социология в 2-х тт. Т.1. Классические теории через призму социологического воображения. Учебник для академического бакалавриата. Издание 1. М.: Юрайт, 2014. - 584 с.
2. Сірий Є.В. Соціологія: Заг. теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії./ Навч. посібн.- К.: Атіка, 2004.- 480с.
3. Павліченко П.П., Литвиненко Д.А. Соціологія: Навч. посіб. для студ. несоціолог. спеціальностей./Ред. В.В. Півень.- 2-е вид. – К.: Лібра, 2002.- 254с.
4. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/ За ред. В.Г. Городяненка.- К.:Видавничий центр „Академія”, 2005.- 560 с.
5. Щепанский Я. Элементарные понятия социологии/Пер.с польск.- М.: Прогресс, 1969. – 240 с.

Ключові поняття: соціологія, методологія, структура, мікросоціологія, мікросоціологія, парадигма, теорія середнього рівня, соціологічне дослідження.

Основний зміст

Питання 1. Ці дві науки мають безліч точок дотику, їх взаємозв'язок особливо простежується в такій галузі соціології як політична соціологія (соціологія політики). Взаємозв'язок між соціологією та політологією визначається поруч обставин:

1) соціальні спільності, організації, окремі індивіди є суб'єктами і об'єктами політики;

2) політична діяльність являє собою один з важливих видів життєдіяльності людей, а політичні відносини безпосередньо впливають на стан суспільства і соціальні зміни;

3) політика як широке, складне і багатогранне явище проявляється у всіх головних сферах суспільного життя (економіці, соціальній сфері, культурі, системі організації державних органів, у зовнішній політиці держав).

Питання 2. Особливу увагу зверніть на категоріальний апарат. Об’єкт науки – це емпірично дана реальність, яка існує незалежно від нашого знання. Це можуть бути фізичні тіла, які взаємодіють один з одним, живі

організми або людина. Визначаючи предмет дослідження, ми часто абстрактно виділяємо одну чи кілька сторін об'єкта, не враховуючи вплив інших, нами не виокремлених. Кожному об'єкту дослідження можуть відповідати кілька предметів вивчення. Визначення об'єкта та предмета соціології як науки тісно пов'язане з історією її становлення. Тож, щоб зрозуміти, як формувались основні категорії соціології, необхідно звернутись до історії їх формування. Доцільно порівняти декілька визначень поняття „соціологія", її об'єкта та предмета, зроблених О.Контом, Г.Спенсером, Е.Дюркгаймом, М.Вебером і сучасними соціологами. Спробуйте прокоментувати виявлені вами відмінності. Розглядаючи питання наукової мови соціології, особливу увагу зверніть на поняття „соціальне", яке є базовою категорією соціології. Її розробці та поясненню присвячені ґрунтовні соціологічні теорії (теорія соціальної дії, теорія соціальної комунікації тощо). „Соціальне" трактується в соціології як якісна характеристика форм, засобів та суті людської взаємодії; як сукупність певних рис та особливостей суспільних відносин, інтегрована індивідами, спільнотами у процесі спільної діяльності в конкретних умовах, яка виявляється в їх стосунках, ставленні до свого місця в суспільстві, явищ і процесів суспільного життя.

Питання 3. При роботі над цим питанням –зверніть увагу на існування різних підходів до визначення критеріїв структурування і кількості рівнів соціології – від найпростішого поділу соціології на фундаментальну та прикладну до виокремлення семи рівнів соціологічного теоретизування. Охарактеризуйте трирівневу структуру соціології: визначте суть і завдання теоретичної соціології, теорій середнього рівня (спеціальних і галузевих) та емпіричної соціології. Сучасна соціологія виробляє та використовує поряд із традиційними нові поняття та підходи. Так, дедалі більшої популярності набуває структурування соціологічних теорій за парадигмами. Парадигма трактується як сукупність основних положень і принципів, які лежать в основі тієї чи іншої теорії, володіє специфічним категоріальним апаратом і визнається певною групою вчених. Визначення соціологічних парадигм знаходиться на стадії формування, існують певні розбіжності в їх групуванні та характеристиці. Виокремлюють макро- та мікро-, теоретичну та емпіричну парадигми. Дж. Рітцер, сучасний американський соціолог, виділяє парадигму соціальних фактів, парадигму соціальних дефініцій, парадигму соціальної поведінки. У вітчизняній соціології поширений підхід, за яким всі соціологічні парадигми умовно поділяють на три групи: структурно-функціональні, інтерпретативні та інтегральні (об'єднуючі). Кожна парадигма достатньо вибіркова в плані оцінки факторів суспільного розвитку (економіка, культура, природа, індивід); характеризується наданням пріоритету в дослідженні певних сторін соціокультурних реалій (солідарність або конфліктність тощо); формує власну методику дослідження поведінки людей. Саме це дає підстави вважати соціологію поліпарадигмальною наукою.Функції соціології як науки це:гносеологічні функції,соціальні

функції,інформаційна функція, прогностична функція, перетворювальна функція, управлінська функція, світоглядна функція,іделогічна функція, гуманістична функція.

Питання для самостійної роботи:

1. Розкрийте роль і завдання соціології в соціальному реформуванні українського суспільства.
2. Назвіть особливості соціології як наукової дисципліни, що вивчає людське суспільство.
3. Охарактеризуйте сутність соціологічних категорій "соціальні відносини", "соціальне явище", "соціальний прогрес", "соціальний закон", їх взаємозв'язок.
4. Сутність "соціального" як провідної соціологічної категорії.

Тема 2. Історія розвитку світової соціально-політичної думки

Мета вивчення: сформувати уявлення про основні етапи розвитку соціально-політичної думки, специфіку кожного етапу та наукові внески найбільш відомих представників різних напрямків.

Навчальний час: 2 години

План лекції (навчальні питання):

1. Етапи виникнення і розвитку соціальної науки
2. Донаукова політична думка і становлення політології як науки

Ключові поняття: позитивізм, антична політологія, релігійна думка, соціально-політична думка Ренесансу, соціально-політична думка Нового часу, сучасність.

Література:

1. Волоков Ю.Г., Мостовая И.В. Социология / Ю.Г. Волков, И.В. Мостовая. – М., 1998. – 324 с.
2. Казаринова Н.В., Филатова О.Г., Хренов А.Е. Социология / Н.В. Казаринова, О.Г. Филатова, А.Е. Хренов. – М., 2000. – 300 с.
3. Капитонов Э.А. История социологии / Э.А. Капитонов. – Ростов- на-Дону, 1993 – 275 с.
4. Боровик, В. С. Основы социологии и политологии: учеб. пособие для ссузов / В. С. Боровик, Б. И. Кретов. — М.: Издательство Юрайт ; ИД Юрайт, 2014. — 447 с.
5. Елисеев, С. М. Политическая социология: учебник и практикум для академического бакалавриата / С. М. Елисеев. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 412 с.
6. Пушкарева, Г. В. Политология: учебник и практикум для академического бакалавриата / Г. В. Пушкарева. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 295 с.

7. Политология: учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. В. Н. Лавриненко. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2015. — 522 с.

Основний зміст

Питання 1. Історію соціології, зазвичай, розподіляють на три великі етапи: протосоціологічний, академічний і новітній. **Перший етап – протосоціологічний** -триває, починаючи з часів Стародавнього світу до середини XIX ст. (фактично до виникнення соціології як науки). Як уже згадувалося, виникнення соціології – не одномоментний акт, а тривалий процес накопичення знань про суспільство, котрий нараховує тисячі років. Платон, Аристотель, А. Августин, Т. Аквінський, Г.Гроцій, Ж.-Ж.Руссо, Дж.Локк, Т.Гоббс, І.Кант, Г.Гегель, Ш. Фур'є, К.Сен-Сімон та ін. У Новий час, який був найбільш плідним на висунення та формування різноманітних концепцій, що пояснювали суспільне життя, активно розробляються: ідея природних правлюдини (Г.Гроцій), ідея суспільного договору (Ж.-Ж. Руссо, Дж.Локк, Т.Гоббс), ідея розподілу влад (Ш.Монтеск'є), ідея громадянського суспільства (Г.Гегель), ідея "держави права" (І.Кант).Початок XIX ст. ознаменувався діяльністю представників утопічного соціалізму – К.Сен-Сімона, Ш.Фур'є та Р.Оуена. У їхніх теоретичних працях розроблялося поняття суспільства, аналізувався соціальний рух, обґрунтовувалася необхідність удосконалення суспільства. Вибудувавши у своїй уяві ідеальне суспільство, вони намагалися цей новий погляд на нього втілити в реальне життя. У межах протосоціології розвивалися ідеї соціального детермінізму (спричиненості соціальних явищ), ідеї прогресу та регресу суспільства, а також наукового методу. **Другий етап – академічний,**котрий починається із середини XIX ст. і представлений плеядою відомих учених, таких, як: О. Конт, Г. Спенсер, К. Маркс, Е. Дюркгейм та ін. У цей період нова наука набуває своєї назви – соціологія. Зусиллями цих мислителів у загальних рисах був окреслений предмет соціології, сформульовано її закони, пояснено фундаментальні категорії соціології. Особлива увага вчених зосереджувалася на аналізі понять: соціальний організм, соціальна система, соціальна статика, соціальна динаміка, позитивна наука, індустріальне суспільство, еволюція, природний добір, органіцизм, механічна й органічна солідарність, суспільна гармонія, аномія, суспільно-економічна формація, базис і надбудова, соціальна революція, матеріалістичне розуміння історії тощо. **Третій етап – новітній.** Він починається з перших десятиліть XX ст. і триває дотепер. Імена-символи цього етапу: М.Вебер, П.Сорокін, Т.Парсонс, Р.Мертон, Дж.Мід, Р.Парк, Ф.Знанецький, Е.Гіденс, А.Турен, Ю.Хабермас, Т.Лукман, Н.Луман та ін. М.Вебер, на відміну від К.Маркса, обґрунтовує думку про зумовленість капіталізму не суто економічними чинниками, а й культурними, релігійними, організаційними. Розвиток капіталізму мислиться вченим як такий процес, що зазнає впливу науки й бюрократії та трактується як раціоналізація соціальної дії. П.Сорокін викладає і детально обґрунтовує концепцію конвергенції – поступового зближення та вироблення схожих рис у різних способах виробництва — комуністичного й капіталістичного. Йому

ж належить авторство теорій соціокультурної динаміки суспільства, соціальної стратифікації та мобільності. На цей період припадає розквіт “малих соціологій” – соціологій середнього рівня: соціології міста, соціології індустріального суспільства, соціології культури, соціології політики, соціології конфліктів, соціології девіацій, соціології адаптацій, соціології інтимності, тендерної соціології, соціології книги та читання й багатьох інших. Бурхливого розвитку набуває прикладна соціологія. Удосконалюється методика й техніка конкретних соціологічних досліджень. З’являються та швидко поширюються ефективні методики здійснення емпіричних досліджень. Набувають ваги проведення моніторингових досліджень. Започатковуються ґрунтовні електоральні дослідження. Соціологія сприяє розвиткові менеджменту та маркетингу, вивчається громадська думка, досліджуються нові тенденції в міждержавних відносинах за умов глобалізму.

Питання 2. Необхідно з’ясувати різницю між поняттями об’єкт і суб’єкт політичної науки на різних етапах її розвитку. Зверніться до історичної ретроспективи і зробіть коротке повідомлення про те, як виникли наукові уявлення про політику. Зверніть увагу на те, що кожна суспільна наука, у тому числі і політологія, проходить три ступеня розвитку - філософський, емпіричний та стадію ревізії емпіричного стану. Розглядаючи їх, вкажіть, що перший, філософський період розвитку політології продовжувався приблизно з часів Арістотеля до громадянської війни в Америці (1861 - 1865 рр.). Другий, емпіричний період продовжувався від Громадянської війни в Америці до закінчення Другої світової війни. Дослідженням політичної дійсностібув наданий науковий характер. Почалося вивчення поведінки людей у зв’язку з їх участю у державному управлінні , виникли наукові установи, що вивчали політичні відносини. Третій період розвитку політичної науки почався після закінчення Другої світової війни та продовжується по наш час. Зверніть увагу на те, що ми живемо у такий період, коли проходить ревізія емпіричного стану знань про політику. Ця стадія відзначається критичним переосмислюванням усього арсеналу накопичених емпіричних та теоретичних знань та їх подальшим поглибленням. Нагадайте, що є об’єктом сучасної політичної науки, які її суб’єкти? Слід коротко розглянути міфологічні та релігійно- філософські концепції політики Стародавнього Світу (Давнього Єгипту, Вавилону, Індії, Персії, Китаю), філософсько-етичні концепції античних мислителів (Платон, Арістотель), релігійні погляди на політику філософів Середньовіччя (Августин Блаженний, Фома Аквінський), політичні теорії Відродження та Нового часу (Ж. Боден, Н. Макіавеллі, Т. Мор, Т. Кампанелла, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск’є, Ж.-Ж. Руссо, Е. Берк, А. Токвіль, А. Сен- Сімон, І.Кант, Г. Гегель, І. Бентам, Ш. Фур’є, Р. Оуен, К. Маркс, Ф. Енгельс та ін.), дати стислу характеристику політичним поглядам мислителів новітнього періоду та сучасних політологів (М. Вебер, Р. Міхельс, Р. Дарендорф, К. Ленк, Р. Кенінг, Р. Лепсіус, К. фон Бейме, Т. Адорно, Ф. Нойман Г. Майєр; Р.Джоунс, Г. Іонеску, Г. Ласкі, К. Поппер; Р. Арон, М. Дюверже; В. Парето,

Г. Моска; Дж. Медісон, А. Бентлі, Ч. Мерріам, Г. Лассуелл, Г. Моргентау, Р.Даль, Д. Істон, Р. Такер, З. Бжезинський, Ф. Хайек, Ч. Еліот та ін.), а також охарактеризувати основні етапи становлення української та російської політичної думки.

Питання до самостійної роботи

1. Уявлення про суспільство в стародавньому світі .
2. Сучасний етап розвитку соціології
3. Назвіть учених, які зробили перші спроби систематизувати знання про політику і надати їм наукоподібну форму?
4. Які уявлення Конфуція про зв'язок моралі і політики, про роль народу і верховного правителя в державі?
5. Які основні положення політичного навчання Платона?

Чим розуміння держави в Арістотеля відрізняється від його трактування Платоном? По яких критеріях Арістотель розрізняв держави?

Тема 3. **Суспільство як цілісна система.**

Мета вивчення: опрацювати систему базових понять теми; сформувати та закріпити систему уявлень здобувачив про основні ознаки суспільства, основні концепції виникнення суспільства, формувати соціальні цінності особистості, як складової його суспільства, та одного з визначальних чинників розвитку держави як сучасної форми організації вітчизняного суспільства, сприяти формуванню свідомої громадянської позиції.

Навчальний час: 2 год.

План лекції (навчальні питання):

1. Поняття суспільства, головні ознаки суспільства.
2. Типологія суспільств.
3. Соціальні спільноти в сучасних суспільних системах.
4. Соціальні інститути в системі соціальних зв’язків.

Література

1. Прикладная социология: методология и методы: Учебное пособие/ М.К. Горшков, Ф.Э. Шереги. — М.: Альфа-М: ИНФРА-М, 2009. - 416 с:
2. Соціологія: підручник /за заг. ред. проф. В.П. Андрущенка, проф. М.І. Горлача. – Харків – Київ, 1998. – С. 178-208.
3. Соціологія: короткий енциклопедичний словник / уклад.: В.І. Волович, В.І. Тарасенко, М.В. Захарченко та ін.; під заг. ред. В.І. Воловича. – К.: Укр. Центр духовн. культури, 1998. – 736 с.
4. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл; перевод с английского. – М.: Academia, 1999. – 783 с.
5. Вербець В.В. Соціологія: Навчальний посібник. / В.В. Вербець, О.А. Субот, Т.А. Христюк. – К.: Кондор, 2009. – С. 136-145.

Ключові поняття: протосуспільство, суспільство, традиційне (доіндустріальне суспільство), індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство, соціальні зміни, соціальний розвиток, структурні соціальні зміни, процесуальні соціальні зміни, функціональні соціальні зміни, мотиваційні соціальні зміни, цивілізація, соціальна структура, соціальна група, еволюційні та революційні соціальні зміни, фактори соціальних змін, теорії соціальних змін (еволюційні, циклічні, функціоналістські, конфліктні), модернізація, органічна та неорганічна модернізація, соціальна система, писемне суспільство, дописемне суспільство, складне суспільство, просте суспільство, соціальна спільнота.

Основний зміст

Питання 1. Суспільство як соціальна система вирізняється надзвичайною складністю, різноманітністю та багатогранністю. З огляду на це у соціології існує багато визначень суспільства: від широких до вузьких. Тому доцільно знайти і порівняти визначення терміна „суспільство" у філософії, політології, а також у класиків соціології, зокрема О. Конта, К. Маркса, Е. Дюркгайма, М. Вебера, Т. Парсонса та ін. Одним з вихідних моментів цього питання має стати розуміння, що суспільство – це цілісна система, де головними елементами є люди, їхні зв'язки і відносини. Слід мати на увазі, що найбільш характерними ознаками суспільства є: спільність території, на якій проживають люди, які взаємодіють і спілкуються між собою; цілісність і сталість суспільства як певної єдності; автономність і самодостатність, самовідтворення, саморегуляція і саморозвиток; здатність підтримувати і відтворювати високу інтенсивність внутрішніх зв'язків; певний рівень розвитку культури з уставною системою норм і цінностей, які лежать в основі соціальних зв'язків між людьми. Здобувачі повинні знати, що суспільство як система структурно складається з людства в цілому (макрорівень), соціальних спільнот з утвореними ними соціальними інститутами (мезорівень), індивідів (мікрорівень). Сутність суспільства полягає у тлумаченні його як цілісної системи такого соціального утворення, яке наділене інтегральною системною якістю, що не зводиться до характеристик окремих людей чи їх простої суми.

Питання 2. Необхідно зазначити, що історію людства можна класифікувати через певну кількість базових типів суспільства. Жодна класифікація не може охопити всі ознаки суспільства. Тому існує багато типологій, серед яких у соціології найчастіше використовується стадіальна. Згідно з нею, суспільство у своєму розвитку проходить три стадії, які і визначають три типи суспільств: традиційне (аграрне, доіндустріальне, домодерне), індустріальне (модерне) та постіндустріальне (інформаційне, постмодерне). Для першої стадії характерне переважання сільського господарства, для другої – промисловість, для третьої – сфера послуг, знання та досвід людини, а на промисловому виробництві – передові технології, тобто інформація. У вітчизняній соціології існує також методологічна проблема екстраполяції переважно західних концепцій суспільства, його

організації та життєдіяльності на інші “незахідні” суспільства. Зокрема йдеться про релевантність цих концептуальних підходів до сучасного українського і подібних йому суспільств, що перебувають в процесах соцієтальних трансформацій. Відтак, важливим видається теоретичне узагальнення та систематизація сучасних соціологічних концепцій суспільства, а також питання застосування їх теоретичного потенціалу для інтегральних соціологічних концептуалізацій щодо українського суспільства.

Питання 3. Соціальна спільнота – це реально існуюча сукупність індивідів, яка характеризується відносною цілісністю. Соціальні спільноти виникають у ході історичного розвитку людства на всіх рівнях його існування і різняться величезною різноманітністю форм та змістовних зв’язків всередині них. Індивід може входити до різних спільнот одночасно. Наприклад, студенти вищих навчальних закладів можуть бути водночас представниками певної родини, нації, поселенської чи регіональної спільноти, членами політичної партії, громадської організації, спортивної секції, фанклубу, тощо. Таким чином, людина творить і входить у спільноти з яких складається суспільство.

Соціальні спільноти відзначаються великим різноманіттям видів, форм. За кількісним складом вони змінюються від спілки двох людей (діади), до таких, які налічують десятки мільйонів.

Питання 4. Треба наголосити, що існує взаємозв’язок між нормами і цінностями. Соціальні цінності конкретизуються в соціальних нормах. Цінності пов’язані з культурною орієнтацією, цілеспрямованістю людської діяльності, а норми – із соціальною організацією суспільства, насамперед із засобами і способами реалізації ціннісно-спрямованої діяльності. Варто зауважити, що організація і регулювання спільної діяльності людей, сталість соціальних відносин, від яких залежить буття соціальних груп і спільнот, забезпечується через соціальні інститути. Т.Веблен на початку XX ст. визначав соціальний інститут як сукупність суспільних звичаїв і соціальних норм, у яких втілені спосіб думки і життя людей і які передаються з покоління в покоління. І сьогодні багато соціологів трактують соціальний інститут як складну конфігурацію звичаїв, традицій, вірувань, установок, правил-регуляторів і законів, які мають певну мету і виконують певні функції. Це “своєрідний спинний хребет суспільного життя, оскільки він забезпечує соціальний лад у суспільстві, його стабільність та інтеграцію”. Усі соціальні інститути поділяють на головні та неголовні. Сучасна п’ятірка головних соціальних інститутів виглядає так: сім’я, релігія, економіка, політика і освіта. Суспільство влаштоване таким чином, що ряд інститутів виконує декілька функцій одночасно, і в той же час одну функцію можуть виконувати одразу декілька інститутів. При цьому функції соціальних інститутів з часом можуть змінюватися. Якщо інститут, крім користі, приносить суспільству шкоду, то таку дію називають дисфункцією. Наростання дисфункцій у діяльності соціальних інститутів може призвести

до соціальної дезорганізації суспільства. У контексті людської поведінки і діяльності доцільно розглянути еволюцію становлення та розвитку суспільства. Для цього необхідно насамперед дослідити основні чинники соціальної динаміки. А через поняття “соціальні зміни” проаналізувати ідею прогресу щодо розвитку суспільства та дилему “еволюція – революція”. Не зайвим буде також розгляд питання закономірностей розвитку суспільства – чи можна про них взагалі говорити? Бажано також проаналізувати процеси, що відбуваються в нашому суспільстві на сучасному етапі, особливо у сфері головних соціальних інститутів.

Питання до самостійної роботи

1. Поняття соціальної структури;
2. Базові елементи соціальної структури;.
3. Теорії виникнення суспільства. Сучасний світ: постіндустріальне (інформаційне) суспільство.
4. Співвідношення понять “суспільство”, “держава”, “громадянське суспільство”.
5. Основні методологічні підходи до розгляду суспільства.
6. Глобальні проблеми сучасного суспільного розвитку.

Тема 4. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність.

Мета вивчення: дати аналіз елементам соціальної структури суспільства, проаналізувати історичні типи соціальної стратифікації та їх наслідки для соціуму. Сформувати у здобувачів розуміння процесів соціальної міграції, також гуманістичне, науково-обґрунтоване ставлення до професійної діяльності.

Навчальний час 2 год.

План лекції (навчальні питання)

1. Основні критерії визначення, елементи та різновиди соціальної структури.
2. Соціальна стратифікація та її характеристика, методичні підходи та критерії.
3. Соціальна мобільність

Ключові поняття: соціальна структура суспільства, соціальна група, соціальна мобільність, соціальна стратифікація, рабство, касти, стани, класи, маргіналізація, статус, нація, соціальна група, соціальна нерівність, соціальне відтворення, соціальні процеси.

Література

1. Гидденс Э. Стратификация и классовая структура// Социол. исследования. – 1992. -№9. – с.112-124.
2. Кравченко А. И. Социология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – Екатеринбург: Деловая книга, 1998. – 384 с.

3. Вебер М. Основные понятия стратификации // Социологические исследования. — 1994. — № 5. — С. 147– 156;

4. Лукашевич М. Соціологія : Загальний курс: Підручник/ Микола Лукашевич, Микола Туленков,; . -К.: Каравела, 2011. -407 с.

5. Жоль К. Соціологія: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. — К. : Либідь, 2005. — 440с.

6. Дворецька Г. Соціологія: Навч. посібник / Київський національний економічний ун-т. — 2-ге вид., перероб.і доп. — К. : КНЕУ, 2002. — 472с.

Основний зміст

Питання 1. У соціології поняття "соціальна структура" тісно пов'язане з поняттям "соціальна система". Соціальною системою іноді називають суспільство. Потрібно пригадати те, що в сучасній соціології склалось досить багато теорій, концепцій та моделей вивчення соціальної структури. Охарактеризуйте історично одну з перших концепцій – марксистську. Поясніть, чому саме класи визначаються в ній ядром соціальної структури. При розгляді сучасних підходів зверніть увагу, що дані теорії трактують соціальну структуру не як вічну, застиглу і непорушну конфігурацію, а підкреслюють її динамічний, змінний характер. Системний аналіз суспільства проводиться крізь призму соціальної диференціації. Індивіди та соціальні спільноти як основні елементи соціальної структури можуть бути розрізнені за багатьма ознаками, особливостями, до яких належать: біологічні, інтелектуальні, соціальні та функціональні особливості. Підберіть та наведіть приклади такої диференціації. Характеризуючи різновиди соціальної структури, а саме: соціально-професійну, соціально-демографічну, соціально-поселенську та етнічну, намагайтесь визначити, що саме є предметом соціологічного аналізу в кожній із них. Наприклад, даючи визначення професійної структури, недостатньо окреслити її тільки як сукупність існуючих у суспільстві професійних груп і відносин між ними. Адже належність до певної професійної групи багато в чому зумовлює належність до певного класу чи соціального прошарку, визначає соціальне становище працівника, спосіб життя та ін. Працюючи над поняттям соціології групи, пам'ятайте, що воно є родовим щодо понять клас, нація, етнічна, територіальна, релігійна чи інші соціальні спільноти. Для того, щоб уникнути відтворюючого характеру в роботі над матеріалом, який стосується типології соціальних груп, намагайтесь пояснити, чим зумовлено їх утворення; зробіть порівняльний аналіз основних особливостей різних типів груп.

Питання 2. При підготовці другого питання варто звернути увагу на те, що впорядкована і організована нерівність отримала назву стратифікація. Основою стратифікації можуть виступати такі чинники, як багатство, престиж, влада, професія, кваліфікаційні навички, освіта, соціальні норми, моделі поведінки та ін. Виникнення нерівності і формування соціальної стратифікації по-різному трактуються прибічниками функціоналізму, та

конфліктної теорії. З точки зору функціоналізму нерівність ґрунтується на винагороді найбільш талановитих та здібних людей, що займаються важливими видами соціальної діяльності. З позиції конфліктної теорії, нерівність виникає через нерівномірний розподіл влади і авторитету. Визначте основні виміри стратифікації в сучасній Україні. Чи відповідають вони класичним вимірам стратифікації, які виділяються науковцями в західних країнах? Потрібно також розглянути вертикальну стратифікацію із семи верств, в основі якої лежить так званий об'єктивний підхід – поділ суспільства на страти за їх соціально- економічним статусом. Особливу увагу слід приділити стратифікації в сучасній Україні, порівняти її специфіку за часів Радянського Союзу і в дореволюційній Україні.

Питання 3. Акцентуйте увагу на тому, що зміна положення людей у соціальному просторі отримала назву соціальної мобільності. Переважання висхідної соціальної мобільності, тобто переміщення у верству чи клас з більш високим соціальним престижем, є ознакою відкритості суспільства та засобом розв'язання соціальних суперечностей. Каналами мобільності є армія, церква, школа, політичні і професійні організації, інститути, сім'я і шлюб. Подумайте, представники яких професій в Україні мають можливості швидкої висхідної соціальної мобільності. Слід також мати уявлення про маргіналізацію та падіння життєвого рівня широких прошарків населення, слабкість позиції середнього класу, а також особливості соціальної мобільності.

Питання до самостійної роботи

1. феномен соціальної стратифікації та історичні типи стратифікаційних систем.
2. Соціальна нерівність як основа соціальної стратифікації.
3. Поняття соціальної мобільності. Механізми соціальної мобільності.
4. Що таке маргіналізація?
5. У чому полягає різниця між поняттями міграція населення та соціальна мобільність?

Тема 5. Суб'єкти суспільного життя (соціологія особистості, сім'ї, молоді; етносоціологія)

Мета вивчення: осмислити та проаналізувати суб'єкти суспільного життя на прикладі таких галузей як соціологія особистості, соціологія сім'ї, соціологія молоді, етносоціологія і соціологія нації.

Навчальний час: 2 год.

План лекції (навчальні питання)

1. Соціологія особистості
2. Соціологія сім'ї
3. Етносоціологія
4. Соціологія молоді

Ключові поняття: соціологія особистості, соціалізація, соціологія сім'ї, гомогенна сім'я, шлюб, форми сім'ї та шлюбу, моногамія, полігамія, груповий шлюб, проміскуїтет, тип сім'ї, нуклеарна (проста) сім'я, розширена (складна) сім'я, життєвий цикл сім'ї, сім'я як соціальний інститут, сім'я як мала (первинна) соціальна група, соціологія молоді, етносоціологія і соціологія нації.

Література

1. Лукашевич М.П. Соціологія. Основи загальної, спеціальних і галузевих теорій: Підручник / М.П. Лукашевич, М.В. Туленков, Ю.І. Яковенко. – К.: Каравела, 2008. – С. 185– 214; 240 – 255 (544 с.)
2. Піча В.М. Соціологія: Навч. посіб. для студ. вищих навчальних закл. / В. М. Піча – К.: Каравела, 2000. – С. 113-132, 204-221
3. Соціологія: Підручник / За редакцією В.М. Пічі. – Львів: Магнолія Плюс, 2004. – С. 107- 126, 206-224 (277 с.)
4. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г. Городяненка; вид. 3-тє, перероб, доповнене. – Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. – С. 385 – 411 (544 с.)
5. Танчин І.З. Соціологія: Навч. посіб. / І.З. Танчин; 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – С. 210 – 237 (351 с.)
6. Юрій М.Ф. Соціологія / М.Ф. Юрій. – К.: Дакор, 2005. – С. 342 – 359, 443-456 (552 с.)

Основний зміст

Питання 1. Важливо зрозуміти сутність основних досліджень соціології особистості та ключові поняття і категорії соціології особистості: людина, індивід, особистість, індивідуальність, також соціальну типологію особистості. Затронути питання проблем соціалізації, соціальної адаптації та інтеріоризації. Ресоціалізація особистості в перехідних суспільствах.Філософсько-соціологічні уявлення про особистість. Фройдизм і неофройдизм про особистість та її становлення. Людина в концепціях символічного інтеракціонізму та феноменологічної соціології. Біхевіоризм і проблема особистості. Теорії соціальних ролей. Диспозиційна теорія саморегуляції поведінки індивіда. Теорії референтної групи. Характерні риси особистості та її внутрішня духовні структура, також потреби, інтереси, мотиви й цінності.

Питання 2. Необхідно розкрити питання соціалізації особистості в переважній більшості випадків,яка розпочинається у сім'ї, яку вивчає спеціальна галузь соціології. Соціологія сім'ї – галузь соціології, яка досліджує формування, розвиток і функціонування сім'ї, шлюбно-сімейних відносин у конкретних культурних та соціально-економічних умовах.Предмет соціології сім'ї -специфічні відносини між сім'єю і суспільством, а також у середині сім'ї. Об'єкт – сім'я як мала соціальна група і як соціальний інститут регулювання відтворення людини за допомогою певної системи норм, ролей.

Етапи розвитку соціології сім’ї:

перший етап: від античності до середини XIX ст. Основною формою вважалася моногамна сім’я як прообраз суспільства, яке тлумачилося як велика родина. (Ж.-Ж. Руссо, Ж.-А. Кондорсе, Г.-В. Гегель, І.Кант);

другий етап: із середини XIX ст. до початку XX ст. Ініціативу у вивчення сім’ї утримували антропологи й етнографи, які використовували багатий емпіричний матеріал, зібраний під час досліджень примітивних суспільств, а також можливості порівняльно-історичного методу. Тогочасні теоретичні дискусії стосувалися співвідношення патріархату і матріархату;

третій етап: перша половина XX ст. Досліджують стадії, форми і типи шлюбних відносин; четвертий етап: із середини XX ст. дотепер. Головна його особливість – поєднання теоретичних розробок з емпіричними дослідженнями.

Як окрема галузь соціології соціологія сім’ї виникла у 20-х роках XX ст. та успішно розвивалася.Соціологія сім’ї в Україні з’явилася у 60-ті роки XX ст.

Таким чином, сім'я як одна з найстаріших біосоціальних спільнот нині зазнає великих змін. Ці зміни носять глобальний універсальний характер і пов'язані з руйнацією традиційних цінностей і форм сімейного життя і шлюбу.

Питання 3. Важливо зрозуміти сутність етносоціології її предмет, етнічні спільноти, основні підходи до вивчення етнічних спільнот, також роль етносу і етнічних відносин у становленні, розвитку та функціонуванні суспільства. Сучасні проблеми міжнаціональних відносин та їх історичне коріння. Основні риси та етапи формування української нації.

Національні спільноти як складні соціальні системи. Специфіка процесів формування та розвитку етно-національних спільнот і груп, їх історичні типи. Проблема формування етнічної самосвідомості, етнічних установок і національних інтересів. Національна ідея та її місце в соціокультурній реальності сучасного суспільства. Соціологічні дослідження форм взаємодії етно-національних спільнот у сучасному суспільстві: гетоїзація, колонізація, модернізація, інтеграція, мобільність, соціальний і культурний конфлікт.

Сучасні проблеми міжнаціональних відносин і їх історичне коріння, міжнаціональне напруження та конфлікти. Проблема збереження етносів і етнічних груп у світі, що глобалізується.

Основні риси та етапи формування української нації. Національно-культурне відродження в Україні, його специфіка та регіональні особливості. Проблема збереження культур нечисленних народів у сучасній Україні. Державна національна політика та роль етносоціології у її розробці.

Питання 4. Соціологія молоді нині є однією з найважливіших складових соціологічного знання. Молодь становить значну частину населення і відіграє значну роль в рішенні важливих соціальних, економічних і політичних проблем людства. Дослідження проблем молоді стало предметом ювенології - складової частини сучасної науки про людство.

Здобувачі повинні чітко знати завдання соціології молоді. Найголовніше завдання полягає у з'ясуванні основних інтересів і потреб молодого покоління, створенні соціального портрету, а також аналізі можливих наслідків, прийнятті законодавчих актів стосовно молоді для суміжних і близьких соціально-демографічних груп та спільнот.

Слід виділити основні тенденції у молодіжному середовищі: заперечення можливості повернення до минулого соціального ладу; руйнація традиційних форм соціалізації, заснованих на досить конкретній визначеності життєвого шляху; поява нових соціальних посередників, не властивих для самовизначення минулих поколінь: кооперативів, приватного бізнесу, різноманітних форм власності, нових джерел інформації; оцінка свого суспільного становища із загальнолюдських позицій, найчастіше у порівнянні зі становищем ровесників у інших високорозвинених країнах та поява у зв'язку з цим завищених: соціальних вимог.

Таким чином, більшість молоді стоїть нині перед складним вибором у житті, до якого вона не підготована ні психологічно, ні організаційно. Тому мета молодіжної політики у цій галузі - зміцнення соціального статусу молоді в структурах суспільства.

Питання до самостійної роботи

1. Визначте різницю між поняттями “людина”, “особистість”, “індивід” та “індивідуальність”.
2. Які фактори впливають на процес соціалізації людини в суспільстві?
3. Як інтереси і потреби людини можна співвідносити з потребами суспільства?
4. Що таке ресоціалізація і маргіналізація особистості? При яких умовах виникають ці процеси?
5. Що впливає на формування девіантної поведінки особистості? Як суспільство реагує на таку поведінку?
6. Чим інтеріоризація відрізняється від адаптації?
7. Що таке соціальний тип особистості? Назвіть основні соціальні типи особистості та схарактеризуйте їх.
8. Що вивчає і аналізуєсоціологія сім'ї?
9. Що вивчає і аналізує соціологія молоді?
10. Що вивчає і аналізує етносоціологія і соціологія нації?

Тема 6. Сфери життєдіяльності соціальних суб'єктів (соціологія культури, соціологія освіти та науки.)

Мета вивчення: засвоєння, закріплення, поглиблення і систематизація знань про соціологію культури, соціологію політики, соціологію освіти та науки.

Навчальний час 2 год.

План лекції (навчальні питання)

1. Соціологія культури: предмет, об'єкт та основі напрями досліджень.
2. Соціологія освіти та науки
3. Соціологія політики

Ключові поняття: культура, освіта, наука, суб'єкт, субкультура, соціологія політики.

Література

1. Волков Ю.Г., Мостовая И.В. Социология учебник для вузов / Под ред. проф. В.И. Добренькова. - М.: Гардарики, 2002. - 432 с.

2. Лукашевич М. Соціологія : Базовий курс: Навчальний посібник/ Микола Лукашевич, Микола Туленков,; . -К.: Каравела, 2005. -310 с.

3. Герасимчук А. Соціологія: Навчальний посібник/ Андрій Гера-симчук, Юрій Палеха, Оксана Шиян,; Ред. В. Я. Пипченко, Н. М. Труш. -3-є вид., вип. й доп.. -К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2003. -245 с.

4. Варивода Я. Масова свідомість як об'єкт національної безпеки // Людина і політика. — 2001. — № 2 (14). — С. 88-97.

5. Вербець В. Соціологія: теоретичні та методичні аспекти: Навч.-метод. посіб. / Рівненський держ. гуманітарний ун-т. — Рівне : РДГУ, 2005. — 202 с.

6. Брегеда А. Соціологія: Навч. метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / Київський національний економічний ун-т. — К., 1999. — 123 с.

7. Білоус В. Соціологія у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях: Навч. посібник / Київський національний економічний ун-т. — К. : КНЕУ, 2002. — 140 с.

8. Волков Ю.Г., Мостовая И.В. Социология учебник для вузов / Под ред. проф. В.И. Добренькова. - М.: Гардарики, 2002. - 432 с.

9. Гавриленко І. Соціологія освіти: Навч. посіб. / Запорізький держ. ун-т. Кафедра соціології; Київський ін-т змісту і методів навчання. Відділ соціології і моніторінгу освіти. — Запоріжжя : Этта-Пресс, 2005. — 394 с.

10. Городняк І. Соціологія освіти: курс лекцій / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. — Л. : ЛНУ ім. І.Франка, 2007. — 152 с.

Основний зміст

Питання 1. Зверніть увагу на широкий спектр інтерпретації терміну “культура”, на виникнення терміну “соціологія культури”, на формування шкіл у розумінні культури. Визначте орієнтири представників шкіл у трактуванні культури як феномену суспільства. Уперше поняття “соціологія культури” було введено у соціологічну науку М. Адлером, який під предметом цієї галузевої соціологічної теорії розумів вивчення соціальних чинників становлення і функціонування культурних цінностей і норм, їх вплив на суспільство і соціальну поведінку людини. У кінці XIX- на початку XX ст. у класичній соціології склалися дві основні школи у розумінні культури: французька (Е.Дюргайм, К.Леві-Стросс, Дж.Мердок), яка розвиває ціннісно- регулятивну орієнтацію соціології культури (колективні уявлення, цінності, традиції) та німецька (М.Вебер), яка розвиває етико-нормативну орієнтацію (переконання про честь, обов’язок, гідність, красу). У 50-ті рр. XX ст. розпочинає роботу американська соціологічна школа, де виникають дві гілки розуміння культури: культуралістська (Ф.Боас, Б.Малиновський, М.Мід, Р.Бенедикт, А.Кребер), яка стверджувала, що в теоріях про суспільство головне місце повинно належати культурі, й антропологоструктуралістська (А.Радкліфф-Браун, А.Еванс-Прічард), які надавали першість при вивченні суспільства соціальній структурі. У 60-70-ті рр. XX ст. соціологія культури стає самостійною теоретичною системою знань. Біля її витоків стояли П.Сорокін (“Соціальна та культурна динаміка”), А.Моль (“Соціодинаміка культури”). Над проблемами розвитку культури працювали П.Бурдьє, Н.Смелзер, Дж.Мердок, У.Самнер. Серед сучасних українських учених цими проблемами займаються С.Кримський, М.Попович, Л.Сохань, Є.Бистрицький, О.Донченко, В.Піча, В.Андрущенко та ін. Культура й культуроутворювальна діяльність людей може бути також розглянута в широкому значенні – як така, що складається із трьох підсистем: духовної, матеріальної й соціальної. Взаємно впливаючи одна на одну, вони становлять єдине ціле культури. Усі три підсистеми культури замикаються на культурі особистості як персоніфікованого носія культурної свідомості. Основними напрямами розвитку соціології культури є: визначення категорійного апарату; виділення структурних елементів культури; функції культури; різновиди культури; культура і особистість; культурна взаємодія та взаємовплив культур; розвиток культури в сучасних умовах. Сутність соціологічного підходу до дослідження культури полягає в розкритті закономірностей функціонування й розвитку культурних феноменів у суспільстві, у виявленні потенціалу соціальних можливостей культури. Як і кожна наука, соціологія культури має свою систему понять і категорій. У дослідженні соціології культури важливим є визначення ціннісних компонентів (аксіологічний аспект), яке дає змогу об'єднати елементи культури в систему. Людину в цьому контексті розглядають одночасно як суб'єкт і об'єкт культурного розвитку, а культуру – як міру гуманізації і гармонізації суспільства і людини.

Питання 2. Слід відзначити, специфічними ознаками освіти як соціального інституту належать:

- соціальні значущі функції навчання і виховання;
- спеціальні методи освітянської діяльності: навчання, виховання;
- свідомо посталені цілі;
- планомірна, систематична реалізація процесу свідомої соціалізації;
- певний зміст освіти;
- зорієнтованість освітньої діяльності на майбутнє.

Здобувачі повинні розібратися в причинах такого драматичного становища вищої школи, це:крах соціального експерименту побудови соціалізму в одній окремо взятій країні, звідси - крах основних принципів і догм освіти та виховання; бюрократизація всіх її структур; останній принцип фінансування освіти та науки;незатребуваність знань у суспільстві, розбазарювання інтелектуального потенціалу як результат зниження престижу вищої освіти; відсутність моделі системи вищої освіти.

Здобувачі повинні знати основні шляхи виходу з існуючого становища:

- кардинальне оновлення вищої школи, більш поглиблене її реформування відповідно до потреб суспільства на основі й безумовної автономізації;
- гуманізація та гуманітаризація діяльності вищої школи;
- зміна головної соціальної функції вищої школи, яка полягає у всебічному розвитку здібностей і таланту людини, підготовці її до життя у суспільстві;
- зміна існуючих відносин "вчитель-учень", перетворення їх на відносини партнерства та спілкування, де вчитель стає організатором, керівником, наставником учня;
- персоналізація навчального процесу, перетворення студента та викладача в суб'єкт освіти;
- реалізація принципу свободи викладання та навчання.

Таким чином, вихід вищої освіти із кризи вимагає вирішення глобальних питань кардинального оновлення всієї соціальної системи.

Зауважте, що наука – це не лише система знань, а й процес їх одержання та застосування. На рубежі третього тисячоліття наука і техніка дедалі більше перетворюються на фундамент сучасної цивілізації, проникаючи в глибинні основи життя природи та людини. У межах наукознавства поєднуються різногалузеві дослідження сучасної наки, серед яких чільне місце займає соціологічна проблематика. Об’єктом дослідження соціології науки є наука як система знань, яка є специфічним елементом культури, один із видів творчої діяльності, що виокремився в особливу сфери розподілу праці. Предметом соціології науки є вивчення соціальних структур і процесів наукової діяльності, взаємодію наукових структур, статус науки і вчених в суспільстві. Особлива увага звертається на наукові співтовариства, умови праці вчених, обмін інформацією, особливості стимулювання творчої активності учених, дослідження процесів впливу суспільних мов на розвиток науки, а науки – на суспільство. Наука виконує дві основні соціальні функції: пізнавальну (пошук нового, аналіз сутності процесів і явищ, виявлення

закономірностей їхнього розвитку); практичну (застосування знання, його використання в різних сферах суспільства). Соціологія науки розвивається в основному в рамках комплексної наукової сфери – наукознавства (science of science). Сьогодні воно є комплексом взаємодіючих одна з одною дисциплін, які часто пересікаються, проникаючи одна в одну. Серед таких дисциплін варто відмітити методологію наукових досліджень, історію науки, філософію та психологію науки, статистику науки та інші. Практичним завданням цього напряму соціології є підвищення ефективності матеріальних і фінансових вкладень в науку за рахунок удосконалення соціальних форм організації науки. При цьому соціологія науки може задавати концептуальні основи керування наукою – від наукових колективів окремих інститутів – до форм включення науки в матеріальне виробництво, освіту, соціальну і науково-технічну політику.

Питання 3. Слід вказатита засвоїти поняття і категорії соціології політики, специфіку соціологічного дослідження політичної сфери суспільства. Предмет соціології політики та його складники. Поняття політичного суб'єкта, політичної сфери влади. Взаємозв'язок політики з культурою й економікою. Політична соціалізація індивіда. Політичні реалії сучасної України. Соціологічні дослідження політичних процесів в Україні: ставлення населення до інституту президентства, стану прав і свобод людини, ступінь зацікавленості політикою, політичні ідеали і ставлення до політичного устрою, підтримка політичних напрямів, рівень довіри до політичних інститутів.

Питання до самостійної роботи

1. Політика як соціальне явище.
2. Сучасний етап розвитку соціології політики.
3. Сучасні проблеми соціології політики.
4. Соціологія культури: історія виникнення й предмет.
5. Структура й принципи культури.
6. Становлення освіти як соціального інституту.
7. Внутрішньо-інституційний і зовнішньо-інституційний рівень дослідження освіти.

Тема 7. Організація конкретно-соціологічних досліджень (розробка програми).

Мета вивчення: допомогти здобувачам здобути знання, уміння та навички для проведення конкретного соціологічного дослідження.

Навчальний час: 2 години

План лекції (навчальні питання):

1. Програма соціологічного дослідження, її зміст та значення для вивчення соціальних явищ, процесів. Поняття та способи формування вибірки.
2. Сутність та основні структурні елементи програми соціологічного дослідження.

3. Метод спостереження в соціології.
4. Вивчення документів як метод соціологічного дослідження.
5. Організація і планування обробки соціологічної інформації.

Ключові поняття: емпірична соціологія, прикладна соціологія, прикладні дослідження, методологія дослідження, методика, техніка, процедура дослідження; етапи соціологічного дослідження, анкета, анкетування, інтерв'ю, поштове опитування, телефонне опитування, соціометричний метод, фіксоване інтерв'ю, експеримент у соціології, вибіркова сукупність, генеральна сукупність, виборка.

Література:

1. Как провести социологическое исследование / Под ред. М.К.Горшкова, Ф.Э.Шереги. – М.: Политиздат, 1990. – С.13-15.

2. Саганенко Г.И. Надежность результатов социологического исследования / Под ред. В.А.Ядова. – Л.: Наука, 1983. – С.17-28.

3. Фролов С.С. Основы социологии: Учебное пособие. - М.: Юристъ, 2007. - 344 с.

4. Волков Ю.Г., Мостовая И.В. Социология учебник для вузов / Под ред. проф. В.И. Добренькова. - М.: Гардарики, 2002. - 432 с.

5. Вербець В.В. Методологія та методика соціологічних досліджень. – Острог, 2001. – 185 с.; Вербець В.В. Соціологія: теоретичні та методичні аспекти: Навч. метод. посіб./ Рівне: РДГУ, 2005. – 202 с.; Вербець В.В. Педагогічна діагностика формування духовно-творчого потенціалу студентської молоді: Монографія. – Острог-Рівне: РДГУ, 2005. – 383 с.

Основний зміст

Питання 1. Приступаючи до розкриття змісту програми соціологічного дослідження, необхідно пояснити з початку сутність поняття “соціологічне дослідження”. В соціології воно визначається як система логічно послідовних методологічних, методичних та організаційно-технічних процедур, пов’язаних між собою єдиною метою заради отримання достовірної інформації про явище або процес, що вивчаються, тенденції суперечності їхнього функціонування.

Слід зауважити, що проведення соціологічного дослідження обов’язково розпочинається з розробки його програми.

Програма соціологічного дослідження, без якої неможливе його якісне проведення, є стратегічним документом пошуку, теоретико-методологічною основою усієї сукупності процедур дослідження, що здійснюється соціологом. Вона включає:

1. Визначення проблеми, об’єкта і предмета дослідження;
2. Попередній системний аналіз об’єкта дослідження;
3. Характеристику мети і завдань дослідження;
4. Інтерпретацію та операціоналізацію основних понять;
5. Формулювання робочих гіпотез;
6. Визначення стратегічного плану дослідження;

7. Складання плану вибірку;
8. Опис методів збирання соціологічних даних;
9. Опис схеми аналізу та подання даних.

При вивченні другого питання здобувачі повиннізасвоїти, що метод вибірки – це науково обґрунтований підхід, який дозволяє робити висновки про об'єкт як ціле, спираючись на дані аналізу лише його окремих ознак. Повноцінне осягнення методу вибірки неможливе без використання кількох спеціальних понять: генеральна сукупність, вибіркова сукупність, одиниця відбору, одиниця спостереження, репрезентативність. Простою схемою формування вибірки є:

1. Простий випадковий вибір та його різновиди:

а) вибірка, першого зустрічного;

б) поштове опитування;

в) метод снігової кулі, простий систематичний вибір, серійна вибірка, гніздова вибірка.

2. Складні схеми формування вибірки:

а) стратифікація;

б) квотні;

в) багатоступневі;

г) комбіновані вибірки.

Питання 2. Розгляд другого питання доцільно розпочати з констатації того, що будь-яке соціологічне дослідження починається з розробки програми, яка визначає логічну послідовність науково-аналітичної роботи творчого колективу. Зміст та структура програми залежать від головної мети дослідницької діяльності. Програма соціологічного дослідження – це науковий документ, у якому логічно відображена схема переходу від теоретично-методологічного викладення проблеми до конкретного дослідження. У процесі розробки програми вирішуються питання визначення об'єкта, розробляються конкретні методики збору, обробки та аналізу отриманої емпіричної інформації. Проаналізуйте основні методи збору соціологічної інформації. Під методами соціологічного дослідження розуміється техніка дослідження, яка використовується для вивчення соціального світу. Серед методів збору первинної інформації найпопулярніший метод опитування.

Питання 3. Здобувачі повиннізасвоїти, що спостереження – це цілеспрямоване сприйняття явищ об'єктивної дійсності, у процесі якого одержуються знання щодо зовнішніх сторін, властивостей та відносин об'єктів, що вивчаються. Іншими словами, спостереження – це пряма реєстрація подій з боку очевидця, тобто того, хто спостерігає.

Рекомендуємо звернути увагу, що диференціація методу спостереження означає його поділ на структурне і неструктурне. Перше є таким, що контролюється, друге – не контролюється, тут відсутні параметри спостереження.

Залежно від ступеня участі спостерігача в епізації, яка досліджується розрізняють:

1. Виключне спостереження;
2. Невключне (без дослідника, який перебуває поза об'єктом).

За регулярністю проведення розрізняють:

1. Систематичне спостереження, яке характеризується регулярністю фіксації дії, процесу, ситуації упродовж визначеного періоду часу і дозволяє виявити динаміку процесу;

Видаткове, яке проводиться в незапланованій ситуації.

Питання 4. Слід мати на увазі, що аналіз документів дає можливість виявити і сформулювати закономірності виникнення нових соціальних явищ, пізнати норми і цінності, властиві суспільству на певному ступені розвитку, прослідкувати динаміку взаємовідношень соціальних груп тощо.

Для проведення аналізу документів насамперед треба з'ясувати сутність поняття "документ". Найбільш точно воно сформульоване у нормативному акті – державному стандарті, де документом називається засіб закріплення різним способом на спеціальному матеріалі інформації про факти, події, явища об'єктивної дійсності і розумової діяльності людини.

Здобувачі повинніусвідомити, що документи можна класифікувати за різними підставами. В залежності від технічних засобів фіксації інформації документи поділяються на письмові, іконографічні, фонетичні. В залежності від авторства розрізняють офіційні документи і документи особистого походження.

Традиційний метод аналізу документів є аналіз інтенсивний. При його проведенні дослідник повинен відповісти на такі питання:

1. Що являє собою документ (його вид, форма)?
2. Який його контекст?
3. Хто його автор?
4. Яка мета створення документа?
5. Яка надійність самого документа?
6. Яка достовірність зафіксованих у ньому даних?
7. Яка суспільна дія, суспільний резонанс документа?
8. Який фактичний зміст документа?
9. Які висновки можна зробити щодо автора документа?

Питання 5. Здобувачі повинні повинні знати, що етапи обробки і аналізу збирання інформації є заключною ланкою всього процесу соціологічного дослідження. Головне завдання цього етапу – перетворення емпіричних даних, одержаних за допомогою соціологічних методів у праці, що дозволяють зробити змістовний аналіз, перевірити гіпотези, обґрунтувати висновки і рекомендації.

При плануванні обробки інформації необхідно розробити:

а) організаційний план (хто, на якому комп'ютері і за допомогою якого програмного забезпечення буде проводити обробку даних);

б) змістовно методичний план.

У процесі обробки даних соціологічних досліджень можна виділити такі змістовні етапи:

1. Кодування інформації;
2. Введення інформації до ЕОМ;
3. Перевірка введених даних та коригування помилок;
4. Проведення обчислень та аналіз результатів.

Після того, як інформація зібрана і закодована, настає етап введення даних до ЕОМ. Це дуже трудомістка робота. Оператори повинні швидко, без помилок перенести закодовану інформацію з одного носія на інший.

Тільки після завершення контролю починається власне обробка даних – побудова таблиць, обчислення статистичних показників, перевірка статистичних гіпотез, побудова нових (додаткових) ознак і таке інше.

Питання до самостійної роботи

1. Поясніть, чому соціологічні дослідження називають «конкретно-соціологічні дослідження», або «емпіричні дослідження»?
2. Визначте місце соціологічних досліджень у структурі соціології.
3. Охарактеризуйте основні етапи програми соціологічного дослідження.
4. Охарактеризуйте метод спостереження в соціології.
6. Охарактеризуйте соціометричний метод у соціології.
7. Охарактеризуйте метод анкетного опитування.
8. Розкрийте інтерв'ю як метод опитування.
9. Розкрийте загальні вимоги до анкети. Переваги й недоліки анкети.
10. Наведіть класифікацію запитань, що використовують в анкетах, та проаналізуйте.
11. Розкрийте поняття «предмет» і «об'єкт» соціологічного дослідження.
12. Висвітліть основні вимоги до формування гіпотези в соціологічному дослідженні.
13. Охарактеризуйте основні етапи соціологічного дослідження.

Змістовий модуль ІІ. Політологія як система знань про політику.

Тема 8. Предмет, структура і функції соціально-політичної студії (політична наука)

Мета вивчення: опрацювати систему базових понять теми; сформувати та закріпити систему уявлень здобувачів вищої освіти про політологію як науку і навчальну дисципліну, об'єкт, предмет, методологію політичних досліджень, співвідношення політології з іншими науками.

Навчальний час: 2 години

План лекції (навчальні питання):

1. Політологія як наука і навчальна дисципліна.

2. Методологічні основи політології
3. Співвідношення політології з іншими науками.Функції політології

Ключові поняття:політика, влада, об'єкт, предмет політології, функції політології, політична сфера, політичні відносини, методи політичної науки.

Література:

1. Боровик, В. С. Основы социологии и политологии: учеб. пособие для ссузов / В. С. Боровик, Б. И. Кретов. — М.: Издательство Юрайт ; ИД Юрайт, 2014. — 447 с.

2. Василенко, И. А. Политическая философия: учебник для бакалавров и магистров / И. А. Василенко. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 424 с.

3. Гаджиев, К. С. Введение в политическую теорию: учебник для академического бакалавриата / К. С. Гаджиев. — М.: Издательство Юрайт, 2015. — 367 с.

4. Гаджиев, К. С. Политология: краткий курс лекций / К. С. Гаджиев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 214 с.

5. Гаджиев, К. С. Политология: учебник для академического бакалавриата / К. С. Гаджиев. — 4-е изд., перераб. и доп. — М. : Издательство Юрайт, 2016. — 395 с.

6. Михайлова О. В. Сравнительная политология: учебник и практикум для академического бакалавриата / О. В. Михайлова. — М.: Издательство Юрайт, 2015. — 309 с.

7. Мухаев, Р. Т. Политология. В 2 ч. Часть 2: учебник для академического бакалавриата / Р. Т. Мухаев. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 326 с.

8. Политология: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / под ред. В. Л. Лчкасова, В. Л. Гуторова. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 404 с.

Основний зміст

Питання 1. Слід розпочати із розгляду терміну "політологія". Підкресліть, що сучасного вигляду політологія набула у другій половині XIX ст. Поясніть, чому політологія окреслилася в самостійну науку. Зверніть увагу, що цьому сприяли об'єктивні причини, перш за все, розвиток демократії на Заході і у Північній Америці, активізація політичного життя породжувала потребу в політичних знаннях, які сприяли успішній боротьбі за владу та розв'язанню соціально-політичних конфліктів. Поясніть, що як самостійна наукова дисципліна, політологія виникла у США - країні, де на той час установи і норми демократії мали більш глибоке коріння ніж, у Європі, відповідно, перша кафедра історії та політичної науки створена у 1857 р. у Колумбійському коледжі США. А у 1903 р. політологи США об'єднались в Американську асоціацію політичних наук. Відзначте також німецькі традиції політологічних досліджень. Назвіть основні етапи розвитку політології. Поясніть, чому у XX ст. політологія почала активно розвиватись як самостійна навчальна дисципліна. Завершуючи відповідь на питання,

розкажіть про власні уподобання, що для Вас є невідомим у політиці, які її сфери є найцікавішими і потребують більш детального розгляду.

Об'єктом політології є політичне життя суспільства у всіх його проявах (діяльність держави та її органів, політичних партій, політичних і громадських організацій, зовнішня політика, ідеологія і політичні рухи, поведінка і позиція людей, їх участь у політиці, дослідження і прогнозування політичних явищ і процесів). Зверніть увагу на те, чим предмет політології (закономірності політичного життя соціуму) відрізняється від об'єкта. Наголосіть на тому, що категорії – це загальні поняття науки. Категорії політології можна поділити на чотири групи: загальні, структурні, функціонування та розвитку. Розгляньте кожну з них детальніше.

Питання 2. Зверніть увагу на те, що методологічна основа політології складається з загальнотеоретичних досліджень політики на рівні філософського обґрунтування її природи, теорій, які спрямовані на дослідження і формування окремих концепцій політичного маркетингу та конкретних емпіричних досліджень різних елементів політичної ситуації. Дайте характеристику методам політологічних досліджень, серед них відзначте загальні методи дослідження політичних об'єктів: соціологічний, нормативний, функціональний, структурно-функціональний, системний; загальнологічні методи: метод аналізу і синтезу, метод історичного та логічного аналізу, методи індукції та дедукції, моделювання, прогностичний метод; методи емпіричних досліджень (одержання первісної інформації про політичні факти): використання статистичних даних, аналіз документів, анкетне опитування, спостереження, соціальні експерименти.

Питання 3. Розгляньте систему політичних наук (політична філософія, політична соціологія, політична історія, політична психологія, політична теорія міжнародних відносин, політична географія, політична екологія та інші). Дайте порівняльну характеристику таким дисциплінам: політична філософія, політологія, соціологія, психологія, теорія держави і права, історія держави і права, конституційне право, міжнародне право. Визначте місце політології в системі соціогуманітарного знання та системі юридичної освіти. Важливо розгорнуто показати завдання і функції політичної науки у сучасному суспільстві, серед них окремої уваги заслуговують теоретично-пізнавальна, світоглядна, методологічна, мотиваційно-регулятивна, прогностична.Розкрийте основні функції політології, покажіть їх світоглядне значення. З'ясуйте у чому полягає значення політології для підготовки фахівця сучасного типу. Розкрийте значення політології у формуванні громадянськихякостей людини. Покажіть, що політична освіта, яка базується на таких цінностях, як природні права людини, поваги до законів, політичного порядку, свободи вибору ідей і переконань, терпимість до думки іншого сприяє демократизації нашого суспільства.

Питання до самостійної роботи

1. Яка відмінність між політологією та політикою?
2. Яке, на Вашу думку, завдання політології?
3. Яка структура політики? Охарактеризуйте її основні елементи.

4. Проаналізуйте зв'язок політології з тими науками, які ви вивчаєте в своєму вузі.

5. Визначте головні категорії політології.

6. Які з функцій політології, на Ваш погляд, є найважливішими для сучасного українського суспільства і чому?

Тема: 9. Політична система суспільства

Мета вивчення: опрацювати систему базових понять теми; сформувати та закріпити систему уявлень здобувачів вищої освіти про суттєві ознаки, концепції, форми та методи здійснення політичної влади, розглянути сутнісні характеристики, основні інститути та політичну систему суспільства.

Навчальний час: 2 години

План лекції (навчальні питання):

1. Поняття, природа, риси політичної влади. Основні концепції політичної влади.

2. Форми та методи здійснення політичної влади. Зміст концепції поділу влад.

3. Поняття, структура і механізм формування політичної системи.

4. Конституційні засади функціонування політичної системи в контексті формування правової держави в Україні.

Ключові поняття: влада, владні відносини, політична влада, державна влада, виконавча влада, законодавча влада, судова влада, ресурси влади, апарат влади, інститути влади, легітимність; політичний режим.

Література:

1. Тимерманис, И. Е. Политология : учебник для бакалавров / под ред. И. Е. Тимер- маниса. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 701 с.

2. Пушкарева, Г. В. Политология: учебник и практикум для академического бакалавриата / Г. В. Пушкарева. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 295 с.

3. Гаджиев, К. С. Политология (основной курс): учеб. / К. С. Гаджиев. - М. : Высшее образование, 2008. - С. 109.

4. Политология: Учебник для вузов / Под ред. М.А. Василика. – М.: Юрист. – 2001. – 529 с.

5. Панарин А. Глобально политическое прогнозирование – М.: Алгоритм, 2000. – 352 с.

Основний зміст

Питання 1. Пропонуємо розпочати з аналізу природи влади. Розгляньте такі види влади, як соціальна, економічна, духовна, національна, сімейна, релігійна. Поясніть, як зароджувалась суспільна влада. Для цього окресліть основні концепції влади: нормативно - формалістичну; суб’єктивно - психологічну; індивідуалістично - соціологічну; органістичну; марксистську. Зверніть увагу, як у сучасній науці політики трактуються джерела влади та їх носії, а також визначте, у чому полягає авторитет влади. Дайте характеристику основним типам політичної влади: традиційному,

харизматичному, легальному, а також тоталітарному, авторитарному, демократичному, ліберальному. Зверніть увагу на суб'єкти та об'єкти політичної влади.

Питання 2. Важливо зрозуміти сутність основних способів існування влади, таких як: залежність, незалежність, взаємозалежність та способів функціонування влади, таких як: керівництво, управління, контроль, прийняття рішень. Охарактеризуйте основні методи здійснення: співробітництво і суперництво, заохочення і примус; традиційні форми політичної влади: монархізм, демократизм, аристократизм, технократія, охлократія, бюрократія, теократія, плутократія, елітократія. Розглядаючи концепцію поділу влад, відзначте об'єктивну зумовленість поділу у демократичному суспільстві, неможливість здійснення влади лише з центру єдиним владним суб'єктом. Поясніть значення системи противаг і стримування. З'ясуйте, що таке централізація і децентралізація влади. У чому Ви вбачаєте призначення законодавчої, виконавчої та судової влад? Покажіть структуру, тип, вид та форми політичної влади в Україні. На основі відповідних положень Конституції України розкрийте перспективи розвитку політичної влади в Україні.

Питання 3. Вивчення політичної системи доцільно розпочати з специфіки суті політичної системи та уявлень про неї. Цікавими будуть моделі політичної системи, запропоновані фундаторами системного аналізу в політичній науці Д.Істоном та Г.Алмондом. Слід звернути увагу також на аналіз елементів структури та функції політичної системи, а також на її взаємозв'язки з іншими підсистемами суспільства: економічною, соціальною, духовною, адже саме політична система як цілісна, впорядкована сукупність політичних інститутів, політичних ролей, стосунків, процесів, норм і політичної культури забезпечує регулювання усіх сфер суспільства, його соціальну та політичну стабільність.

Механізми і форми здійснення політичної влади. Політичне панування і легітимність. Зміст концепції розподілу влади як системи стримувань і противаг. Сутність законодавчої, виконавчої та судової влади, їх рівновага.

Питання 4. Окресліть перспективи становлення і формування громадянського суспільства в Україні, його значення для побудови правової держави. Дайте характеристику прав та свобод громадянина та прав людини як державних та недержавних прав. Проаналізуйте, у чому необхідність і соціальна цінність правової держави? Покажіть, що сенс правової держави полягає в тому, щоб зв'язати політичну владу і державу правом, підпорядковувати її дії закону. Розкрийте основні ознаки правової держави, а саме: народний суверенітет; непорушність прав і свобод людини з боку держави; зв'язок держави конституційним ладом; верховенство конституції стосовно інших законів і підзаконних актів, пріоритет норм міжнародного права над нормами національного права. З'ясуйте шляхи формування правової держави в Україні, виходячи із сучасних політичних реалій.

Питання до самостійної роботи

1. У чому сутність влади?

2. Охарактеризуйте основні підходи до визначення влади.
3. Що являє собою структура влади? Які її основні елементи?
4. Назвіть відмітні ознаки політичної влади.
5. У чому різниця понять легітимність і легальність влади?
6. Для чого використається принцип поділу влади?
7. Які типи легітимного панування виділяв М.Вебер?
8. Які джерела формування політичної влади в Україні?

Тема: 10. Держава і громадянське суспільство

Мета вивчення: сформувати уявлення про державу, устрій, функції, форми державного устрою та громадянське суспільство.

Навчальний час: 2 години

План лекції (навчальні питання):

1. Поняття і причини існування держави. Його основні характеристики, елементи, завдання і функції
2. Форми державного правління та державного устрою.
3. Причини виникнення громадянського суспільстваі умови його функціонування

Ключові поняття: **:** монархія, республіка,форми державного устрою, держава.

Література:

1. Гоббс Т. Избранные произведения: В 2–х т. – М., 1989. – Т. 1. – С. 280.
2. Гурицька М.С. Громадянське суспільство: теорія і практика. // – Вісник Сев, ДТУ. Вип. 91. Політологія. Зб. Наук., пр.. – Севастополь: Вид-во Сев. НТУ, 2008 р. – С. 219-222.
3. Резнік О. Особистість і громадянське суспільство: досвід теоретичного осмислення // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. 0 № 3. – С. 68-79.
4. Аристотель Политика // Сочинения в четырех томах. — М.: Мысль, 1983 — Т. 4 — с. 375—642.
5. Воронов І. О. Виклик «Левіафану»: еволюція і перспективи громадянського суспільства / І. О. Воронов. — К. : Генеза, 2007. — 398 с.

Основний зміст

Питання 1. При підготовці питання про походження держави, її сутність та функції насамперед потрібно з’ясувати, що розуміється під поняттям “держава”, охарактеризувати особливості теорій походження та сутності держави, окреслити її найголовніші функції. Проблема визначення цього поняття не лише у складності чіткого окреслення суто державних (несоціальних, юридичних чи політичних) феноменів, а і в історичній мінливості форм суспільного співжиття, зокрема державних форм. Адже охарактеризувати державну сутність можна, лише вичленувавши характерні складники за всіх історичних форм державності й на підставі аналізу теорій походження держави.

Питання 2. З'ясувавши сутнісно-понятійні аспекти держави, варто перейти до аналізу історично-конкретних її форм державного правління та державного устрою. За часів античності виникає ідея правової держави. Ідеї політичної етики, цілей держави, політичного устрою, природного права пов'язані з іменами Платона, Аристотеля, Полібія, Цицерона. Суттєвий внесок у розвиток політичної думки припадає на епоху Середньовіччя (виникнення понять: парламент, суд присяжних, міське самоврядування та ін.). За Нового часу теорія правової держави суттєво доповнюється та поглиблюється ідеями прав людини (Дж. Локк), народного суверенітету (Ж.-Ж. Руссо), поділу влади (Ш. Монтеск'є). Німецька класична філософія: І. Кант, І. Фіхте, Г. Гегель, Р. фон Молль про формування основних ознак правової держави. Головна теза питання — зростання відповідальності держави за добробут, розвиток і безпеку її громадян. Слід визначити та охарактеризувати основні ознаки правової держави, її основні інститути (конституційна державність; плюралістична структура політичних відносин; державна монополія на владу; процесійна формальна і матеріальна раціоналізація держави; інституційований зворотний зв'язок із суспільною думкою; захист інтересів перед державною владою та судовий контроль над діяльністю держави, що має забезпечувати зв'язок з правом).

Питання 3. Громадянське суспільство складають суб'єкти як вільні незалежні індивіди. Дослідження питання слід почати з ознайомлення з історією виникнення та становлення ідеї, визначення поняття "громадянське суспільство". Такі ідеї сягають своїм корінням ще в часи античності — у творах Аристотеля, Цицерона. Макіавеллі висловлював думку, що в суспільстві існують інтереси не лише держави. Т. Гоббс і Дж. Локк вперше використовують термін "громадянське суспільство". Г. Гегель доводить самостійність цього поняття та явища. Значну увагу слід приділити вивченню категорії "громадянське суспільство": сутність, основні інститути, умови становлення та розвитку, проблема співвідношення громадянського суспільства і держави, шляхи його формування в Україні. Це питання також передбачає дослідження соціально-структуруючих процесів у трансформаційних суспільствах загалом і в сучасному українському суспільстві зокрема.

Питання до самостійної роботи

1. Чому держава є основним інститутом політичної системи?

2. Які типи держав існують у сучасному світі і що їх характеризує?

3. У чому полягає відмінність державного і політичного режимів.

4. Визначте спільні риси і відмінності у функціонуванні тоталітарного та авторитарного політичних режимів.

5. Як розподіляються функції управління між інститутами влади і громадянського суспільства в політичній системі?

6. Яку роль грає приватна власність у процесі зародження й функціонуванні громадянського суспільства?

7. У який період всесвітньої історії починається формування громадянського суспільства? Чому?

8. Які інститути громадянського суспільства Ви знаєте?

9. Який взаємозв'язок громадянського суспільства із правовою державою, з розвитком демократії?

Тема: 11. Політичне лідерство та політична еліта

Мета вивчення: визначити основні аспекти політичного процесу, а також осмислити феномен політичного лідерства та політичної еліти.

Навчальний час: 2 години

План лекції (навчальні питання):

1. Політичний процес
2. Поняття політичної еліти механізми формування еліт. Типологія і функції політичної еліти
3. Класичні теорії еліт. Сучасні концепції еліт
4. Політичне лідерство

Ключові поняття: **:** еліта, політичне лідерство, політичний процес, сучасні концепції еліт.

Література:

1. Політологія: Посібник для студентів вищих навчальних закладів/ За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка.–К.: Видавничий центр “Академія”, 1998.–368 с.
2. Воронова Т. В. Проблема підвищення ефективності державного управління в Україні: роль інституту політичного лідерства // Економіка будівництва і міського господарства. – 2012. – № 4. – С. 309-314.
3. Пахарєв А. Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні. Навчальний посібник. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. – 182 с.
4. Антоненко В. Г., Бабкін В. Д., Бабкіна Ольга Володимирівна, Бебик В. М., Головатий М. Ф. Політологія: Підручник / Ольга Володимирівна Бабкіна (ред.), Володимир Павлович Горбатенко (ред.). — 3. вид., перероб., доп. — К. : ВЦ "Академія", 2006. — 568с.
5. Балтін В. Політологія: Навч.-метод. посіб. / Національний ун-т харчових технологій. — К. : НУХТ, 2005. — 290с.
6. Дробінка І. Г. Політологія: Навчальний посібник/ І. Г. Дробінка, Т. М. Кришталь, Ю. В. Підгорецький; Мін-во освіти і науки України. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 289 с.
7. Політологія: Академічний курс: Підручник / Л. М. Герасіна, В. С. Журавський, М. І. Панов та ін.; М-тво освіти і науки України. - 2-ге вид., перероб. і доп.. - К.: ВД "Ін Юре", 2006. - 519 с.

Основний зміст

Питання 1. Потрібно мати уявлення про суть політичного життя, політичних відносин і процесів, про діяльність суб’єктів політики. Покажіть, що політичний процес це сукупність діяльності політичних суб’єктів по реалізації своїх політичних інтересів, цілей, програм. Особливу увагу зверніть на різноманітність прояву політичного процесу, а також на структуру, стадії та режими існування політичного процесу. Охарактеризуйте кожну стадію політичного процесу (виявлення і узгодження інтересів, формування цілі і програми діяльності; обговорення і прийняття політичної програми; здійснення програми в діяльності соціально-політичних спільностей, особистості; контроль за її організацією; оцінка результату, визначення видів відповідальності за її реалізацію, успіх або провал)

Питання 2. При відповіді на це питання необхідно звернути увагу на природу політичної еліти. Проаналізуйте різні погляди на суть еліти. Важливо зрозуміти, що необхідним елементом функціонування суспільства є активна меншість, яка здійснює в державі владу на основі гегемонії, приймає в рамках політичної системи головні рішення, віддає накази і контролює їх виконання. Слід розглянути критерії належності до еліти, якими можуть бути організаторські здібності, матеріальна та інтелектуальна перевага, особливі індивідуальні якості тощо. Зверніть увагу на те, що в сучасному світі західні політологи виділяють також такі критерії, як престижну освіту, професіоналізм при базовій юридичній освіті, близькість до влади. Розкрийте зміст основних функцій політичної еліти. Потрібно сформувати уявлення про механізм формування, основні фактори і передумови виникнення еліт, систему відбору до політичної еліти, яка ґрунтується на таких її характеристиках, як широта соціальної бази, коло особистостей тощо.

Питання 3. Зверніть увагу на підходи до класифікації еліт (правляча, опозиційна, відкрита, закрита, вища середня та ін.). Розглядаючи теорії еліт, зверніть увагу на погляди Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельса. Сучасні концепції еліт.

Питання 4. Природа і соціальна сутність політичного лідерства. Генеза класичних поглядів на політичне лідерство (Н.Макіавеллі, Т.Карлейль, Р.У.Емерсон, Ф.Ніцше, Г.Тард та ін.). Діалектика об'єктивних і суб'єктивних передумов політичного лідерства. Взаємовплив і взаємозалежність соціально-політичного середовища, розстановки сил, психолого-соціальних і особистісних характеристик політичного лідерства. Типологія політичного лідерства. Класифікація М.Вебера: традиційний, харизматичний і раціонально-легальний типи лідерства. Сутність вождизму в політиці. Культ особи як крайня, максимально завищена оцінка ролі політичного лідера в історії.Соціальна роль та функції політичного лідера, інтеграція суспільства, оптимізація політичних рішень, соціальний арбітраж і патронаж, комунікація влади і мас, ініціювання оновлення, легітимація політичного устрою. Критерії оцінки популярності і ефективності діяльності політичного лідера. Політичний імідж. Проблеми формування політичних лідерів у сучасній Україні.

Питання до самостійної роботи

1. Чому в індустріально розвинених країнах середній клас вважається соціальною основою і гарантом політичної стабільності? Охарактеризуйте процес формування середнього класу в Україні.

2. Чому в природі політичного лідерства провідна роль належить формальному лідерству, а не неформальному?

3. Розкрийте зміст «ситуаційної теорії» лідерства.

4. Які Ви знаєте системи рекрутування еліти?

5. Дайте визначення поняття «правляча еліта». Охарактеризуйте правлячу еліту сучасної України.

Тема: 12. Політична свідомість та політична культура

Мета вивчення: сформувати та закріпити систему уявлень здобувачів вищої освіти про сутність політичної культури, її структуру, типологію та функції, а також, роль та значення політичної свідомості.

Навчальний час: 2 години

План лекції (навчальні питання):

1. Політична свідомість: поняття, структура, типи і функції. Політична культура: поняття, зміст і функції.

2. Типологія політичної культури. Формування демократичної політичної культури в Україні.

3.Соціально-політичні конфлікти

Ключові поняття: політична свідомість, політична культура, політичні конфлікти.

Література:

1. Хейвуд Э. Политология: Учебник для студентов вузов / Пер. с англ. под ред. Г. Г. Водолазова, В. Ю. Бельского.-М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2011.-544 с.
2. Хрестоматия. Политология / Сост. Б. А. Исаев, А. С. Тураев, А. Е. Хренов.-СПб.: Питер, 2012.- 464 с.
3. Шляхтун П. Політологія: Теорія та історія політичної науки: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Петро Шляхтун; Ред. В. М. Куценко. - К.: Либідь, 2002. – 573 с.
4. Політологія: Академічний курс: Підручник / Л. М. Герасіна, В. С. Журавський, М. І. Панов та ін.; М-тво освіти і науки України. - 2-ге вид., перероб. і доп.. - К.: ВД "Ін Юре", 2006. - 519 с.
5. Обушний М. Політологія: Довідник / Микола Обушний, Анатолій Коваленко, Олег Ткач; За ред. Ми-коли Обушного; КНУ ім. Т. Г.Шевченка. - К.: Довіра, 2004. - 599 с.
6. Гелей С. Політологія: Навчальний посібник / Степан Гелей, Степан Рутар. - 5-є вид., перероб. і доп.. - К.: Знання , 2004. - 645 с.
7. Цимбалістий Б. Політична культура українців // Сучасність. – 1994. – № 3. – С. 94 – 105; № 4. – С. 77 – 90.

Основний зміст

Питання 1. Сутність політичної свідомості, її теоретичний та емпіричний рівні. Масова свідомість і її роль у політичному житті. Особливу увагу слід звернути на політичну рефлексію і самосвідомість, стереотипи і настрої у політиці, політичну ментальність. Аналізуючи структуру політичної свідомості потрібно розглянути соціологічний та гносеологічний підхід до цього питання. окремо потрібно зупинитися на таких елементах політичної свідомості як політична психологія, політична ідеологія та масова політична свідомість. Функції політичної свідомості різноманітні, виділіть і проаналізуйте основні з них.Деформація політичної свідомості в умовах тоталітаризму. Основні поняття та види політичної ідеології. Наслідки тотальної ідеологізації суспільного життя.

У процесі вивчення цього питання зверніть увагу на зміст, структуру та функції політичної культури. Місце й роль політичної культури у загальній системі культури, у політичному житті суспільства. Єдність і специфіка структурних елементів політичної культури: політичної свідомості й політичної поведінки. Рівні політичної культури: індивідуальний і масовий. Політична поведінка особи, груп, мас.Особливості й суперечності української національної політичної культури.

Питання 2. Необхідно розкрити системоутворюючі ознаки типологізації політичної культури. Розглядаючи типологію політичної культури зверніть увагу на погляди американських політологів Г. Алмонда, С. Верби, польського політолога Е. Вятра та марксистський підхід до типології політичної культури.Становлення демократичної політичної культури в Україні перш за все передбачає:

- утвердження української національної ідеї;
- утвердження у суспільстві орієнтацій на повагу до людини як найвищої цінності;
- утвердження у політичних відносинах толерантності, політичного плюралізму;
- широке використання зарубіжного досвіду у формуванні політичної культури.

Проаналізуйте ці напрямки формування політичної культури у сучасній Україні.

Питання 3. Приступаючи до розгляду даного питання, необхідно визначити сутність соціального конфлікту, функції соціального конфлікту і типологію соціальних конфліктів. Слід розглянути політичні конфлікти як різновид соціальних конфліктів та структуру політичного конфлікту. Позитивні і негативні функції конфліктів. Причини політичних конфліктів. Етнополітичні конфлікти.

Слід вказати основні технології управління політичними конфліктами. Основні стратегії управління конфліктами. Етапи врегулювання і розв'язання конфліктів. Превентивна дипломатія. Слідчі і узгоджувальні комісії. Переговори. Посередництво. Техніка переговорного процесу. Роль ООН в мирному розв'язанні міжнародних конфліктів.

Питання до самостійної роботи

1. Які основні функції політичної свідомості?

2. Дайте визначення поняття «громадська думка».

3. Спробуйте сформулювати прийоми політичного маніпулювання.

4. Сформулюйте визначення поняття «політична культура» і перелічіть основні компоненти внутрішньої структури політичної культури.

5. Виділіть характерні риси громадянської політичної культури. Чому такий тип політичної культури відповідає демократичному суспільству?

6. Що являє собою «політична субкультура»? Які типи політичної субкультури Вам відомі?

7. Приведіть приклади з вітчизняної і світової історії урядової, парламентської й конституційної криз.

8. Що являє собою компроміс як стиль конфліктної поведінки?

9. Які конституційні основи й правові норми врегулювання етнополітичних конфліктів в Україні?

10. Які причини міждержавних конфліктів у сучасних умовах? Які міжнародні організації покликані попереджати і розв'язувати ці конфлікти?

Глосарій

Абсентеїзм –байдуже ставлення людей до своїх громадянсько-політичних прав, в тому числі ухиляння громадян, які мають виборче право, від участі у виборах.

Авантюризм політичний (фр. – пригода) – політичні наміри і дії, що спираються на інтригу, обман чи на віру в щасливу долю та спрямовані на здійснення політичної мети без урахування політичних сил і можливостей, покладаючись на випадковий успіх.

Автократія (грец. – самодержавство) – одна з форм правління, що передбачає необмежене та безконтрольне повновладдя однієї особи в державі. В сучасній політологічній науці вживається на позначення тоталітарних і авторитарних політичних режимів, що характеризуються необмеженою і безконтрольною владою вождя.

Авторитаризм (лат. – влада, вплив) – політичний режим, що характеризується зосередженням влади в руках однієї особи або обмеженої групи осіб, звуженням політичних прав і свобод громадян та їх суспільно-політичних організацій, жорсткою регламентацією їхньої активності, різким скороченням прерогатив та повноважень демократичних інституцій.

Агітація (лат. – приведення в рух, спонукання) – поширення шляхом бесід, доповідей, виступів на мітингах, зборах, через ЗМІ, кіно, засоби образотворчого мистецтва та художню літературу певних ідей і лозунгів, які спонукають маси до активних політичних дій, впливають на їхню свідомість та настрій.

Адміністративний ресурс – використання управлінської вертикалі влади з метою мобілізації організаційних, фінансових, інформаційних можливостей задля досягнення політичного результату.

Анархізм (грец. – безвладдя) – соціально-політична течія, що проголошує знищення держави і заміну будь-яких форм примусової влади вільною і добровільною асоціацією громадян.

Антисистемні партії – партії, що не сприймають існуючої політичної системи, радикальними діями намагаються розхитати законність існуючого режиму задля зміни політичної системи.

Атомізована партійна система – система, що характеризується наявністю багатьох нечисленних і незначних за впливовістю політичних партій та формуванням уряду на основі широкої коаліції або на позапартійній основі.

Агресивність (від лат. aggredior - нападаю) - емоційний стан іриса характеру людини. Характеризується імпульсивною активністю поведінки, афективними переживаннями - гніву, злості, прагненням заподіяти іншому травму (фізично чи морально).

Адаптація (від лат. adapto - пристосовую) - зміна параметрів чутливості аналізаторів, пристосування їх до подразників (наприклад, око адаптується при сприйманні віддаленого об'єкта завдяки механізмам акомодації та конвергенції). Соціально-психологічна А. особистості в групі чи колективі забезпечується завдяки функціонуванню певної системи механізмів (рефлексії, емпатії, прийому соціального зворотного зв'язку тощо).

Адаптація соціальна - процес і результат активного пристосування індивіда, шара, групи до умов соціального середовища, до суспільних умов життя, що змінюються або що вже змінилися. У А.с. виділяють дві форми: а) активну, коли суб'єкт прагне впливати на середу з метою її зміни (наприклад, зміни цінностей, форм взаємодії і діяльності, які він повинен освоїти); б) пасивну, коли суб'єкт не прагне до такого впливу і зміни. Показниками успішної А.с. виступає високий соціальний статус індивіда (шара, групи) в даному середовищі, його психологічне задоволення цим середовищем загалом і його найбільш важливими елементами (зокрема, задоволення роботою, її умовами і змістом, винагородою, організацією). Показниками низької А.с. є переміщення суб'єкта в іншу соціальне середовище (текучість кадрів, міграція, розлучення), аномія і поведінка, що відхиляється. Успішність А.с. залежить від характеристики середовища і суб'єкта.

Адекватність (від лат. adaegguatus - прирівняний, рівний, відповідний) - означає відповідність людських відчуттів, уявлень, думок пізнаваному об'єкту.

Адміністрація - органи управління, що здійснюють на підставі наданих їм прав виконавчо-розпорядчі функції по підтримці певного порядку, організації діяльності на підприємствах і в установах, в рамках окремих районів, територіальних утворень і інших спільнот. А. має також соціальні служби всіх рівнів. А. покликана здійснювати управління соціальною роботою в межах своєї компетенції.

Багатопартійна система – система, в якій більше двох партій мають змогу реально впливати на функціонування державної влади. За критерій визначення кількості впливових партій прийнято вважати отримання ними в результаті виборів представництва у парламенті.

Багатопартійність – стан політичної системи, який характеризується наявністю в суспільстві більше двох впливових політичних партій, взаємини між якими базуються на реальній конкуренції за владу.

«Брудні» політичні технології – політичні технології, застосування яких передбачає пряме порушення чинного законодавства.

Бюрократизм (фр. – бюро, контора, грец. – влада) – спосіб прояву негативних якостей бюрократії як осібного (окремого) чиновницько-адміністративного прошарку держави. Бюрократичне ставлення є формою вияву суперечностей, антагонізмів між державою і суспільством, владою і громадянами.

Бюрократія (фр. – бюро, канцелярія та гр. – влада) – система управління, що опирається на розгалужену та ієрархізовану структуру чиновницького апарату.

Бесіда - у психології (дитячій, педагогічній, соціальній) - один із прийомів вивчення психіки особистості.

Бідність - показник прибутку сім'ї (або людини, що окремо мешкає) з урахуванням числа її членів, віку її голови і кількості дітей до 18 років, відповідає мінімальному рівню споживання. Б. визначається як нестача коштів, прибутків, покликаних задовольняти матеріальні і інші потреби людей. Бідні або незаможні люди, чий місячний прибуток на одного члена сім'ї менше мінімального споживчого кошика (мінімального споживчого бюджету) або рівний мінімальній заробітній платі. У 90-е роки в Росії системна криза зумовила необхідність користуватися в рішенні задач соціального захисту населення показником мінімальної заробітної плати, а не прожиткового мінімуму. Рівень Б. в суспільстві використовується для встановлення розміру мінімальної заробітної плати, пенсій, допомог, стипендій, кошторису витрат на кількість громадян в будинках для старезних, інвалідів, дітей в дитячих будинках і будинках дитини, хворих в лікарнях, засуджених у виправничо-трудових установах. Оскільки нині в нашій країні низький прожитковий мінімум, то і вказані витрати на потреби гостро потребуючих груп і верств населення вкрай низькі в порівнянні з аналогічними витратами в розвинених країнах.

Біженець - особа, що покинула місце постійного мешкання внаслідок військових дій, переслідування або інших надзвичайних обставин. Згідно з Конвенцією 1951 року і Протоколу 1967 року, прийнятими ООН, Б. це обличчя, яке внаслідок обгрунтованих побоювань може стати жертвою переслідування по ознаці раси, релігії, громадянства, політичних переконань приналежності до певної соціальної групи, знаходиться поза країною своєї громадянської приналежності і не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися її захистом внаслідок таких побоювань або, не маючи певного громадянства і знаходячись поза країною свого колишнього місця проживання, не може і не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань.

Вибори – комплекс заходів, пов'язаних із формуванням керівних органів держави на всіх її рівнях загальнонаціональному та місцевому. У процесі виборів відбувається передача громадянами через індивідуальне голосування свого права керувати державою представникові (депутатові, сільському чи міському голові тощо) на чітко окреслений тимчасовий період.

Виборці – громадяни, прізвища яких внесені до складеного на виборчій дільниці списку.

Виборча агітація – сукупність заходів, за допомогою яких повідомляється виборців про політичні та особистісні характеристики кандидат в депутати, певної партії чи коаліції.

Виборча кампанія – сукупність організаційних та пропагандистських заходів, спрямованих на представлення партією чи кандидатом своєї політичної програми з метою отримання максимальної підтримки на виборах.

Виборча коаліція - форма співробітництва партій на виборах. Формування коаліцій належить до найважливіших виборчих стратегій політичних партій. Учасники коаліції намагаються шляхом поєднання своїх зусиль і ресурсів досягти такої якості, яка давала б їм можливість зібрати більше голосів, аніж вони збирають окремо.

Виборча система - прийнятий у суспільстві і юридично закріплений у конституції та інших законах порядок формування вищих органів законодавчої влади.

Виборчі технології - сукупність політико-організаційних, інформаційних, пропагандистських та інших дій з метою приведення до влади певного політика, групи політиків, політичної організації чи їх об'єднання.

Виконавча влада - сукупність державних органів, що здійснюють владно-політичні та владно-адміністративні функції.

Влада – 1) форма особливих соціальних відносин, 2) здатність і можливість особи чи соціальної групи, інституту, організації тощо утверджувати свою волю певними засобами та каналами впливу на діяльність і поведінку людей, спільнот, 3) відносини між людьми, що передбачають командування одних і підкорення інших; 4) реальна здатність і можливість розпоряджатися ким-небудь або чим-небудь, вирішально впливати на долі, поведінку та діяльність людей за допомогою певних засобів: авторитету, волі, права, насильства і т. ін. Сутністю В. є відносини управління (керівництва), панування, підпорядкування, покори. Найважливішим видом є державна влада – реальна здатність держави утверджувати свою волю.

«Влада авторитету» – вплив на людей, на їхні думки і поведінку авторитетних особистостей, організацій та органів через їх публічне визнання.

«Влада апарату» – фактично існуючий і нерідко дуже могутній вплив, який справляє на людей чи організацію державний апарат, тобто сукупність державних службовців, штатних працівників різних органів влади.

Гіпердемократія (гр. – понад; народовладдя) – ненормальна демократія, суб'єкти якої не мають обмежень у своїх діях.

Геополітика – 1) взаємозв'язок між географією та політикою, обумовлений географічними факторами: прагненням мати вихід до моря, означити свої кордони природними межами та інше; 2) розуміння міжнародної політики в цілому як протиборства та протистояння великих держав на той або інший світової історії.

Глава держави – особа, яка формально або реально посідає найвище місце в системі державних інституцій.

Глава уряду – керівник виконавчої влади в державі, ключова фігура в системі державного адміністрування.

Глобалізація – тенденції й процеси інтенсифікації та розширення суспільних взаємозв'язків і відносин у планетарному масштабі. Складові Г.:

економічна, культурна, політична. Суперечливий процес, який зі сфери економіки та фінансів переходить у політичну, соціальну та гуманітарну сфери.

Глобальні проблеми сучасності – це проблеми, які зачіпають життєво важливі інтереси всього людства, всіх держав, народів, кожного мешканця планети, набувають надзвичайно гострого характеру і загрожують не тільки позитивному розвитку людства, а й загибеллю цивілізації у випадку ненадходження конструктивних шляхів їх вирішення.

Громадська організація – добровільне об'єднання громадян, яке сприяє розвитку їх політичної, соціальної, трудової активності й самодіяльності з метою задоволення й захисту їх багатогранних інтересів і запитів та діє відповідно до завдань і цілей, що закріплені у її статуті.

Громадянство – правова належність особи до держави.

Громадянське суспільство – система незалежних від держави громадянських інституцій та відносин, які покликані забезпечити умови для самореалізації окремих індивідів і колективів, втілення в життя приватних інтересів і потреб.

Гедонізм (гр. hedone - насолода) - філософсько-етичне вчення, за яким найвищою метою і найвищим благом людського життя є чуттєве вдоволення, насолода.

Генеалогія (гр. genealogia - родовід) - історія роду певної особи.

Генетичний метод (від гр. genesis - походження) - спосіб дослідження соціальних явищ і процесів, оснований на аналізі їх походження та розвитку.

Генотип (від гр. genos - породжую і typos - відбиток, зразок) - сукупність спадкових структур організму (насамперед, генів).

Геноцид (гр. genos - рід і caedere - вбивати) - винищування окремих груп населення по расовим, національним, етнічним або релігійним ознакам, а також умисне створення життєвих умов, розрахованих на повне або часткове фізичне знищення цих груп, рівно як і заходи по запобіганню дитинонароджуваності в їх середовищі (біологічний Г.). Такі злочини здійснювалися в масових масштабах гітлерівцями під час другої світової війни, особливо проти слов'янського і єврейського населення. Г. є деякі акти апартеїду. Міжнародна конвенція "Про попередження злочину геноциду і

покарання за нього" (1948 р.) встановлює міжнародну карну відповідальність.

Геронтологія соціальна - область соціологічних досліджень образу життя немолодих людей, способів їх соціальної адаптації до нових умов в зв'язку з виходом на пенсію, до змін в їх соціальному статусі і престижі, матеріальному, сімейному положенні, в соціальній ролі тощо.

Двопартійна (біпартійна) система – партійна система, при якій боротьбу за владу в суспільстві реально ведуть тільки дві партії. В результаті одна з них забезпечує собі більшість голосів виборців, а отже, й формує парламентську більшість. При такій системі в країні може діяти й більше партій, але лише дві з них є найвпливовішими серед виборців.

Демагогія – спосіб впливу на людей, намагання завоювати в них популярність, поширюючи через перекручування фактів привабливих, але брехливих обіцянок, популярних гасел, ведучи політику загравання із населенням для досягнення певних корисливих цілей.

Демократична держава – тип держави, в якій верховна влада належить народові і в якій державні соціально-політичні інститути забезпечують населенню широкі громадянські права та участь у вирішенні загальнонародних справ.

Демократія – форма державного правління, при якій джерелом влади є народ і яка базується на регулярних, вільних і справедливих виборах, на верховенстві закону, а відповідно – на гарантіях свободи та рівних можливостей для кожного.

Депутат – виборний член представницького державного органу, представник населення в постійно діючих чинних органах влади.

Депутатський корпус – вся сукупність депутатів даного представницького державного органу.

Держава – суверенна політико-територіальна організація влади певної частини населення в соціально неоднорідному суспільстві, що має спеціальний апарат управління і примусу, а також здійснює керівництво загальносуспільними справами. За характером функціонування політичних інститутів виділяють – авторитарні, демократичні (правові), тоталітарні тощо; за формою правління – монархія, республіка; за державним устроєм – конфедерація, федерація, унітарна.

Державна влада – вища форма політичної влади, що спирається на спеціальний управлінсько-владний апарат і володіє монопольним правом на видання законів та підзаконних актів, обов'язкових для всього населення.

Державний апарат – особлива система органів та установ, котрі здійснюють функції державної влади (тобто функції управління, регулювання та контролю).

Державний устрій – структура, що визначає територіальний уклад держави та спосіб взаємовідносин між її частинами.

Диктатура (грец. – необмежена влада) – необмежена політична, економічна та ідеологічна влада в державі або певному регіоні однієї чи кількох осіб, класу, соціальних груп, які у своїх діях спираються на безпосереднє застосування апарату насильства (армії, поліції, карних органів), а також на відповідний політичний режим.

Дисидент (лат. – не погоджуватися, розходитися в думках) – особа, чиї суспільно-політичні погляди суперечать офіційній ідеології та засадам існуючого режиму.

Дискредитація (лат. – підривати довіру) – приниження чиєїсь гідності, достоїнства, престижу, авторитету через поширення певної інформації.

Домінантна партійна система – система з переважаючою партією, яка за підсумками виборів незмінно залишається при владі протягом десятків років. Таку партійну систему ще називають системою партій національної згоди.

Егалітаризм (фр. – рівність) – принцип рівності всіх людей у різних сферах суспільного життя.

Екстремізм (лат. – крайній) – у політиці та ідеології схильність до крайнощів у діях і поглядах.

Електорат (фр. – виборець) – корпус виборців, сукупність усіх громадян, наділених правом обирати.

Еліта (франц. – найкраще, добірне) – найвідоміші представники частини суспільства, вищі соціальні прошарки в системі соціальної ієрархії; обране вишукане коло людей.

Етатизм (фр. – держава) – погляди та ідеї, які виправдовують всеохоплюючу сутність держави.

Етнічні (національні) партії – тип партій, легітимність. яких базується на підтримці певними етнічними групами, корінні інтереси яких ці партії відстоюють у політиці.

Етнос (грец. – народ) – етнографічна спільність; стійка сукупність людей, які мають спільні відносно стабільні особливості культури та психіки, усвідомлюють свою єдність та відмінність від інших подібних утворень. Основними історичними типами є: рід, плем'я, народність, нація.

Загальне виборче право – одна із норм демократії, поширення якої зумовило виникнення сучасних політичних партій.

Залізний закон олігархії – положення Роберта Міхельса про те, що політичні партії ніколи не можуть бути вірними до кінця своїм початковим програмам та меті.

Змішана (пропорційно-мажоритарна) виборча система – система, за якої одна частина мандатів представницького органу (переважно половина) обирається за мажоритарною виборчою системою, а інша частина – за пропорційною виборчою системою.

Зовнішня політика – 1) діяльність держави на міжнародній арені, яка регулює відносини з іншими суб'єктами зовнішньополітичної діяльності: держави, зарубіжними партіями, громадськими організаціями та всесвітніми і регіональними міжнародними організаціями; 2) вираження загальних суб'єктів політики, наприклад партій чи засобів масової інформації на міжнародній арені можуть суперечити загальнонаціональним інтересам, і вже з цієї причини не вважаються складовими зовнішньої політики держави; 3) закордонна діяльність держави.

Ідеологічна партійна система – у класифікації Ла Паломбари та Вайнера тип партійної системи, в якій, на відміну віл прагматичної системи, конкуренція між партіями ґрунтується на ідеологічних суперечностях, які й становлять суть міжпартійного змагання.

Ідеологія (гр. – поняття; вчення) – система переконань та ідей, поглядів на суспільство та його політичне життя, яка відображає ідеали, світогляд, інтереси, умонастрої людей, класів, соціальних верств, політичних партій та громадських рухів.

Імідж (англ. – образ) – образ політичного діяча чи іншого суб’єкта політичного процесу, що цілеспрямовано створюється для забезпечення

емоційно-психологічного впливу на виборців з метою його популяризації та позиціювання в електоральному полі.

Імідж політичний – образ політичного лідера, партійного діяча, який формується у суспільній думці та свідомості і впливає на авторитет та рейтинг його носія.

Інформація (лат. – пояснення, виклад) – відомості в короткому викладі.

Імперія (лат. – влада, держава) – форма державного устрою країни, що має в колоніальному володінні території інших держав, приєднані здебільшого шляхом загарбницьких воєн, підкупу або шантажу, Імперії характеризуються багатонаціональним складом населення та жорстким централізмом управління.

Кадрові партії – тип партій, у яких центральну роль відіграють спеціалізовані групи політиків та професійні експерти з конкретних проблем.

Кандидат у депутати (лат. – одягнений у біле) – висунутий у встановленому законом порядку і зареєстрований відповідною виборчою комісією претендент на депутатський мандат.

Квота (лат. – частина, що припадає на кожного) – у пропорційній виборчій системі мінімум голосів, необхідний для отримання на виборах одного депутатського мандата.

Кланові партії – партії, легітимність яких базується на підтримці певними клановими групами, інтереси яких ці партії відстоюють у політиці. Такі партії є специфічними політичними утвореннями, що виникають передусім у країнах з нерозвиненою чи квазідемократичною політичною системою.

Клерикалізм (лат. – церковний, духовний) – суспільно-політичний напрям, який виступає за посилення позицій релігії та церкви в політичному й духовному житті суспільства.

Консерватизм (лат. – зберігати) – ідеологія правих партій, що спрямована на захист традиційного укладу суспільного життя і його цінностей, заперечення будь-яких змін.

Конституція (лат. – організація, устрій) – основний закон держаки, сукупність правових норм найвищої юридичної сили, які формулюють і затверджують найзагальніші основоположні принципи державного життя, утворення, оновлення та здійснення державної влади.

Конфлікт – зіткнення протилежних, антагоністичних сил, інтересів, думок, поглядів.

Конформізм (лат. – подібний, пристосований) – пристосовництво, пасивне сприйняття існуючих порядків та панівної думки, відсутність власної позиції, безпринципне та некритичне наслідування будь-яких взірців, що мають силу найбільшого впливу.

Конфедерація (лат. – спілка, об'єднання) – союз суверенних держав, які зберігають незалежність, об'єднаних для досягнення певних спільних цілей.

Корпоративізм (лат. – об'єднання) – специфічний соціально-політичний процес, у якому обмежена кількість монополістичних угрупувань впливає на внутрішньодержавний курс.

Куріальна виборча система – спосіб виборів представницьких органів влади не по виборчих округах та від усієї кількості виборців, а по виборчих куріях (групах виборців), що мають нерівні виборчі права.

Криза (грец. – переломний момент, рішення, вирок) – 1) різкий, крутий перелом у чому-небудь, важке перехідне становище, 2) гострі труднощі з чимось, 3) складне становище, яке важко переживається, ситуація подібна до стресової.

Криза легітимності – зниження реальної підтримки органів влади чи правлячого режиму в цілому.

Криза соціальна – стан суспільства, що виникає внаслідок конфлікту між новим змістом і існуючою формою у розвитку соціальних явищ. К. с. має як негативні, так і позитивні наслідки. Розрізняють К. с. економічну, культурну, духовну, екологічну, політичну. Перспективи подолання кризового стану значною мірою залежать від здатності спільноти забезпечити самосинхронізацію різних соціальних процесів і виробити узгоджений ритм спільних дій.

Легальні (нелегальні) партії – класифікація політичних партій за ступенем їх законності. Легальні – такі партії, що існують на основі прийнятих у держані законів, а нелегальні – всупереч їм.

Легітимність – обов'язкова ознака цивілізованої влади, визнання громадянським суспільством і світовою співдружністю її правомірності.

Легітимність політичної влади – це форма її підтримки, виправдання правомірності застосування і здійснення правління державою або окремими її структурами й інститутами.

Лібералізм (лат. – вільний) – політична ідеологія, побудована на визнанні пріоритетності політичних та економічних прав особи, дотриманні принципів парламентаризму, вільного підприємництва та обмеження сфери діяльності держави.

Лідер (англ. – ведучий, керівник) – авторитетний член організації, групи, суспільства загалом, особистий вплив якого дає йому змогу відігравати провідну чи суттєву роль у політичних процесах.

Лобізм – активна діяльність представників різних ділових, політичних кіл, що ставлять за мету реалізацію власних інтересів через зміну, скасування існуючих рішень, законів.

Маркетинг – вид людської діяльності, що спрямована на задоволення потреб через обмін.

Мажоритарна виборча система (фр. – більшість) – різновид виборчої системи більшості, яка передбачає такий порядок підбиття підсумків голосування, згідно з яким обраним вважається кандидат або партійний список, котрий набрав абсолютну (50 % плюс один голос) чи відносну (хоча б на один голос більше від конкурента) більшість голосів.

Макіавеллізм (від прізвища Н. Макіавеллі) – у політичному лексиконі означає стиль політики, що керується правилом: для досягнення цілі всі засоби с придатними, і мета виправдовує засоби.

Масові партії – сильно структуровані та ієрархізовані партії з постійним апаратом партійних функціонерів, що, на противагу кадровим партіям, зорієнтовані на масове вербування членів, а не тільки на мобілізацію виборців.

Мітинг (англ. – зустрічатися, знайомитися) – публічні збори для обговорення актуальних суспільно-політичних проблем.

Менталітет національний – типова для кожної нації система цінностей, поглядів, світосприйняття, рис, характеру, норм поведінки.

Міф (гр. – слово) – в політичному лексиконі означає штучно створюване уявлення про реальні соціальні процеси чи про політичного діяча.

Міжнародні відносини – 1)теоретичне поняття, яке характеризує взаємодію країн, народів і літературних організацій. Воно позначає систему економічних, політичних, соціальних, правових, дипломатичних, воєнних і культурних зв'язків і взаємодій, які виникають між суб'єктами світового співтовариства; 2) сукупність політичних, економічних, дипломатичних, культурних, науково-технічних, військових, гуманітарних взаємозв'язків між державами і групами держав, а також між суспільними рухами та організаціями, які діють на міжнародній арені.

Міжнародна політика – це вся сукупність дій політичних суб'єктів у відносинах між державами та на міжнародній арені в цілому. Цей вид політики називається ще «світовою політикою» (світовий політичний процес).

Мобілізація (лат. — рухомий) – залучення і підготовка сил, засобів, ресурсів, внутрішніх резервів для вирішення певного важливого завдання, для здійснення масової кампанії.

Монархія (гр. – влада одного, єдиновладдя) – форма державного правління, за якої верховна влада зосереджена в руках одноособового глави держави на основі привілеїв або видатних здібностей, які приписуються цій особі.

Націоналізм – політична ідеологія, центральним компонентом якої є категорія нації, – й оцінка всіх політичних процесів здійснюється через призму захисту її інтересів.

Націонал-комунізм – термін на позначення різних політичних течій і напрямків, що об'єдналися навколо ідей комунізму і націоналізму.

Об'єкт політики – відносини соціальних груп із питань, що є життєво важливими для них і для суспільства загалом, а також відносини між ними та державними інституціями.

Однопартійна система – система, при якій управління державою здійснюється від імені однієї високоцентралізованої партії. Властива авторитарним та, особливо, тоталітарним режимам. Однопартійна система не виключає існування (легального чи нелегального) кількох конкурентних партій, однак роль правлячої закріплюється (фактично або й юридично) тільки за однією партією.

Олігархія (грец. – влада не багатьох) – політична О. – політичний режим, за якого вся влада належить певній відособленій еліті, фінансова О.,

промислова О. – громадська сфера і соціальний прошарок, який є у ній панівним. Відповідно до закону Р.Міхельса у будь-якій добровільній організації з часом утворюється О. Вона захоплює владу в організації і влаштовується у ній довічно. О. дбає лише про власні інтереси й використовує організацію для їх задоволення. Наслідок – потерпають співробітники, клієнти і партнери організації. Така ситуація згодом породжує конфлікт світоглядів, а іноді – й відверто ворожі акції саботажу.

Опозиційна партія – характеристика партії, що перебуває в опозиції до чинної влади.

Опозицій політична (лат. – протиставлення) – форма політичного протистояння, протидії певної соціальної або політичної групи чи партії офіційному курсу і прагнення боротися за владу.

Охлократія (гр. – юрба, натовп, влада) – термін, яким у Стародавній Греції позначали виродження демократії, внаслідок чого влада переходила до повсталого натовпу, який через неорганізованість не міг її втримати.

Особистістні тести - категорія психологічних тестів, призначених для виявлення й оцінювання якостей темпераменту та характеру особистості. Найважливішою рисою О.т. є їхня спрямованість на виявлення поведінки, типової для певної особи.

Особистість - 1) стійка система соціально значущих меж, які характеризують індивіда як члена суспільства, спільності, групи, 2) індивідуальний носій цих меж як вільний і відповідальний суб'єкт свідомої вольової діяльності. Соціологічний аналіз О. передбачає виділення в ній соціально-типових, необхідних для виконання суспільних функцій, характерологічних, етичних якостей, знань і умінь, ціннісних орієнтації і соціальних установок, переважаючих мотивів діяльності.

Особистістьантисоціальна - безвідповідальна людина, що заподіює своєю діяльністю збиток іншим, нездібний відчувати свою провину, часто конфліктує з навколишніми загальносуспільними інститутами, схильна звинувачувати інших і не витягувати уроків з помилок тощо. Така модель поведінки вказує на недостатню соціалізацію і є одним з особистісних розладів, що найчастіше зустрічаються.

«Паблік рілейшенз» (англ. – громадські зв'язки) – наука, сфера суспільної діяльності, стиль роботи, для яких засадничим вважається вміння налагоджувати взаємні зв'язки з людьми.

Парламент (фр. – говорити) – представницький виборний законодавчий орган, який функціонує в рамках демократичного правління і має свої повноваження у сфері законотворчості.

Парламентська криза – фактичне припинення діяльності законодавчого органу, внаслідок чого він виявляється неспроможним приймати колегіальні рішення.

Партійна система – сукупність діючих у певній країні політичних партій та відносини між ними, які складаються в боротьбі за державну владу та у процесі її здійснення.

Партійна система крайнього (поляризованого) плюралізму – характеризується наявністю антисистемних партій двосторонньої опозиції зліва і справа, етапом перманентного конфлікту між опозиціями зліва і справа та сильним ідеологічним розмежуванням між ними.

Партійна система обмеженого (поміркованого) плюралізму – при такій системі представництво у парламенті мають лише декілька партій, при цьому відсутні аитисистемні партії двосторонньої опозиції, між партіями немає значної ідеологічної різниці і всім їм притаманна участь у коаліційному урядовому кабінеті.

Партія влади – політична сила, політична партія, що за умов парламентської республіки і пропорційної виборчої системи здобула право на формування уряду.

Патерналізм (лат. – батько, батьківський) – у сучасному вжитку термін стосується тих законів і соціальної політики, які обмежують свободу людини.

Перехідне (посттоталітарне) суспільство – суспільство, що перебуває на етапі переходу від тоталітарної до демократичної форми правління і котрому притаманні риси як тоталітаризму, який ще не до кінця знищений, так і демократії, яка лише формується.

Плутократія (гр. – багатство, влада) – правління багатіїв (плутократів), які завдяки своїм капіталам контролюють владу.

Політика (гр. – мистецтво здійснювати спільні справи, керувати державою-полісом) – вид людської діяльності, пов'язаний із завоюванням та здійсненням державної влади.

Політична боротьба – форма політичного життя, яка характеризується напруженням, протистоянням, протидією, зіткненням між політичними суб'єктами щодо питання влади та реалізації власних програм.

Політична влада – реальна здатність соціальної спільноти та індивіда до вияву своєї волі у політиці на основі осмисленого політичного інтересу і сформованих політичних потреб.

Політична культура – система знань і уявлень політичних класів, верств, малих соціальних груп, окремих індивідів про владу, державу й політику.

Політична партія – організована група однодумців, яка виражає інтереси частини народу, класу (класів), соціальної верстви (верств) і намагається реалізувати їх завдяки здобуттю влади або участі в ній.

Політична система – інтегративна сукупність державних та недержавних соціальних інститутів, які здійснюють управління справами суспільства, регулюють взаємовідносини між громадянами, соціальними групами, націями, державами, забезпечують стабільність суспільства, певний соціальний порядок.

Політична організація суспільства – інституціональна підсистема політичної системи суспільства, що складається з таких інститутів, як держава, політичні партії, політизовані рухи та громадські організації.

Політична свідомість – опосередковане відображення політичного життя суспільства, суттю якою є проблема влади, формування, розвиток і задоволення інтересів та потреб політичних суб'єктів.

Політичне відчуження – процес, який характеризується сприйняттям політики, держави і влади як сторонніх і чужих сил, що панують над людиною та пригнічують її.

Політичне гасло – ефективний засіб політичної агітації та пропаганди, що лаконічно передає суть ідеології, політичної доктрини чи стратегії.

Політичні переконання – усвідомлена потреба людини, що є суб'єктом політики, діяти згідно зі своїми знаннями, поглядами, ціннісними орієнтирами.

Політичні технології – система послідовних дій і засобів політичного суб'єкта, спрямованих на досягнення необхідного політичного результату, на реалізацію політичних цінностей та інтересів.

Політичний блок (фр. – угода) – об'єднання політичних партій, громадських організацій, груп людей, окремих політичних лідерів для досягнення певних політичних цілей.

Політичний маркетинг – сукупність форм, методів і технологій дослідження, проектування, регулювання та впровадження у суспільно-політичну практику тих чи інших настанов суспільної свідомості з метою завоювання та утримання контролю за ринком влади.

Політична соціалізація – процес засвоєння індивідом норм політичної культури суспільства, до якого він належить, знань про його політичну систему та про свої права й обов'язки у політичному житті суспільства.

Політичний режим – сукупність характерних для певного типу держави політичних відносин, засобів і методів реалізації влади, наявних стосунків між державною владою і суспільством, домінуючих форм ідеології, стану політичної культури.

Політичні відносини – взаємовідносини між соціальними спільнотами суспільства (групами, класами, націями, народностями), політичними інститутами, державою та громадянами з приводу здобуття та реалізації влади у суспільстві.

Політологія – наука, що вивчає політику, закономірності функціонування й розвитку політичної сфери суспільства та політичного життя в контексті виборювання, утримання контролю та функціонування політичної влади в суспільстві.

Політолог – фахівець із вивчення сфери політичних відносин, політичної системи суспільства, питань внутрішньої й зовнішньої політики тощо, з діагностики прогнозування політичних процесів та управління ними.

Право – система встановлених або санкціонованих державою і спрямованих на врегулювання суспільних відносин загальнообов'язкових норм, дотримання й виконання яких забезпечується шляхом переконання і державного примусу.

Правова держава – держава, в якій усі дії її органів і посадових осіб здійснюються на засадах конституційності та законності, а самі вони є підконтрольні незалежним судам.

Президент республіки (лат. – той, що сидить попереду) – обраний на певний термін глава держави у президентській республіці, який здійснює своє правління на основі прямого мандату.

Президентська республіка – різновид республіканської форми правління, для якої характерна значна роль президента в системі органів державного управління.

Прес-конференція – зустріч державних, політичних, громадських, наукових та ін. діячів із представниками засобів масової інформації для висвітлення питань, які цікавлять громадськість.

Пропаганда (лат. – те, що підлягає поширенню) – поширювання соціально-політичних, природничонаукових та інших знань з метою їхнього втілення у суспільну свідомість.

Пропорційна виборча система (лат. – той, що має правильне співвідношення частин із цілим) – виборча система, при якій голосування за кандидатів проводиться за партійними списками, а розподіл мандатів між партіями здійснюється відповідно (пропорційно) до кількості голосів виборців, відданих за кожен виборчий список.

Політичне життя – сукупність духовних, емоційних і практичних явищ політичного буття людини і суспільства, що характеризує їхнє ставлення до політичної участі в ній.

Політична соціалізація – це процес засвоєння індивідом певної системи політичних знань, норм і цінностей, тобто політичної культури.

Постіндустріальне суспільство – стадія суспільного розвитку, яка, згідно із західним соціологічно-політологічним вченням, приходить на зміну індустріальній стадії розвитку суспільства і на якій провідна роль належить не сфері виробництва, а сфері послуг, науці, освіті, а головною цінністю стає інформація.

Расизм – політична теорія і практика, заснована на упередженому ставленні до людей за ознакою расової належності.

Раціоналізм (лат. – розумний) – виважене ставлення до життя, схильність діяти, ставитися до оточення винятково з позицій потреб розуму і логіки, нехтуючи вплив почуттів.

Рейтинг (англ. – оцінка, клас) – індивідуальний кількісний показник авторитету політичних лідерів, партій та інституцій, який встановлюється

шляхом аналізу громадської думки через соціологічні дослідження, опитування експертів тощо.

Республіка (лат. – справа, суспільний, всенародний) – форма державного правління, при якій глава держави й усі органи влади є виборними і змінюваними, виконавча влада є похідною від представницького органу, а громадяни повною мірою володіють відповідними правами й свободами, мають можливість впливати на владу та на її рішення.

Ресурси влади (фр. – засоби, запаси, джерела) – реальні та потенційні засоби, запаси, можливості, які можуть бути використані для того, щоб суб'єкт влади міг здійснювати свій вплив на інших.

Система (грец. – ціле) – певна сукупність взаємопов'язаних елементів, що утворюють стійку цілісність, мають інтегративні особливості та внутрішні закономірності, притаманні саме цій спільності.

Соціалізм – політична ідеологія, центральне місце в якій займає ідея контролю над товарами і послугами, що розглядаються як суспільний продукт.

Соціальна держава – держава, що прагне до забезпечення кожному громадянинові гідних умов існування, соціальної захищеності, співучасті в управлінні виробництвом, гарантії однакових можливостей для самореалізації особистості.

Соціальна політика – функція державної відповідальності за: 1) використання суспільних ресурсів, 2) регулювання приватної діяльності, 3) підтримку приватної, індивідуальної та колективної поведінки з метою максимізації соціальної вигоди та умов життя населення.

Суб'єкти політики – особи, соціальні групи, організації, інститути, які беруть участь у політичному процесі. До числа суб'єктів політики зараховують громадян, соціальні верстви, нації, народності, суспільно-політичні організації, держави, народ, суспільство в цілому.

Суверенітет держави (франц. – самостійність, верховна влада) – стан незалежності державної влади від будь-якої іншої влади, який полягає у її праві та здатності самостійно, без втручання іншої держави, керувати своїм внутрішнім і зовнішнім життям.

Соціалізація - процес становлення особистості, засвоєння індивідом цінностей, норм,' установок, зразків поведінки, притаманних даному

суспільству, соціальній групі, тій або іншій спільноті людей. С. здійснюється в трьох основних сферах: діяльність, спілкування і самосвідомість. Виділяють три стадії процесу С.: дотрудова, трудова і післятрудова. Соціальні працівники, виконуючи свої професійні функции, практично займаються С. клієнтів. С. можна поділити на первинну і повторну. Первинна стосується безпосереднього оточення людини, тобто батьків, братів і сестер, бабусь і дідусів, близьких і далеких родичів, що приходять, нянь, друзів сім'ї, однолітків, вчителів, лікарів, тренерів тощо. Повторна С. здійснюється опосередкованим, формальним оточенням, впливом установ і соціальних інститутів. Первинна С. грає велику роль на ранніх етапах життя людини, повторна на пізніх.

Соціальна гігієна - розділ медицини, що досліджує вплив соціальних чинників на стан здоров'я населення.

Соціальна допомога - система соціальних заходів у вигляді сприяння, підтримки і послуг, що надаються окремим особам або групам населення соціальною службою для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу і повноцінної життєдіяльності, адаптації в суспільстві.

Соціальна захищеність - цілісна система законодавчо-закріплених економічних, юридичних і соціальних прав і свобод, соціальних гарантій громадян, протидіючих дестабілізуючим чинникам життя, насамперед таким, як безробіття, інфляція, бідність і інш.

Соціальна підтримка - система заходів по наданню допомоги деяким категоріям громадян, що тимчасово опинилися в тяжкому економічному становищі (частково або повністю безробітні, молодь, що вчиться і інш.), шляхом надання їм необхідної інформації, фінансових коштів, кредитів, навчання, правозахисту і введення інших пільг.

Терор (грец. – страх, жах) – політика залякування, насилля, нагнітання страху, розправа з політичними противниками, особлива форма політичного насилля, що характеризується жорстокістю, цілеспрямованістю і вдаваною ефективністю.

Тероризм – політика і практика терору: сукупність особливо жорстоких форм і засобів політичного та фізичного насильства. Т. використовувався в історії як засіб політичної боротьби.

Технологія прийняття політичного рішення – сукупність методів і послідовних дій різноманітних політичних суб'єктів щодо свідомої постановки та досягнення цілей у сфері політичної влади.

Тіньовий кабінет – група осіб всередині уряду, керівництва партії, передвиборчого штабу тощо, які фактично здійснюють владу, але не виконують публічних функцій і не відомі широкому загалу.

Трипартійна система – партійна система, при якій жодна із двох найбільших політичних партій країни не може самостійно сформувати уряд, а тому вони змушені вдаватися до підтримки третьої, значно меншої, але такої, що постійно представлена у парламенті.

Тоталітарнім (лат. – цілий, цілісний) – спосіб організації суспільства, який характеризується всебічним і всеохопним контролем влади над суспільством, підкоренням суспільної системи державі й колективним цілям та загальнообов'язковою ідеологію.

Узурпація – протизаконне насильницьке захоплення влади або привласнення собі чужих прав на будь-що, зокрема на істину.

Утилітаризм (лат. – користь, вигода) – вузький прагматизм, принцип оцінки всіх явищ тільки з позицій вигоди і користі.

Федерація (лат. – союз, об'єднання) – складне державне утворення, до складу якого входять інші держави, що є суб'єктами федерації.

Фіксоване (формальне) членство – порядок вступу в партію, який передбачає дотримання чітко розробленої статутом партії процедури.

Форма держави – сукупність найзагальніших її ознак, зумовлених інституціональними, територіальними і функціональними способами організації влади.

Форма правління – організація вищої державної влади, порядок утворення її органів та характер взаємовідносин із населенням.

Харизма (гр. – милість, благодать, божий дар) – особливі, видатні здібності вождя, лідера, дані йому, як вважається, від Творцем чи природою.

Харизматичниіі лідер – політичний діяч, наділений харизмою, що й визначає його лідерське становище.

Харизматичні партії – партії, що у своїй діяльності орієнтуються на харизматичних лідерів, які найчастіше і є їхніми засновниками.

Цивілізація – термін, що вживається на позначення рівня розвитку культури; один із ступенів еволюції суспільства (дикість, варварство, Ц.). У XX ст. – вживають для характеристики будь-якого соціокультурного комплексу, що існував або існує в історії. Відмінності між цивілізаціями зумовлені несумісними системами цінностей. Кожній Ц. властива певна філософія, суспільно значимі цінності, узагальнений образ світу.

Цинізм політичний (лат. – безсоромний, нахабний) – форма політичної поведінки, для якої характерне презирливе ставлення до всіх умовностей, заперечення будь-яких моральних норм і правил.

«Четверта влада» («медіакратія», «інформаційна влада») – образна назва засобів масової інформації, які здійснюють контрольну функцію, проводять власні розслідування, інформують громадськість про зловживання влади і дають їй не тільки правові, але й моральні оцінки.

«Чисті» політичні технології – технології, які не передбачають прямого порушення закону та входять в неофіційний реєстр «дозволених» і прийнятних для суспільної моралі.

Чотирипартійна (або ще двоблокова) партійна система – партійна система, що відзначається наявністю правого та лівого блоків партій, які змагаються між собою за владу.

Шовінізм – ідеологія і практика, що побудована на проповіді національної винятковості, поширення національного чванства, національного егоїзму, панівної зверхності однієї нації над іншими, намагання поставити їх у залежність, протиставлення інтересів одної нації інтересам всіх інших націй.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально – політичних і правових наук

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

до навчальної дисципліни

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

підготовки здобувачів ступеня вищої

освіти бакалавр

(назва рівня вищої освіти)

Спеціальності
6.010101 - Дошкільна освіта
6.010102 - Початкова освіта
6.010103 - Технологічна освіта
6.010105 - Корекційна освіта (за нозологіями)
6.010106 - Соціальна педагогіка
6.010201 Фізичне виховання
6.020303 - Філологія. Українська мова та література
6.020303 - Філологія. Мова та література (російська)
6.030509 - Облік і аудит
6.030601 – Менеджмент
6.030102 – Психологія
6.040201 – Математика
6.040203 – Фізика
6.010104 - Професійна освіта
6.130102 - Соціальна робота
6.020303 - Філологія. Мова та література (англійська, німецька)
6.010203 - Здоров'я людини
(шифр і назва спеціальності)

Укладачі:
д. ф.н., проф. **Мозговий Л.І.**,
к.ф.н., доц. **Абизова Л.В.,**
к.ф.н., доц.**Степанов В.В.**

Слов’янськ – 2016 р.

Тематика та зміст практичних занять

Заняття №1. Предмет, метод і структура курсу.

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1. Соціологічне знання та його структура.
2. Категорії та закони соціології
3. Політика як суспільне явище і її взаємодія з іншими сферами.
4. Прикладна політологія та її соціальне призначення.

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

1. Основні підходи до побудови структури соціологічної науки.
2. Рівні та типи соціологічного знання.
3. Основні парадигми і школи політології.
4. Політологія замість ідеології: чи необхідна політична освіта демократичному суспільству?
5. Хто є хто у світовій політичній науці.
6. Системний підхід і комп'ютерне моделювання у політичному прогнозуванні.

Література:

1. Казаринова Н.В., Филатова О.Г., Хренов А.Е. Социология / Н.В. Казаринова, О.Г. Филатова, А.Е. Хренов. – М., 2000. – 300 с.
2. Волоков Ю.Г., Мостовая И.В. Социология / Ю.Г. Волков, И.В. Мостовая. – М., 1998. – 324 с.
3. Вебер М. Политика как призвание и профессия. / Вебер М. Избранные произведения. / М.: Прогресс, 1990. – 808с., С.644-706.
4. Ильин М.В., Коваль Б.И. Что есть политика и что – наука о политике // Политические исследования (Полис). – 1991. – № 4. – С. 103-115.
5. Общая и прикладная политология: Учебное пособие. / Под общей редакцией В.И. Жукова, Б.И. - М.: МГСУ; Изд-во "Союз", 1997. – 992 с.
6. Истон Д. Категории системного анализа политики. / Антология мировой политической мысли. В 5т., М.: 1997, т.II, С.630-642.
7. Соколов А.В. Общая теория социальной коммуникации: // Учебное пособие. - СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2002. - 461 с.

Заняття №2. Основні віхи світової та вітчизняної соціально-політичної думки.

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1. Передумови виникнення соціології.
2. Позитивістська основа контовских поглядів.

3. Розвиток політичної думки у Стародавній Греції: порівняльний аналіз поглядів Платона і Аристотеля.

4. Особливості політико-релігійних доктрин Середньовіччя (Аврелій Августин, Фома Аквінський).

5. Роль утопічних ідей у світовій політичній думці (на прикладі праць Т. Мора і Т. Кампанелли).

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

1. Політична думка у Київській Русі.

2. Ідеї волі і демократії українського козацтва. Конституція П. Орлика.

3. Політичні ідеї на початку XX ст.: соціалістичні ідеї (М. Грушевський, В. Винниченко); консервативна течія (В. Липинський); націоналістичні погляди (М. Міхновський, Д. Донцов).

Література:

1. Социология / под. ред. В.Н. Лавриненко. – М., 2000. –328 с.

2. Волоков Ю.Г., Мостовая И.В. Социология / Ю.Г. Волков, И.В. Мостовая. – М., 1998. – 324 с.

3. Соловьев А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии: Учебник для студентов вузов. / А.И. Соловьев. - М.: Аспект Пресс, 2000. – 559с.

4. Шляхтун П. П. Політологія: теорія та історія політичної науки / П. П. Шляхтун. — К. : Центр уч. літ-ри, 2010. — 500 с.

5. Горлач М. І. Політологія : наука про політику / М. І. Горлач, В. Г. Кремень. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 840 с.

Заняття №3. Суспільство як соціальна система

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1. Суспільство, його соціальна структура.

2. Соціальні інститути та інституційні відносини.

3. Соціальні спільності та групи.

4. Соціальна комунікація

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

1. Інститут як нормативна система і соціальна організація. Функціонування соціальних інститутів.

2. Держава і політична система суспільства.

3. Соціальні зв'язки, взаємодія між індивідами, групами, спільнотами.

4. Загальні поняття про соціальної організації, її структура і динаміка.

Література:

1. Казаринова Н.В., Филатова О.Г., Хренов А.Е. Социология / Н.В. Казаринова, О.Г. Филатова, А.Е. Хренов. – М., 2000. – 300 с.

2. Зборовский Г.Е. Орлов Г.П. Социология / Г.Е. Зборовский, Г.П. Орлов. – М., 1995. – 315 с.

3. Социология / под. ред. В.Н. Лавриненко. – М., 2000. –328 с.

4. Волоков Ю.Г., Мостовая И.В. Социология / Ю.Г. Волков, И.В. Мостовая. – М., 1998. – 324 с.

5. Комаров М.С. Введение в социологию / М.С. Комаров – М., 1994. – 212 с.

Заняття №4. Громадська думка як соціальне явище

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1.Соціологія громадської думки

2. Громадянське суспільство і його струкутра.

3. Типологія громадських об'єднань.

4. Молодіжні об'єднання. Жіночі громадські об'єднання. Релігійні об'єднання та ін..

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

1. Формування і розвиток марксистської політичної думки.

2. Соціально-утопічний напрям політичної думки.

3. Місцеве самоврядування: поняття, завдання, принципи організації.

4. Громадські об'єднання і їх роль у сучасному суспільстві.

5. Загальні поняття про соціальної організації, її структура і динаміка.

Література:

1. Черниш Н.Соціологія: Курс лекцій. -Львів, 1998. -362 с.

2. Лукашевич М. П. Соціологія: Загальний курс: Підручник.. - К.: Каравела, 2006. - 407 с.

3. Пшеничнюк О. В. Соціологія: Посібник для підготовки до іспитів. - К.: Вид. Паливода А. В., 2005. -169, с.

4. Соціологія : Підручник/ За ред. Володимира Пічі,. -3-тє вид., стереотип.. -Львів: Новий Світ-2000, 2006. -277 с.

5. Комаров М.С. Введение в социологию / М.С. Комаров – М., 1994. – 212 с.

Заняття №5. Політика як соціальний інститут

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1. Політикоформуючі чинники і джерела.

2. Структура, основні закони та категорії політології.

3. Провідні соціальні функції політології, її роль у розвитку української держави.

4. Теоретичне і емпіричне у вивченні політики

5. Вибір методу досліджень при аналізі політичних процесів.

6. Основні завдання розвитку політичної науки в Україні.

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

1. Політика та її місце у житті суспільства.
2. Що таке засоби та ресурси влади?
3. Політичні відносини: суттєвість та форми.
4. Суттєвість політичного життя та причини його виникнення. Зміст та тенденції розвитку політичного життя.
5. Особливості політичного життя у сучасній Україні.
6. Харизма та її роль у політиці.
7. Політична антропологія С. Кеннеті.
8. Походження влади та її джерела.

Література:

1. Барматова С. Політична соціологія: Курс лекцій:Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.. — К., 2003. — 252 с.

2. Головатий М. Соціологія політики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Міжрегіональна академія управління персоналом. — К. : МАУП, 2003. — 504с.

3. Камбур А. Соціологія політики: метод. рек. / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. — Чернівці : Рута, 2008. — 68с.

4. Ильин М.В., Коваль Б.И. Что есть политика и что – наука о политике // Политические исследования (Полис). – 1991. – № 4. – С. 103-115.

5. Бестужев-Лада И.В. Поисковое прогнозирование: перспективные проблемы общества. // М.: Наука, 1984.- 271с.

6. Адаир Д. Искусство управлять людьми и самим собой. / - М.: Эксмо-Пресс, 2006 – 656с.

Заняття №6. Основні політичні ідеології та політичні режими сучасності

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1. Визначення поняття політична ідеологія, підходи до її походження і суспільної ролі.
2. Поняття політична концепція, політична доктрина.
3. Сучасні світові ідеології.
4. Сутність і поняття політичного режиму та його типии. Демократичний політичний режим та його ознаки.
5. Авторитарний політичний режим: ознаки та різновиди.
6. Особливості політичного режиму сучасної України.

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

1. Історія і сучасний стан українського лібералізму?

2. Теоретичні засади українського консерватизму.

3. Порівняльний аналіз українського націонал-комунізму та сучасного комуністичного руху в Україні.

4. Основні різновиди авторитарних режимів в сучасному світі.

5. Тоталітаризм як політичний та соціальний феномен: витоки, функціонування, причини краху.

6. Тоталітаризм в Україні: умови виникнення, особливості функціонування, наслідки.

7. Проблеми переходу від тоталітаризму до демократії.

8. Чому тоталітаризм називають феноменом XX ст? Обґрунтуйте причини виникнення і краху тоталітарних режимів?

9. Визначте домінуючі риси політичного режиму в Україні.

Література:

1. Имидж лидера: Психологическое пособие для политиков /Абашкина Е. и др.; отв. ред. Егорова-Гантман Е.В. - М., 1994. - 264с.
2. Клементевич Т. Процесс принятия политических решений // Элементы теории политики / Под ред. Макаренко В.П. Ростов-на-Дону, 1991. - 388с.
3. Афонін Е., Маринов А. Історична місія сучасного авторитаризму .// Політичний менеджмент, №6, 2006, с. 33-62.
4. Політичні режими сучасності та перехід до демократії (колективна монографія) /(А.Ф.Колодій, Ю.А.Кужелюк, В.У.Харченко). Львів,1999.-168с.
5. Політологія: Навчальни посібник.-За ред. М.В. Примуша/.-К.: ВД»Професіонал», 2004.- с.191- 206.

Заняття №7. Політичні партії і партійні системи

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1. Історія виникнення та сучасні концепції політичних партій.
2. Громадсько-політичні організації та рухи
3. Політичні партії в сучасній Україні.
4. Партійні системи та їх типологія
5. Виборчі системи та їх типи.

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

1. Порівняйте партійні системи Китаю, США та України. Яка з них є найефективнішою?

2. Порівняйте американську, французьку та українську виборчі системи. Яка з них є найефективнішою?

3. Вибори та їх роль у політичному житті.

4. Профспілки та політичні партії: проблеми взаємодії.

5. Виборча система України. Економічні основи багатопартійності.

Література:

1. Грачев М.Н. Политическая коммуникация: теоретические концепции, модели, векторы развития. /– М.: Издательство “Прометей”, 2004. – 328 с.

2. Ковлер А.И. - Технология организации избирательных кампаний./ - М.: Изд-во ИГиП РАН, 1993. - 46 с.

3. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий./- М.: Радио и связь, 1993. - 278 с.

4. Саати Т. Принятие решений при зависимостях и обратных связях./ - М.: Издательство ЛКИ, 2008. - 360 с.

Заняття №8. Міжнародні політичні процеси

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1. Поняття міжнародних відносин та їх наукові концепції.
2. Суб’єкти міжнародних відносин та їх типологія.
3. Закономірності розвитку міжнародних відносин на сучасному етапі.
4. Україна як суб’єкт міжнародних відносин.

Теми доповідей, рефератів, повідомлень

1. Розрахуйте зміст кожного вектора сучасної української стратегії. Який з цих векторів ви вважаєте найбільш пріоритетним? Чому?

2. Охарактеризуйте покликання України, як воно визначене в сучасних зарубіжних геополітичних концепціях. Чи відповідає воно інтересам незалежної української держави? Відповідь обґрунтуйте.

3. Які основні напрями співпраці України з НАТО? Якими документами вони визначені?

4. В якому руслі розвивається співробітництво Україна-ЄС?

5. Глобальні і регіональні аспекти національної безпеки України.

6. Майбутнє України в нових геополітичних реаліях.

7. Міжнародна злагода як основа соціально - політичної стабільності.

8. Перспективи євразійської геополітичної стратегії сучасної України.

9. Роль України в міжнародній політиці.

10. Політика і міжнаціональні конфлікти.

Література:

1. Бертон Дж. В. Конфликт и коммуникации: Использование контролируемой коммуникации в международных отношениях. / Теория

международных отношений: Хрестоматия. - Сост., науч. ред. и коммент. П.А. Цыганкова. – М.: Гардарики, 2002. - С. 353–361.

2. Василенко И.А. Политические переговоры: учебное пособие. – М.: Гардарики, 2006. – 271 с.

3. Истон Д. Категории системного анализа политики/ Антология мировой политической мысли. В 5т., М.: 1997, т.II, С.630-642.

4. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть? // Політологія. Кінець XIX– перша половина XX ст.: Хрестоматія / За ред. О. І. Семківа. – Львів, 1996. – С. 178-189.

5. Іларіон. Слово про закон і благодать // Філософія політики: Хрестоматія: У 4 т.– К., 2003.– Т. 1. – С. 244-258.

6. Костомаров М.І. З «Книг буття українського народу» // Невичерпність демократії. -К., 1994.– С. 85-88.

7. Політологія. Підручник / За ред. О.В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – К., 2001. – С. 70-88; 103-122.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально – політичних і правових наук

ПАКЕТ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

до навчальної дисципліни

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

підготовки здобувачів ступеня вищої
освіти бакалавр
(назва рівня вищої освіти)
Спеціальності

6.010101 - Дошкільна освіта
6.010102 - Початкова освіта
6.010103 - Технологічна освіта
6.010105 - Корекційна освіта (за нозологіями)
6.010106 - Соціальна педагогіка
6.010201 Фізичне виховання
6.020303 - Філологія. Українська мова та література
6.020303 - Філологія. Мова та література (російська)
6.030509 - Облік і аудит
6.030601 – Менеджмент
6.030102 – Психологія
6.040201 – Математика
6.040203 – Фізика
6.010104 - Професійна освіта
6.130102 - Соціальна робота
6.020303 - Філологія. Мова та література (англійська, німецька)
6.010203 - Здоров'я людини
(шифр і назва спеціальності)

Укладачі:
д. ф.н., проф. **Мозговий Л.І.**,
к.ф.н., доц. **Абизова Л.В.,**
к.ф.н., доц.**Степанов В.В.**

Слов’янськ – 2016 р.

1. Сучасні соціологічні теорії.

1.Стан розвитку та специфічні риси сучасної соціології.

2. Теорії макрорівня (макросоціологія).

3. Теорія структурного функціоналізму.

2. Суспільство як цілісна система.

1. Системний підхід до суспільства в соціології.

2. Аналіз суспільства з позицій детермінізма.

3. Концепція суспільства в функціоналізмі і індивідуалізмі.

3. Особистість як суб'єкт і об'єкт суспільних відносин.

1.Поняття особистості. Структура особистості.

2.Рольові теорії особистості.

3.Формування особистості в процесі соціалізації.

4. Соціологія політики.

1.Поняття і категорії соціології політики.

2.Політика та її визначення у різних соціологічних школах і напрямках.

3. Основні тенденції розвитку політичного життя в Україні.

5. Соціологія сім'ї.

1.Сім'я як соціальний інститут і мала соціальна група.

2.Основні підходи до вивчення сім'ї в соціологічній думці.

3.Тенденції розвитку сучасної сім'ї.

6. Соціологія молоді.

1. Державна молодіжна політика. Вікові межі періоду молодості

2. Основні поняття і категорії соціології молоді. Поняття молодіжної свідомості та її рівнів

3. Молодіжні проблеми та їх типи

7. Етносоціологія.

1. Методологічні підходи до вивчення етнічних спільнот.

2. Основні концептуальні схеми соціології нації.

3. Національне відродження як проблема соціології нації.

8. Сутність, місце та роль політики та політології як науки в житті суспільства

1.Призначення та роль політики в житті суспільства, її сутність та зміст.

2.Політологія в системі суспільних наук. Об'єкт та предмет політології.

3.Методи та функції політології

9. Політичні вчення античності

1. Розквіт давньогрецької політико-правової думки: Сократ, Платон і Аристотель.

2. Політико-правова думка Стародавнього Риму.

3. Етапи становлення і розвитку політичних та правових вчень в античній Греції.

10. Західноєвропейська політична думка в Середньовіччі

1. Примат церкви над державою Аврелія Августина.

2. Фома Аквінський: пристосування теорії Аристотеля до догматів католицької церкви.

3. Політичне вчення Марсилія Падуанського

11. Політичні погляди епохи Відродження та Реформації

1. Засновник нової політичної науки Ніколо Макіавеллі.
2. Політичні ідеї Реформації.
3.Вчення Жана Бодена про державу

12. Історія політичних учень Нового часу

1. Авторитарно-державна теорія Т. Гоббса.
2. Ліберально-демократична концепція Дж. Локка. Теорія поділу влади Ш. Л. Монтеск'є.
3. Радикально-демократична концепції Жан-Жака Руссо.

13. Держава та право у німецькій класичній філософії

1. І. Кант як засновник сучасної концепції «правової держави».
2. Концепція Гегеля про державу та право.
3. Основні властивості громадянського суспільства за Г.Гегелем

14. Політико-правова думка марксизму

1. Держава та право як надбудовні явища.
2. Класовий характер держави та права.
3. Держава диктатури пролетаріату.

15. Політичні ідеї М. Вебера

1. Типи легітимного володарювання.
2. Плебісцитарна теорія демократії.
3. Базові положення теорії еліт Макса Вебера Теорія раціональної бюрократії

16. Історія української політичної думки

1. Примат прав людини і громадянина М. Драгоманова.
2. Політичні ідеї М. Грушевського.
3. Визначте базові ідеї доктрини українського консерватизму.

17. Політика як суспільне явище

1. Основні підходи до визначення політики.
2. Структура і функції політики.
3.Специфіка політики («політичного») як явища.

18. Економічна і соціальна політика

1. Політика та інші сфери життя суспільства – діалектика взаємодії.
2. Вплив економіки на політику. Економічні системи сучасного світу.
3. Вплив соціальної структури суспільства на політику.

19. Політика та етнонаціональні відносини

1. Нації як культурні і політичні спільноти.
2. Різновиди націоналізму. Відмінності культурного націоналізму від націоналізму політичного.
3. Чи є майбутнє у нації-держави?

20. Політична діяльність

1. Політична поведінка. Специфіка масової поведінки в політиці.
2. Політична діяльність: її види.
3.Політичне представництво. Публічне адміністрування

21. Політична влада

1. Влада як категорія політичної науки.

2. Концепції та визначення влади.
3. Поняття ресурсів влади. Типологія ресурсів влади.

22. Принципи організації та функціонування влади.

1. Суверенітет, легальність і легітимність політичної влади.
2. М.Вебер про легітимність політичної влади.
3. Співвідношення легітимності та ефективності влади.

23. Політична система як механізм влади

1. Поняття та моделі політичної системи (Д. Істон, К. Дойч, Г. Алмонд).
2. Структура політичної системи.
3. Функції політичної системи.

24. Типологія політичних систем

1. Різноманітність критеріїв типологізації політичних систем.
2. Класифікація політичних систем Г. Алмонда.
3. Ж.Блондель, К.Поппер та ін. про типи політичних систем.

25. Політичні режими сучасності.

1. «Політичний режим» як категорія політології.
2. Типологія та функції політичного режиму.
3.Виділіть основні ознаки і витоки авторитарного режиму. Назвіть країни, де існують авторитарні режими.

26. Правова держава і громадянське суспільство

1. Ідея правової державності в історії політико-правової думки.
2. Поняття і принципи правової держави.
3. Громадянське суспільство: від античності до сучасності.

27. Політичні партії

1. Визначення та сутність політичних партій.
2. Функції політичних партій.
3. Типи політичних партій та партійних систем.

28. Виборчі системи

1. Визначення виборів, основні риси демократичних виборів.
2. Поняття виборчої системи. Мажоритарна виборча система.
3. Пропорційна виборча система.

29. Політична культура як категорія політичної науки

1. Поняття та основні підходи до визначення політичної культури.
2. Політологічний аналіз концепції політичної культури Г. Алмонда.
3. Структурні компоненти та функції політичної культури.

30. Політична свідомість та ідеологія

1. Політична свідомість в контексті політологічного дослідження.
2. Поняття політичної ідеології, її місце в суспільстві.
3. Рівні та функції ідеології.

Теми рефератів з навчальної дисципліни «Соціально-політичні студії»

1. Соціологія як наука, її об’єкт і предмет.

2. Структура і рівні соціологічного знання.
3. Основні функції соціології.
4. Зв’язок соціології з іншими суспільними науками.
5. Виникнення і розвиток соціології як окремої науки.
6. Становлення та розвиток соціології як науки в Західній Європі (XIX—XX ст.)
7. Формування й розвиток соціологічної думки в Україні
8. Суспільство як соціальна система та її структурні елементи.
9. Типологія суспільств.
10. Сутність та основні елементи соціальної структури
11. Соціальні спільності: сутність та типи.
12. Сутність соціальних інститутів та їхнє значення у системі суспільних відносин.
13. Соціально-класова структура суспільства та її елементи.
14. Підстави соціальної стратифікації. Характеристика страти.
15. Основні типи соціальної стратифікації в сучасному суспільстві.
16. Поняття соціальної групи, її функції та різновиди.
17. Сутність і типи соціальної мобільності.
18. Соціальна структура українського суспільства та тенденції її розвитку
19. Поняття особистості. Особливості соціологічного аналізу особистості.
20. Соціальні типи особистості
21. Соціалізація особистості: сутність, агенти, етапи.
22. Соціальний статус і соціальні ролі особистості.
23. Соціальні регулятори діяльності та проблеми девіантної поведінки.
24. Предмет, категорії та основні аспекти соціології праці
25. Сутність, механізм і основні функції соціального управління
26. Предмет соціології політики.
27. Влада як форма соціальної взаємодії.
28. Соціологічне поняття культури та її складові елементи..
29. Основні форми, рівні і різновиди культури.
30. Місце та роль культури у житті суспільства..
31. Релігія як соціальне явище.
32. Предмет і методи соціології релігії, зв’язок її з іншими формами суспільної свідомості.
33. Релігійні організації та соціально-релігійна ситуація у сучасній Україні.
34. Сутність соціології молоді.
35. Сім’я як об’єкт соціологічного вивчення.
36. Основні функції сім’ї та тенденції її розвитку.
37. Поняття конфлікту, його соціальна природа та функції у суспільстві.
38. Соціальні конфлікти в Україні на сучасному етапі.
39. Програма і робочий план конкретно-соціологічного дослідження. Вибірка.
40. Методи збору соціологічної інформації.
41. Девіантна поведінка і його види.

42. Предмет та основні категорії етносоціології.
43. Засновник соціології О. Конт.
44. Соціологічні погляди Е.Дюркгейма.
45. Розуміюча соціологія М.Вебера.
46. Основні положення соціологічної концепції П.О. Сорокіна.
47. Структурний функціоналізм (Т.Парсонс, Р.Мертон).
48. Основні принципи матеріалістичного вчення про суспільство К. Маркса і Ф. Енгельса.
49. Феноменологічна школа соціології.
50. Громадська думка як об'єкт соціального аналізу.
51. Особливості ранніх релігійно-політичних доктрин.
52. Політико-правові погляди Т. Гоббса в праці "Левіафан".
53. Етика влади у творчості І. Канта.
54. Політичні концепції сучасності.
55. Сутність політичних поглядів І. Мазепи.
56. Політичні погляди П. Могили.
57. Принципи політичної діяльності володаря в концепції Н. Макіавеллі.
58. М. Вебер про політику як покликання і професію.
59. Політична сфера суспільства та особливості політичного життя.
60. Взаємодія політики і економіки.
61. Проблема політичної влади в Україні на етапі її державотворення.
62. Співвідношення громадянського суспільства і правової держави.
63. Парламентаризм: Сутність і особливості.
64. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні.
65. Політичні режими XX століття (на вибір студента).
66. Масові суспільно-політичні рухи в посттоталітарних суспільствах.
67. Нові соціальні (альтернативні) рухи як вираз суперечностей і конфліктів постіндустріального суспільства.
68. Політичні погляди Д. Дідро та П. Гольбаха.
69. Політичні погляди Й. Фіхте.
70. Теорія утилітаризму Дж. Бентама.
71. Політичні погляди мислителів США. Політичний памфлетизм.
72. Економічне вчення А. Сміта. Політика "laizzer-fair".
73. Політична концепція солідаризму (Е. Дюркгейм та Л. Дюгі).
74. Технократичні концепції неоліберальної демократії.
75. Політична доктрина анархізму і анархо-синдикалізму.
76. Політична доктрина більшовизму.
77. Екологічні організації та рухи в Україні.
78. Участь у виборах і громадянська зрілість.
79. Політичний маркетинг.
80. Поняття еліти, її основні функції.
81. Концепції елітизму: концепції еліт В. Паретто і Г. Моска; "залізний закон" олігархії Р.Міхельса.
82. Еліта і демократія.
83. Сучасний лібералізм: традиції та новації.

84. Перспективи неофашизму в постсоціалістичних країнах.
85. Націоналізм в контексті політичної боротьби.
86. Політичний тероризм.
87. Радикальні організації – необхідний елемент політичного плюралізму чи тероризм?
88. Характер та особливості політичних конфліктів на пострадянському просторі.
89. Роль ЗМІ у формуванні громадської думки.
90. Шляхи і засоби формування політичної культури молоді.
91. Політична культура українського народу: історія і сучасність.
92. Гуманізм зовнішньополітичної діяльності України.
93. Свобода вибору – імператив сучасного світу.
94. Національна безпека і національні інтереси України.
95. Політика і особливості розвитку сучасної цивілізації.
96. Політичне лідерство в посткомуністичній Україні.
97. Політична влада в Україні.
98. Трансформація політичних режимів. Політичний режим в Україні.
99. Шляхи формування політичної еліти. Політична еліта в Україні.
100. Групи інтересів в українському політикумі.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Реферат повинен складатися зі: змісту, вступу, основної частини (розділи), висновків, списку використаної літератури. У вступі слід: а) обґрунтувати актуальність обраної теми; б) показати ступінь розробленості даної теми, а також в) поставити завдання дослідження.

В основній частині потрібно подати короткі біографічні відомості про мислителя, передати зміст його основних ідей, показати їх актуальність.

У висновках потрібно представити результати дослідження, підвести його підсумки.

У списку використаної літератури джерела потрібно подавати в такій формі:

Ім’я автора (прізвище, ініціали). Назва твору. – Місце видання: Назва видавництва, рік видання. – Сторінки.

Так само вказується джерело під час цитування. Можна вказувати джерело цитати на кожній сторінці, а можна посилатися на список літератури, вказуючи при цьому в квадратних дужках номер джерела у списку використаної літератури і сторінку, на якій міститься текст цитати за таким зразком: [1, 255]. Обсяг реферату 12-20 сторінок, друкований (формат А-4; інтервал 1,5; розмір шрифту – 14).

Перелік питань до заліку з дисципліни «Соціально-політичні студії»

1. Предмет, структура і функції соціально-політичної науки.
2. Соціологія як наука, її об'єкт і предмет.
3. Структура і рівні соціологічного знання. Основні функції соціології.
4. Виникнення і розвиток соціології як окремої науки.
5. Суспільство як соціальна система та її структурні елементи.Типологія суспільств.
6. Соціальні спільності: сутність та типи.
7. Сутність соціальних інститутів та їхнє значення у системі суспільних відносин.
8. Основні типи соціальної стратифікації в сучасному суспільстві.
9. Поняття соціальної групи, її функції та різновиди.
10. Сутність і типи соціальної мобільності.
11. Поняття особистості. Особливості соціологічного аналізу особистості.
12. Соціальні типи особистості. Соціалізація особистості: сутність, агенти, етапи.
13. Соціальний статус і соціальні ролі особистості.
14. Сутність, механізм і основні функції соціального управління
15. Сім'я як об'єкт соціологічного вивчення.
16. Поняття конфлікту, його соціальна природа та функції у суспільстві.
17. Соціальні конфлікти в Україні на сучасному етапі.
18. Програма і робочий план конкретно-соціологічного дослідження. Вибірка.
19. Предмет та основні категорії етносоціології.
20. Засновник соціології О. Конт.
21. Соціологічні погляди Е. Дюркгейма.
22. Розуміюча соціологія М. Вебера.
23. Основні положення соціологічної концепції П.О. Сорокіна.
24. Структурний функціоналізм (Т.Парсонс, Р.Мертон).
25. Феноменологічна школа соціології.
26. Предмет і методи політичної науки. Функції політології.
27. Розвиток політичної думки в руслі соціології.
28. Основні політологічні парадигми.
29. Політика як суспільне явище.
30. Суб'єкти та об'єкти політики. Сутність політичної соціалізації особи.
31. Роль релігійного чинника у політиці.
32. Влада як суспільний феномен.
33. Політична влада на Україні. Концепція поділу влади.
34. Засоби масової інформації і влада.
35. Політична система суспільства, структура і функції.
36. Типи політичних систем. Тенденції трансформації політичної системи сучасної України.
37. Держава як основний політичний інститут.
38. Концепції виникнення держави. Функції держави.

39. Форми і типи державного правління.
40. Державний устрій України. Проблеми державотворення в Україні.
41. Умови формування громадянського суспільства в Україні: проблеми і перспективи.
42. Політичні режими: сутність та різновиди.
43. Авторитарний режим. Тоталітарний режим.
44. Демократія у сучасному світі. Лібералізм.
45. Природа, концепції та класифікація політичного лідерства.
46. Політичні партії, громадські організації, громадські рухи: порівняльний аналіз.
47. Сутність і функції політичних партій. Типологія (класифікація) політичних партій.
48. Партійно-політичний спектр сучасної України.
49. Основні принципи функціонування виборчих систем. Типи виборчих систем. Виборча система України.
50. Політична культура: сутність, структура, функції. Політична культура сучасного українського суспільства.
51. Сутність політичного процесу та його суб'єкти.
52. Лобізм як інститут: політична сутність, механізм функціонування.
53. Політичні конфлікти та способи їх розв'язання.
54. Основні категорії геополітики.
55. Сутність і типи політичних еліт.
56. «Закон циркуляції еліт» В. Парето.
57. Політичні технології. Політична маніпуляція.
58. Зовнішня політика – зміст, принципи, функції.
59. Політична ідеологія, її сутність і функції.
60. Україна в загальноєвропейському політичному процесі.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально – політичних і правових наук

ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

з навчальної дисципліни
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ
підготовки здобувачів ступеня вищої
освіти бакалавр
(назва рівня вищої освіти)

Спеціальності

6.010101 - Дошкільна освіта
6.010102 - Початкова освіта
6.010103 - Технологічна освіта
6.010105 - Корекційна освіта (за нозологіями)
6.010106 - Соціальна педагогіка
6.010201 Фізичне виховання
6.020303 - Філологія. Українська мова та література
6.020303 - Філологія. Мова та література (російська)
6.030509 - Облік і аудит
6.030601 – Менеджмент
6.030102 – Психологія
6.040201 – Математика
6.040203 – Фізика
6.010104 - Професійна освіта
6.130102 - Соціальна робота
6.020303 - Філологія. Мова та література (англійська, німецька)
6.010203 - Здоров'я людини
(шифр і назва спеціальності)

Укладачі:
д. ф.н., проф. **Мозговий Л.І.**,
к.ф.н., доц. **Абизова Л.В.,**
к.ф.н., доц.**Степанов В.В.**

Слов’янськ – 2016 р.

Методичні поради:

1. Освоєння матеріалу має будуватися на принципах теоретичності та актуальності, плюралізму та історико-порівняльного аналізу.

2. Доцільно проблематизувати актуальні питання сучасної освітньої практики і науки (філософії, релігієзнавства, логіки).

3. З метою уникання довільних та безпідставних міркувань необхідно прагнути до побудови концептуальних схем інтерпретації проблемних питань.

Тема	Завдання	Рекомендована література	Форми контролю
№1. Структура і рівні соціологічного знання, парадігми соціології.	**1.** Методи збору і аналізу соціологічних даних. **2.** Рівні соціологічного аналізу. Соціальні закони. **3.** Структура соціологічного знання. **4.**Типи соціологічних теорій.	**1.** Давидов П.Г., Кальянов А.В., Кирилова О.М., Поцулко О.А., Фадєєва Г.С. Соціологія у схемах, таблицях та коментарях: навч. посіб. для студ. ВНЗ / МОН України. – 2 вид., перероб. і доп. – Донецьк: Норд-Прес, 2009. – 216 с. **2.** Соціологія: підруч. / за ред. д-ра соціологічних наук, проф. Ю.Ф. Пачковського. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 418 с. **3.** Осипов Г.В. Социология. Основы общей теории / Г.В. Осипов, Л.Н. Москвичев, А.В. Кабыща. – М.: Норма, 2009. – 912 с. **4.** Социология. 2-е изд. перераб. и дополн. / Под ред. Скворцова Н.Г. – М.: Проспект, 2010. – 352 с. **5.** Черниш, Н.Й.	Реферат, опитування

		Соціологія: Підручник за рейтингово-модульною системою навчання / 5-те вид., перероб. і доп./ Н.Й Черниш. – К.: Знання, 2009. – 486 с.	
№2. Сутність соціальних інститутів та їхнє значення у системі суспільних відносин.	**1.** Ґенеза досліджень соціальних інститутів. **1.** Процес інституціоналізації в соціології, етапи процесу. **3.** Класифікація і функції соціальних інститутів. **4.** Типологія соціальних інститутів. **5.** Основні соціальні інститути (інститут держави, освіти, родини, церкви та інші.)	**1.** Королько В.Г., Некрасова О.В. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика: підруч. для студ. вищ. навч. закл., які навч. за напрямом підготов. «Соціологія». – Вид. 3-є, допов. і переробл. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. – 831 с. **2.** Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія та методологія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник / Є.В. Сірий ; МОНУ. – Вид. 3-є, виправл. та доп. – Київ : Атіка, 2009. – 492 с. **3.** Єфендиев, А.Г. Общая социология. Учебное пособие для вузов / А. Г. Єфендиев. – М.: Изд-во «Инфра-М», 2009. – 656 с. **4.** Анурин, В.Ф. Социология: Учебник для вузов / В.Ф. Анурин, А.И. Кравченко. – СПб.: Питер, 2010. – 432 с.	Реферат, опитування
№3. Соціальна	**1.** Соціальна	1. Богомаз К.Ю.	Реферат,

структура українського суспільства та тенденції її розвитку.	структура суспільства: основні види та елементи**.** **2.** Теорії соціальної стратифікації. **3.** Соціальна структура сучасного українського суспільства. **4.** Трансформація соціальної структури українського суспільства	Новітні соціологічні теорії: хрестоматія: Навч. посібник / К.Ю. Богомаз, Н.Г. Комих. – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2011. – 325 с. 2. Соціологічна теорія: традиції та сучасність: Навчальний посібник / За ред. А. Ручки, - К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – 363 с. 3. Соціальні трансформації: міжнародний і вітчизняний досвід / монографія В.М. Новіков та ін. - НАН України. Ін-т економіки НАНУ, 2003. - 253 с. 4. Чуприна, О. О. Соціальна нерівність і бідність в Україні / О. О. Чуприна // Вісник Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право. – Х.: Право, 2011. – № 2 (5). – С. 83-92.	опитування
№4. Особливості соціологічного аналізу особистості.	**1.** Соціалізація особистості: сутність, агенти, етапи. **2.** Соціальний статус і соціальні ролі особистості. **3.** Соціальна структура	**1.** Соціологія: Підручник / Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін.; За ред. Н. П. Осипової. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 336 с. **2.** Бутенко Н.Ю. Організаційна поведінка: Навч. посібник / Н.Ю.	Реферат, опитування

	особистості. Соціальні типи особистості. **4.** Соціальні регулятори діяльності, та проблеми девіантної поведінки. **5.** Нові тенденції взаємодії людини і суспільства у сучасних умовах.	Бутенко, Л.М. Хоменко, А.Є. Черпак; за заг. ред. Н.Ю. Бутенко; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2011. – 742 с. **3.** Ярославцева Е.И. Человек современной сетевой парадигме. – М.: «Канон+»; РООИ «Реабилитация», 2011. – 352 с. **4.** Волков Ю.Г. Социология: учебник / Ю.Г. Волков. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – М.: Альфа-М : ИНФРА-М, 2010. – 448 с.	
№5. Сутність, механізм і основні функції соціального управління.	**1**. Закони соціального управління **2**. Загальні методологічні принципи наукового управління соціальними процесами. **3.** Джерела, рушійні сили і механізми соціального управління. **4**. Приватні принципи соціального управління.	**1.** Бутенко Н.Ю. Організаційна поведінка: Навч. посібник / Н.Ю. Бутенко, Л.М. Хоменко, А.Є. Черпак; за заг. ред. Н.Ю. Бутенко; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2011. – 742 с. **2.** Гостенина В.И. Социология массовой коммуникации: Учебное пособие / В.И. Гостенина, А.Г. Киселев. – М. : Альфа-М, 2011 . – 352 с.	Реферат, опитування

		3. Горбухов В.А. Основы социального управления: Учебное пособие / В.А. Горбухов. – М.: ФОРУМ, 2011. – 224 с. **4.** Наумік К.Г. Управління комунікаційною політикою в умовах постіндустріального суспільства: монографія / К.Г. Наумік; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Харківський нац. екон. ун-т. – Харків: Вид-во ХНЕУ, 2011. – 132 с.	
№6. Предмет соціології політики.	**1.** Структура політичної соціології. **2.** Рівні соціально-політичних стосунків. **3.** Емпіричні і прикладні дослідження політичної соціології. **4.** Основні концепції і теорії соціології політики.	**1.**Бурдьё П. Социология политики. — Пер. с фр./Сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко./. — М.: Socio-Logos, 1993. — С. 336. **2.** Желтов, В.В. Политическая социология: учебное пособие для вузов. 2-е изд. / В.В. Желтов, М.В. Желтов. – М.: Академический проект, 2009. – 668 с. **3.** Наумік К.Г. Управління комунікаційною політикою в умовах постіндустріального суспільства: монографія / К.Г. Наумік; М-во освіти і науки, молоді та спорту України,	Опитування Контрольно-модульне завдання№1

		Харківський нац. екон. ун-т. – Харків: Вид-во ХНЕУ, 2011. – 132 с. **4.** Социология: учебник / Ю.Г. Волков. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – М.: Альфа-М : ИНФРА-М, 2010. – 448 с.	
№7. Політична система суспільства, структура і функції.	**1**. Політична система суспільства: поняття, сутність, структура, функції. **2**. Основні політичні системи сучасності. Типологія політичних систем. **3**. Місце і роль політичної системи в житті суспільства. **4**. Політична система України. Становлення нової політичної системи в Україні.	**1.** Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу. / В. П. Андрущенко. — К.: ТОВ «Атлант ЮемСі», 2005. — 498 с. **2.** Політологія : Підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред . О.В. Бабкіної. - К.: Видавничий центр “Академія”, 2003. – 528с. **3.** Політологія / Ф. М. Кирилюк, М. І. Обушний, М.І. Хильки та ін.; За ред. Ф. М. Кирилюка. — К.:Здоровя. — 2004. — 776 с. **4.** Рудич Ф.М . та ін. Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній	Реферат, опитування

		Україні: навч. посібник / Ф.М. Рудич, Р.В. Балабан, Ю.С. Ганжуров та ін. – К.: Либідь, 2008. – 440 с.	
№8. Концепції виникнення держави, функції держави. Форми і типи державного правління.	**1.** Поняття держави та її ознаки. **2.** Закономірності та основні теорії походження держави. **3.** Характеристика функцій держави. **4.** Форми держави. **5.** Державний (політичний) режим.	**1.** Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О. В. Зайчук [та ін.; ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. — К. : Юрінком Інтер, 2008. - 688 с. **2.** Штанько В.І., Чорна Н.В., Авксентьєва Т.Г., Тіхонова Л.А. П 11 Політологія: Навчальний посібник. Видання 2-е, перероблене та доповнене. – К.: Видавництво "Фірма "ІНКОС", Центр учбової літератури, 2007. – 288 с. **3.** Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: Підручник / П. П. Шляхтун. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 472 с. **4.** Політологія: Навчальний посібник / Щедрова Г. П., Барановсь- кий Ф. В., Карчевська О. В., Мазур О. Г., Михайловская О. Г., Новако- ва О. В., Пашина Н. П., Пробийголова Н. В. - Луганськ: Вид-во СНУІм. В.Даля, 2011. - 304 с.	Реферат, опитування

№9. Природа, концепції та класифікація політичного лідерства.	**1.**Механізм політичного лідерства та його зв'язок з політичною культурою. **2.** Типи лідерства. Функції лідерства. **3.** Основні концепції політичного лідерства. **4**. Культ особи і вождизм. **5.** Тенденції розвитку політичного лідерства.	**1.**Політологія: Підручник для вищих навчальних закладів / За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. - К.: Видавничий центр «Академія», 2003. - 528 с. **2.**Політологія: Підручник // За загальною редакцією проф. Кремень В.Г., проф. Горлача М. І. - Харків: Друкарський центр «Єдінорог», 2002. - 640 с. **3.** Антоненко В. Г., Бабкін В. Д., Бабкіна Ольга Володимирівна, Бебик В. М., Головатий М. Ф. Політологія: Підручник / Ольга Володимирівна Бабкіна (ред.), Володимир Павлович Горбатенко (ред.). — 3. вид., перероб., доп. — К. : ВЦ "Академія", 2006. — 568с. **4.** Бойко О. Д., Горбатенко В. П., Денисюк С. Г., Зеленько Г. І., Коваленко А. О., Корнієнко А. О. Прикладна політологія: навч. посіб. / В.П. Горбатенко (ред.). — К. : Академія, 2008. — 472с.	Реферат, Контрольно-модульне завдання№2 опитування
№10. Основні категорії геополітики.	**1.** Геополітика як наука: поняття, категорії, функції. **2.** Співдружність	**1.** Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія: підручник / А. Г. Гольцов. – К.: Центр	Опитування

	Незалежних Держав: проблеми і протиріччя стратегічного партнерства. **2.** Функціонування держави в інформаційному просторі. **3.** Парадигми геополітики.	учб. л-ри, 2012. – 416 с. **2.** Колосов В., Мироненко Н. Геполитика и политическая география: Учебник./ – М.: Аспект- Пресс, 2002. – 479 с. **3.** Глобалізація і сучасний міжнародний процес / За ред. проф. Б.Гуменюка і проф. С.Шергіна. – К.: Університет „Україна”, 2009. – 508 с. **4.** Геополітика: енциклопедія: / за ред. Є.М. Суліми ; редкол.: Є.М. Суліма (голова), М.А. Шепєлєв (заст. голови), В.В. Кривошеїн та ін. – К.: Знання України, 2013. – 920 с.	

Кредитно-модульне завдання

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Модуль 1; Варіант 1

Перший рівень

1. К. Маркс розробив:
а) цивілізаційний підхід до суспільства;
б) культурологічний підхід;
в) формаційний підхід.
2. До якого типу категорій належить поняття „суспільство”?
а) до категорій дисциплін суміжних із соціологією;
б) до безпосередніх соціологічних категорій;
в) до загальнонаукових категорій у соціологічному заломленні.
3. Які чинники впливають на формування особи ?
а) виключно біологічні;
б) тільки соціальні;
в) сукупність різних чинників: біологічних, соціальних і інших.
4. Результатом процесу соціалізації є:

а) формування особи;
б) формування темпераменту;
в) отримання освіти.

5. Соціалізація повинна починатися:

а) з народження;
б) у школі;
в) з початком трудової діяльності.

6. Головне призначення соціальних інститутів:

а) задовольняти суспільні потреби, надавати суспільству стабільність;
б) забезпечувати суспільству динамізм, рухливість, мінливість;
в) видавати дипломи випускникам.

7. Зазначте, що є об'єктом соціологічного пізнання:

а) виробнича діяльність людей;
б) суспільство як цілісна соціальна реальність;
в) взаємозв'язок природи і суспільства;
г) психологія поведінки людей.

8. Коли „виникає" соціальне?

а) коли людина розмірковує про сенс свого життя;
б) коли вона задовольняє свої вітальні потреби;
в) коли поведінка одного індивіда підпадає під вплив іншого або групи (спільноти) незалежно від того, чи присутні фізично індивід або спільнота.

9. Авторитарний стиль лідерства припускає:

а) заохочення самостійності членів групи;
б) м'які прийоми лідера;
в) придушення ініціативи.

10. Даний тип стратифікації характеризує відкрите суспільство :

а) касти; б) класи; в) стани.

Другий рівень.

1. Охарактеризуйте спільне та відмінне предмету вивчення соціології з предметом інших наук про суспільство.
2. Які особливості категорії «соціальне» в соціології?
3. Які особливості завдань соціології на сучасному соціально-історичному етапі розвитку людства?

Третій рівень.

1. Людина як соціальна істота.(соціологічне обґрунтування).
2. У чому виявляється специфіка соціальних закономірностей?

Модуль 1; Варіант 2

Перший рівень

1. Економіка виробництва й соціальне розшарування суспільства характеризують:

а) просте суспільство;
б) перехідне суспільство;
в) складне суспільство.

2. Розвиток сфери послуг та пріоритет освіти стосуються:

а) до індустріального суспільства;

б) індустріального суспільства;
в) постіндустріального суспільства.

3. Фераламі (феральними людьми) називають

а) девіантів;
б) дітей, вихованих тваринами;
в) невихованих людей.

4. Скільки продовжується соціалізація?

а) від народження до школи;
б) весь час навчання в школі;
в) від народження до глибокої старості.

5. Соціальний статус показує:

а) яку поведінку суспільство чекає від індивіда;
б) яке місце займає індивід в суспільстві або в групі;
в) у якому кліматі формувалася особа.

6. Процес і результат появи в суспільстві соціального інституту називається

а) інституціоналізація;
б) дисфункція;
в) стабілізація.

7. Дисфункція соціального інституту виявляється в наступному:

а) інститут повноцінно задовольняє важливі суспільні потреби;
б) інститут неефективний, його престиж в суспільстві падає;
в) інститут є престижним, авторитетним в суспільстві.

8. У вторинних групах в людині цінують:

а) його індивідуальність;
б) його функціональність;
в) його емоційність.

9. Історично першою формою соціальної стратификации є:

а) класи; б) стани; в) рабство.

10. Виберіть правильне визначення соціальних процесів.

а) Організовані і свідомі дії людей, направлені на підтримку соціальних змін або на протидію їм.
б) Однонаправлені соціальні дії людей, в результаті яких відбуваються соціальні зміни, що повторюються.
в) Зміни, що постійно відбуваються, у всіх сферах соціального життя.

Другий рівень

1. Чому соціологію вважають міждисциплінарною наукою?
2. В чому сутність основних функцій соціології.
3. Чим відрізняються мікро- й макросоціологічні теорії соціології?

Третій рівень.

1. Розкрити зміст та сутність таких функцій соціології як проектування, моделювання й конструювання соціологічних технологій.
2. Типи соціологічних теорій.

Модуль 1; Варіант 3

Перший рівень

1. Якщо, прагнучи до ідентичних цілей, суперники намагаються випередити один одного, отже має місце наступний соціальний процес

а) конфлікт; б) конкуренція; в) кооперація.

2. Суть прогностичної функції соціології полягає у:

а) визначенні методів виникнення соціальної реальності;

б) прийнятті управлінського рішення;

в) науковому обґрунтуванні перспективи розвитку особистості, спільності, соціальної групи, суспільства.

3. Закони соціальної статики відображають:

а) напрям, форми, чинники розвитку соціального об’єкта;

б) особливості зміни, еволюції соціального об’єкта;

в) тенденцію до збереження стабільності соціальної системи.

4. "Соціальні ліфти" поступово "відключаються" і соціальна мобільність сповільнюється в періоди

а) стабілізації в суспільстві;

б) революцій, громадянських воїн;

в) реформ, перебудови.

5. Закони соціальної динаміки відображають:

а) стабільність соціальної структури суспільства;

б) етапи, причини, характер і типи зміни соціальної структури суспільства;

в) процеси соціалізації та стратифікації.

6. Чисельність соціальних груп на Землі :

а) менше чисельності населення;

б) рівна чисельності населення;

в) перевищує чисельність населення.

7. Багатожонство дозволяється ісламом і існує в деяких мусульманських країнах. Така форма браку називається:

а) групповий;

б) полиандрія;

в) полігінія.

8. Сім'я, в якій всі обов'язки розподіляються справедливо, пропорційно, де спільно обговорюються проблеми і ухвалюються рішення називається:

а) эгалітарна;

б) традиційна;

в) неотрадиційна.

9. Хто є автором роботи «Соціологічна уява»:

а) М.Вебер; б) Ф.Знанецький; в) П.Бергер; г) Ч.Міллс.

10. Вивчення соціальних зв’язків між суспільством в цілому і конкретною сферою суспільного життя, різних видів людської діяльності, проблем функціонування і розвитку соціальних спільнот відбувається на рівні:

а) теоретичної соціології;

б) теорій середнього рівня;
в) емпіричної (прикладної) соціології.

Другий рівень.

1. Обґрунтуйте загальнонаукові принципи, на яких базуються соціологічні знання.
2. Як взаємодіють різні елементи структури соціологічного знання.
3. Чим зумовлений поділ різноманітних функцій соціології на три основні групи?

Третій рівень.

1. Основи структурування соціологічного знання.
2. Достовірність соціологічних досліджень та рівень до їх результатів в суспільстві.

Модуль 1; Варіант 4

Перший рівень

1. Натуральне господарство та сильний вплив традицій хартерні для:
а) інноваційного суспільства;
б) відкритого суспільства;
в) закритого суспільства.

2. Що є вихідним для розуміння особливостей об'єкта соціологічного пізнання і визначення предмету
соціологічної думки?
а) поняття політичного;
б) поняття культурного;
в) поняття соціального;
г) поняття психологічного.

3. Статус, який досягається:
а) дістається через особисті зусилля і конкуренцію;
б) дістається при народженні;
в) нав'язується суспільством незалежно від заслуг і зусиль особи.

4. Соціологія як самостійна наука виникла:
а) після Другої світової війни;
б) на початку XX ст.;
в) у першій половині XIX ст.;
г) у XVIII ст.

5. Потреба в безпеці і соціальному порядку задовольняє соціальний інститут:
а) економіки; б) політики; в) сім'ї.

6. Засновник „розуміючої", гуманістичної соціології:
а) М. Вебер; б) О. Конт; в) К. Маркс; г) П. Сорокін.

7. Лідером малої групи стає людина :
а) найавторитетніший і ефективніший;
б) найталановитіший;
в) найкрасивіший.

8. Високий рівень емоційності взаємостосунків відрізняє групи :
а) вторинні; б) первинні; в) квазігрупи.

9. Горизонтальна мобільність означає :

а) підвищення соціального статусу;

б) пониження соціального статусу;

в) перехід в іншу соціальну групу на тому ж рівні.

10. На якому рівні структури соціологічних знань предметом аналізу стають конкретні дії, властивості поведінки, особливості потреб, інтересів, цінностей людей, соціальних груп і спільнот, відображення соціальної реальності у масовій та індивідуальній свідомості?

а) теоретичної соціології;

б) теорій середнього рівня;

в) емпіричної (прикладної) соціології.

Другий рівень

1. Розкрийте характер співвідношення між культурою та цивілізацією.
2. Яку функцію виконують засоби масової інформації в суспільстві?
3. Що є первинним соціальне чи суспільне?

Третій рівень

1. Дайте порівняльний аналіз цивілізації та культури за різними авторами (Шпенглер, Зіммель, Данилевський, Тойнбі, Сорокін).
2. В чому полягають, на ваш погляд, переваги та недоліки формаційного підходу?

Модуль 1; Варіант 5

Перший рівень

1. Підпорядкування, компроміс і терпимість є неодмінними умовами для виникнення процесу

а) пристосування;

б) конкуренція;

в) конфлікт.

2. Автор праці „Самогубство”:

А) К. Маркс;

Б) Е. Дюркгайм;

В) М. Вебер;

Г) Дж. Міль.

3. Американізація іммігрантів, що прибувають в США з Європи і Азії, продовжувалася більше ста років і завершилася лише в третьому-четвертому поколінні, коли новоспечені американці прийняли цінності і зразки американської культури. Таким чином відбулося культурне взаємопроникнення декількох соціальних груп. Цей соціальний процес називається

а) Асиміляція; б) Амальгамізація; в) Пристосування.

4. Кастова система стратифікації склалася

а) у Індії;

б) у Стародавній Греції;

в) у Російській імперії.

5. Нижню частину шкали професійного престижу займають представники

а) фізичної малокваліфікованої праці;

б) інтелектуальної праці;

в) творчих професій.

6. Етнічна самосвідомість означає:

а) відчуття приналежності, духовної єдності з етносом;

б) кровна спорідненість;

в) однакове громадянство.

7. Автор праці „Протестантська етика і дух капіталізму”:

а) О. Конт; б) К. Маркс; в) Г. Спенсер; г) М. Вебер.

8. Хто з соціологів увів поняття девіації у соціологічну систему знання?

а) М. Вебер; б) Е. Дюркгайм; в) Г. Спенсер; г) П. Сорокін.

9. Девіантна поведінка - це

а) схвалювана поведінка;

б) не схвалювана поведінка;

в) поведінка, що відхиляється, яка може бути як схвалюваною, так і несхвалюваною.

10. Хто із соціологів започаткував соціологію конфлікту?

а) Г. Зімель;

б) Е. Дюркгайм;

в) К. Маркс;

г) М. Вебер.

Другий рівень

1. Кому належить теорія про розвиток історії по спіралі?

2. Розкрийте значення теорії «осьового часу».

3. Які альтернативні підходи існують щодо еволюційного розвитку людства?

Третій рівень

1. Порівняйте теорію «соціальної дії» М. Вебера й теорії «комунікативної дії» Ю. Габермаса.

2. Розкрийте сутність поняття «колективне уявлення» Е. Дюркгейма.

Модуль 1; Варіант 6

Перший рівень

1. Якщо зміни в суспільстві поступово й природнім чином є похідними від наявних об’єктивних історичних умов, то йдеться про:

а) революцію; б) реформу; в) еволюцію.

2. Хто першим ввів термін «постіндустріальне суспільство»?

а) Д. Белл; б) Р. Арон; в) Е. Тоффлер.

3. Очікувана поведінка індивіда називається

а) соціальний статус;

б) соціальна роль;

в) девіантна поведінка.

4. Необхідність виконувати вимоги несумісних ролей називається

а) ролевий конфлікт;

б) ролева поведінка;

в) ролевий набір.

5. Зниження народжуваності, дитяча безпритульність, підліткова злочинність є проявом дисфункції інституту

а) політики; б) релігії; в) сім'ї.

6. Хто з соціологів увів поняття девіації у соціологічну систему знання?

а) М. Вебер;

б) Е. Дюркгайм;

в) Г. Спенсер;

г) П. Сорокін.

7. "Андеркласом" в соціології прийняте називати

а) вищий клас;

б) середній клас;

в) нижчий клас.

8. Російська нація складалася шляхом біологічного змішування багатьох племен і народів (поморів, варягів, західних слов'ян, міряючи, мордва, татар і ін.). Такий соціальний процес називається

а) кооперація;

б) асиміляція;

в) амальгамізація.

9. У випадку, якщо суперники прагнуть нав'язати супротивнику свою волю, змінити його поведінку або навіть взагалі усунути його, відбувається наступний соціальний процес

а) конфлікт;

б) конкуренція;

в) кооперація.

10. Англійський соціолог XIX ст. Г. Спенсер порівнював суспільство з:

а) машинним механізмом;

б) хімічним процесом;

в) живим організмом; г) фізичним процесом.

Другий рівень

1. Визначте та охарактеризуйте етапи розвитку теорій суспільства.

2. Доведіть, що суспільство можна розглядати як систему, що має власну структуру, та здатність до саморегуляції та само відтворення.

3. Охарактеризуйте теорію модернізації.

Третій рівень

1. Громадянське суспільство та шляхи його формування.

2. Суспільство соціального розвитку та його інтерпретації в західній соціології.

Модуль 1; Варіант 7

Перший рівень

1. Яке з приведених нижче визначень не може вважатися визначенням соціального конфлікту?

а) Зіткнення конкуруючих сторін, в якому суперники прагнуть нав'язати свою волю, видалити супротивника з боротьби або навіть знищити його;

б) Зіткнення протилежних цілей, позицій, думок і поглядів, боротьба ворогуючих сторін;

в) Спроба випередити суперника, який прагне досягти ідентичних цілей.

2. Яким чином марксистська соціологія оцінює причини соціальних конфліктів і їх перспективи ?

а) Конфлікти є невід'ємною частиною соціального буття, двигуном суспільного розвитку. Конфлікти об'єктивні і неминучі в будь-якому суспільстві;

б) Причина конфліктів - боротьба антагоністичних класів (наприклад, буржуазії і пролетаріату) на основі суперечності економічних інтересів. Соціальні конфлікти повинні зникнути в безкласовому комуністичному суспільстві;

в) Причина конфліктів в будь-якому суспільстві полягає в тому, що людські істоти від природи прагнуть до домінування, влади, авторитету, лідерства.

3. Професор кафедри соціології в Сорбонні на початку XX ст.:

а) О. Конт; б) М. Фуко; в) Е. Дюркгайм; г) А. Турен.

4. Влада вимірюється

а) у балах за шкалою рейтингу;

б) кількістю людей, що виконують рішення індивіда;

в) у гривнях або в доларах.

5. У цій етнічній спільності об'єднуються кровні родичі:

а) рід; б) народність; в) нація.

6. Держава є ознакою формування :

а) роду; б) племені; в) нації.

7. Яку сім'ю соціологи називають експлуататорською?

а) традиційну (патріархальну); б) неотрадиційну; в) егалітарну.

8. Делінквентна поведінка спричиняє за собою застосування

а) позитивних санкцій, тобто заохочень (наприклад, нагороди, премії, похвали);

б) неформальних негативних санкцій (наприклад, зауваження, відмова подати руку, насмішка);

в) формальних негативних санкцій (наприклад, арешт, штраф, пониження в посади, смертна страта).

9. Автор вчення про „суспільно-економічні формації”:

а) О. Конт; б) М. Вебер; в) К. Маркс; г) Г. Спенсер.

10. Постіндустріальне суспільство прийшло на зміну індустріальному:

а) в 18 столітті як наслідок промислової революції;

б) в 20-их роках XX століття;

в) в 70-их роках XX століття.

Другий рівень

1. У чому полягає культура етносу? Його головні риси.

2. Яка різниця між нравами та народними звичаями?

3. Проаналізуйте терміни “культура” та “диктатура” з точки зори семантики мови. Порівняйте з виразом “культура пролетаріату” й “диктатура пролетаріату ”.

Третій рівень

1. Дайте відповідь на наступне питання: яка роль культури в розвитку суспільства?

2. Дайте відповідь на наступне питання: чи можна вважати, що періоди спокійного, «нормального» розвитку культури (етнічної групи, народу або держави) змінюються періодами інновації, чим це зумовлено?

Модуль 1; Варіант 8

Перший рівень

1. Соціолог, який запровадив термін „соціальна мобільність”:

а) О. Конт; б) П. Сорокін; в) К. Маркс; г) М. Вебер.

2. Механізм, за допомогою якого суспільство регулює поведінку індивідів і підтримує соціальний порядок називається

а) соціалізація;

б) навчання;

в) соціальний контроль.

3. У примітивному суспільстві більшість виникаючих соціальних потреб задовольняють інститути:

а)релігії;

б) сім'ї;

в) влади.

4. Засновник Українського соціологічного інституту у Відні:

а) М. Грушевський; б) М. Драгоманов; в) М. Шаповал; г) Б. Кістяківський.

5. Суб'єктивним показником стратифікації (тобто залежним від думки людей) є:

а) престиж професії;

б) влада;

в) прибуток.

6. Всі соціальні процеси, як правило

а) Протікають самостійно, незалежно один від одного;

б) Протікають одночасно і тісно зв'язані між собою;

в) Дуже рідко взаємопроникають.

7. Для якої стадії конфлікту характерні наступні дії: супротивники оцінюють свої ресурси, шукають союзників, ідентифікують об'єкт, формують стратегію, проводять розвідку.

а) Передконфліктна стадія;

б) Безпосередньо конфліктна стадія;

в) Вирішення конфлікту.

8. Ці теорії основним джерелом соціального розвитку проголошують суперечність конкуруючих у суспільстві

інтересів. Про які теорії пояснення соціальних змін іде мова?

а) еволюційні;

б) циклічні;

в) функціональні;

г) конфліктологічні.

9. Яку з підсистем суспільства К. Маркс вважав основною?

а) соціальну; б) політичну; в) економічну; г) культурну (духовну).

10. Соціолог, який ділив суспільства (общини) на „органічні" (або гемайншафт) і „механічні" (або гезельшафт).

а) Е. Дюркгайм; б) Ф. Тьонніс; в) В. Парето; г) Г. Спенсер.

Другий рівень

1. Чому компоненти мови, культури та території є важливими для формування етносу?

2. Чому народність етнічна та соціальна спільність людей, котра історичне йде за етносом й передує нації?

3. Яку роль виконують норми у суспільстві?

Третій рівень

1. Дайте відповідь на наступне питання: які функції виконує етнос?

2. Дайте відповідь на наступне питання: чи можна вирішити дилему нація – національність? Чому лінгвістичне співтовариство є закладом нації?

Модуль 1; Варіант 9

Перший рівень

1.Термін «інформаційне суспільство» ввів:

а) Д. Белл; б) Р. Арон; в) Е. Тоффлер.

2. Якщо під одним дахом живуть декілька споріднених сімей, більше двох поколінь, то така сім'я є

а) нуклеарною; б) расширенною; в) подружньої.

3. Усвідомлена і пережита людиною необхідність у тому, що відповідає вимогам її життєдіяльності, – це…

а) цінності;

б) потреби;

в) норми;

г) інститути.

4. Найчисленніший клас США, "стабілізатор суспільства"(виступає за політичну, соціальну і економічну стабільність)

а) вищий клас; б) середній клас; в) нижчий клас.

5. Який тип конфлікту конфліктологи відносять до найбільш некерованого і непередбачуваного ?

а) емоційний; б) раціональний; в) відкритий.

6. Які дії конфліктуючих сторін можна назвати компромісом?

а) Один з суперників припиняє боротьбу, зважаючи на її безперспективність або унаслідок виснаження ресурсів;

б) Сторони йдуть на взаємні поступки, добровільно відмовляються від

частини своїх домагань;

в) Одна із сторін створює переважаючу перевагу в результаті втручання третьої сили.

7. Термін „соціологія” запропонував і вперше використав у своїх творах:

а) Г.Спенсер; б) Е.Дюркгайм; в) К.Маркс; г) О.Конт.

8. Який сенс вкладають соціологи в поняття "соціальний рух"?

а) Стійкі і стабільні суспільні утворення, що підтримують громадський порядок;

б) Формальні соціальні утворення з яскраво вираженим офіційним членством, фіксованими правилами і жорстко закріпленими статусами і ролями;

в) Колективні, організовані, свідомі, динамічні дії, направлені на підтримку соціальних змін або на опір змінам в суспільстві.

9. Рівень соціологічних знань, на якому суспільство вивчається як цілісна соціальна система, акцентуючи увагу на глобальних проблемах його життєдіяльності, виявляються сутнісні зв’язки між окремими підсистемами суспільства – це:

а) теоретична соціологія; б) теорії середнього рівня; в) рівень конкретних соціологічних досліджень.

10. Видатний український мислитель Г. Сковорода вважав, що:

а) Відсутність приватної власності можлива тільки при скасуванні сім’ї.

б) Смисл людського буття становить праця, а щастя – праця за покликанням.

в) Запорукою стабільності у суспільстві виступає „середній елемент”.

Другий рівень

1. Визначте сутність поняття «соціальна структура суспільства».
2. Поясніть відмінності між поняттями «страта» і «клас».
3. Визначте основні риси та функції «середнього класу».

Третій рівень

1. Чим можна пояснити скорочення показника народжуваності в Україні на сучасному етапі її розвитку. З яких саме причин відбувається скорочення народжуваності?
2. Які існують шляхи зміцнення сім'ї

Модуль 1; Варіант 10

Перший рівень

1. Поняття „ідеального типу” за М. Вебером – це:

а) Сукупність технологічних, соціальних, культурних змін, спрямованих на вдосконалення системи в цілому.

б) Певний образ-схема станів та процесів, якби вони проходили без відхилень і перешкод, що розглядається.

як найбільш зручний спосіб упорядкування емпіричного матеріалу.

в) Стан суспільства, за якого певне коло його громадян, знаючи про існування обов’язкових норм, ставиться до

них негативно або байдуже.

2. Малодітні сім'ї - це

а) сім'ї з двома дітьми;

б) сім'ї з трьома дітьми;

в) сім'ї з однією дитиною;

г) сім'ї з однією дитиною та сім'ї з двома дітьми.

3. Матеріальна культура - це:

а) Процедура технологічних аспектів людського буття.

б) Фізичні або технологічні аспекти повсякденного життя.

в) Регулювання та використання різноманітних обставин у суспільстві.

4. Регресивні рухи виступають за

а) Поступове реформування існуючого суспільства;

б) Корінна зміна існуючого ладу, всіх його цінностей і інститутів;

в) Повернення (часткове або повне) до старих порядків.

5. Аболіціоністські (рухи за відміну якого-небудь закону), феміністські (рухи за рівноправ'я жінок), такі, що забороняють (порнографію, будівництво АЕС і ін.) і екологічні рухи є прикладами

а) Революційних рухів;

б) Рухів опору;

в) Реформаторських рухів.

6. На чому повинні ґрунтуватися шлюбні відносини?

а) на згоді чоловіка; б) на згоді жінки; в) на взаємній згоді і чоловіка і жінки.

7. Чи повинні повнолітні діти піклуватися про своїх непрацездатних батьків?

а) повинні піклуватися;

б) не повинні, оскільки цим повинна займатися відповідна організація;

в) повинні піклуватися інші родичі.

8. Що збагачує культуру?

а) етноцентризм; б) інновація; в) ксеноцентризм.

9. Квазігрупами в соціології називають:

а) групи первинні; б) малі групи; в) випадкові, нестійкі групи.

10. Найважливішою умовою існування реформаторських рухів є

а) Демократичний політичний режим;

б) Тоталітарний політичний режим;

в) Атмосфера загального соціального занепокоєння і незадоволеності.

Другий рівень

1. Концепція «соціальної дії» М. Вебера.
2. Історичні типи стратифікації.
3. Поняття та його сутність й значення «соціальний інститут».

Третій рівень

1. Основні тенденції соціальної диференціації українського суспільства.
2. Проблеми формування середнього класу в Україні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ

Модуль ІІ; Варіант 1

Перший рівень

1. Які з наведених явищ є причиною виникнення політики

а) розповсюдження світових релігій

б) усвідомлення окремими громадянами своїх інтересів

в) поділ суспільства на класи

г) встановлення капіталістичних відносин

д) поява перших державних утворень

е) територіальні конфлікти і війни

ж) національні конфлікти

з) виникнення ринкових відносин і вільного товарообігу

і) розповсюдження наукових знаньі розвиток філософії

2. У якій країні було створено першу школу політичної науки

а)США б)Германія в)Франція г) Україна

3. Ідеальна форма держави у Платон

а) демократія

б) монархія

в) тиранія

г) олігархія

д) аристократія

4. Найгірший вид державного устрою, на думку Платона

а) Олігархія б) Тиранія в) Демократія

5. Ж. Ж. Руссо дав визначення соціальному договору

а)договір однакових об'єктів б) договір між підлеглими і керівниками в) договір між кастами і класамиг)договір диктатурою й демократією

6. Мислитель заклавший філософські основи політичного лібералізму

а) Е. Берк

б) Д. Локк

в) А. Сміт

г) К. Маркс

7. Кому належать вислів: «Людина-політична тварина»

а) Платону б) Цицерону в) Аристотелю г) Ф. Ніцше.

8. Хто перший з мислителів в Історії політичної думки створив модель ідеальної держави

а) Платон б) К. Маркс в) Т. Мар г) Конфуцій д) Аристотель.

9. Який з мислителів в Історії політичної думки запропонував ідею «суспільного договору»

а) Аристотель

б) Дж. Локк

в) Г.Гроцій

г) Платон

10. Політична система Українице

а)перехідна: від закритої до відкритої

б)демократична

в) авторитарна
г) відкрита

Другий рівень

1. Дайте визначення поняття «влада».
2. Визначтеосновні риси предмета і об'єктаполітології.

Третій рівень

1. Французький просвітитель Вольтер сказав: «Свобода-це залежність від законів». Як вирозумієте слово «свобода»? Аргументуйте свою точку зору.
2. Для чого необхідно вивчати політологію.

Модуль II; Варіант 2

Перший рівень

1. Політична наука, як академічна дисципліна оформилася

а) перед 1 світової війни
б) перед 2 світовою війною
в) після 2 світової війни

2. Коли була утворена Міжнародна асоціація політичних наук

а**)** в 1949 р. б) в 1951 р. в) в 1963 р. г) 1948 р.

3. Мислитель заклавший філософські основи політичного лібералізму

а) Е. Берк
б) Д. Локк
в) А. Сміт
г) К. Маркс
д) І. Кант

4. На якому з етапів пізнання політичної реальності використовуються емпіричні методи

а). На етапі операціоналізації
б) На етапі емпіричного підтвердження
в) На етапі теоретичного узагальнення

5. Ідеальна форма держави у Платон

а) демократія
б) монархія
в) тиранія
г) олігархія
д) аристократія

6. Які парадигми виділяються в системі політичного знання

а). Світоглядні
б). Теоретико – методологічні
в) Теологічну
г). Всі перераховані варіанти

7. Яке переконання лежить в основі натуралістичної парадигми

а). Творцем соціального життя, влади, політики є - Бог
б) Людина - дитя природи, все залежить від природи і визначається нею
в) Соціальне і політичне - це результат діяльності людей

8. Що включає в себе експертне (прикладне) політичне знання

а) Політичну аналітику

б) Політичну прогностику

в) Всі перераховані варіанти

9. Під суб'єктами політики розуміють

а) організації, на які спрямована політика;

б) сім'ї, виробничі колективи;

в) окремих громадян і організації, що розробляють і здійснюють політику;

г) групи підтримки;

д) релігійні установи.

10. Що вивчає мікро- політологія

а) Політику на рівні особистості

б) Окремі політичні інститути, організації, групи

в) Глобальні політичні процеси

Другий рівень

1. Яке методологічне значення має категорія «політична система» для аналізу державного політичного управління.

2. Дайте визначення поняття «бюрократія» і «конфедерація».

Третій рівень

1. У яких випадках політика проникає у всі сфери життя суспільства і підпорядковує їх. Наведіть конкретні приклади такого підпорядкування.

2. Як співвідноситься економіка і політика, політика і мораль, політика і право, як механізми регуляції суспільного життя.

Модуль II; Варіант 3

Перший рівень

1. Що вивчає мезополітологія

а) політику на рівні особистості

б) окремі політичні інститути, організації, групи

в) глобальні політичні процеси

2. Що вивчає геополітика

а) Політичні явища і процеси на рівні суспільства

б) Окремі політичні інститути

в) Глобальні політичні процеси міжнародні відносини

3. Мислитель заклавший філософські основи політичного лібералізму

а) Е. Берк

б) Д. Локк

в) А. Сміт

г) К. Маркс

д) Аристотель

4. Що характерно було для античної політичної думки

а) Перехід від міфологічного пояснення політики до філософського

б) Сильний вплив християнства на політичну думку

в) Світський характер
г) Вивчення держави

5. Найяскравішою теорією Нового часу була

а) Теорія природного права
б) Теорія суспільного договору
в) Всі перераховані варіанти

6. Хто з мислителів Нового часу розглядав політику, як надбудову над економічним базисом

а) А. Токвіль
б) К. Маркс
в) Дж. Медісон

7. Початком процесу інституалізації політичної науки прийнято вважати

а) 1850р. б) 1857р. в) 1863р. г) 1880 р. д) 1892 р.

8. Назвіть теоретика неоінстітуаціоналізма

а) Д. Марг
б) Д. Олсен.
в) Всі перераховані варіанти

9. Що відрізняє політику від інших сфер соціального життя

а) Особливий вид влади, владних відносин
б) Боротьба за право здійснювати владу
в) Всі перераховані варіанти

10. З якого часу в Англії існує парламент

а) з 13 ст.;
б) з 16 ст.;
в) з 18 ст

Другий рівень

1. На каком этапе исторического развития возникла гражданскаяконцепция политики?

2. С помощью какого метода в политологии достигается объективное познание политики, как целостного общественного явления?

Третій рівень

1. Політологи стверджують, що політика тісно пов'язана і асоціюється з функціонуванням суспільства на рівні індивіда, сім'ї і колективу. Як і в чому проявляється цей взаємозв'язок.

2. Визначте канали впливу і зворотного зв'язку «великої політики» та «повсякденного життя».

Модуль II; Варіант 4

Перший рівень

1. До суб'єктів політики можна віднести

а) Індивіди, соціальні групи
б) Шари, організації
в) Всі перераховані варіанти

2. Політична психологія - це

а) Система оцінок, смислів і тверджень учасників політики

б) Емоції, почуття, переживання, на основі яких відбувається оцінка реальної дійсності

в) Всі перераховані варіанти

3. Гуманітарна функція політикивиражається

а) У створенні гарантій прав і свобод особистості

б) У забезпеченні громадського порядку, громадянського миру і організованості

в) Всі перераховані варіанти

4. Мислитель заклавший філософські основи політичного лібералізму

а) Е. Берк б) Д. Локк в) А. Сміт г) К. Маркс д) Платон е) І. Кант.

5.Кому належить ідея поділу влади в державі?

а) Д. Локк

б) Ш. Л. Монтеск'є

в) Т. Гоббс.

6. Який ресурс влади найбільшою мірою залежить від ЗМІ?

а) розподіл матеріальних благ

б) примус

в) переконання.

7. Джерелами влади є:

а) ідеологія

б) держава

в) знання, інформація

г) організація.

8. Яка категорія політології застосовується для формування уявлення про дійсне співвідношення диктатури і демократії в будь-якій окремо взятій країні?

а) Конституція

б) політичний режим

в) форма правління

г) форма державного устрою.

9. Аристотель чітко сформулював актуальне для нашого часу тезу про перетворюючій силі всевладдя закону: «Там, де відсутня влада закону, немає і державного устрою. Закон має панувати над усім».

Що означає принцип верховенства закону в правовій державі?

а) недопустимість узурпації державної влади, свавілля і беззаконня в суспільстві

б) суверенність народу як джерела влади

в) гармонійність свободи особи зі свободою всіх громадян держави

г) відносини між державою, суспільством і особистістю, суворо регульовані нормами права

д) наявність розвиненої законодавчої системи.

10. Хто є автором теорії, що розглядає лідера, як ізольований від конкретних соціальних умов феномен?

а) Ф. Гальтон

б) Т. Парсонс
в) Гегель.

Другий рівень

1. Визначте основні концепції політичної думки доби Відродження та Просвітництва

2. Охарактеризуйте сутність, структуру і функції політичної ідеології (загалом).

Третій рівень

1. Яке методологічне значення має категорія «політична система» для аналізу державного політичного управління.

2. Шан Ян, давньокитайський мислитель, засновник школи легістів, багаторазово підкреслював, що в зразково керованій державі має бути багато покарань і мало нагород. Яка держава, на ваш погляд, буде більш стабільнішою: та, де багато покарань, або та, де багато нагород? Який зв'язок існує між нагородами і покараннями, з одного боку, і добробутом і стабільністю держави -з іншого.

Модуль II; Варіант 5

Перший рівень

1. Основним змістом демократії є:

а) права і свободи особистості
б) виборність основних органів влади
в) влада більшості над меншістю.

2. Влада - це

а) відносини між людьми, де воля і дії одних панують над волею і діями інших
б) насильство
в) примус
г) професія
д) відносини між суверенними державами

3. Перша в історії конституційна монархія встановилася в результаті

а) громадянської війни в США
б) французької революції
в) англійської революції
г) революції 1917 р. в Росії
д) громадянської війни в Іспанії

4. Автором теорії політичної системи є

а) Р. Алмонд
б) Д. Істон
в) М. Дюверже
г) К. Дойч
д) Т. Парсонс

5. Основою громадянського суспільства німецький мислитель Р. Гегель вважав

а) приватну власність
б) наявність діючої опозиції

в) розвинену економіку
г) багатопартійну систему
д) чинну конституцію

6. Який зміст поняття «політичний конфлікт?

а) суперництво суб'єктів політики, яке регламентується законами і нормами моралі, що прискорює процес формування в суспільстві коаліцій, союзів, партійних систем

б) конкурентна боротьба суб'єктів політики, обумовлене протилежністю їх політичних інтересів, цінностей, уявлень про пріоритети розвитку суспільства

в) загострення протиріч у системі міжособистісних і групових політичних відносин

г) конфліктне поведінка учасників політичного процесу, заперечують розподіл влади, ресурсів, авторитету, впливу

д) політична криза (масове невдоволення і обурення діяльністю владних структур)

е) конкурентна боротьба суб'єктів політики, які прагнуть до розподілу (перерозподілу) владних повноважень або ресурсів суспільства

ж) розбіжності між суб'єктами політики.

7. Який тип політичної свідомості орієнтується на здійснення соціальних змін шляхом стрибкоподібного переходу від одного якісного стану суспільства до іншого?

а) реформістський
б) консервативний
в) революційний.

8. Політична психологія - це

а) Система оцінок, смислів і тверджень учасників політики

б) Емоції, почуття, переживання, на основі яких відбувається оцінка реальної дійсності

в) Всі перераховані варіанти

9. Коли виникли масові політичні партії

а) у кінці XIX століття
б) після першої світової війни
в) у середині XVIII століття
г) у Давньому Римі

10. Сучасний полицентризм в міжнародних відносинах полягає в:

а) зростання взаємовпливу різних суб'єктів геополітики
б) хаосі і дезінтеграції в міжнародних відносинах
в) посилення влади наддержав
г) біполярності світу.

Другий рівень

1. Назвіть глобальні проблеми людства, та охарактеризуйте шляхи їх вирішення

2. Дайте визначення поняття «суб’єкт політики» і «демократія»

Третій рівень

1. Що є предметом вивчення політичної географії?
2. Які закони визначають політологію, як науку.

Модуль II; Варіант 6

Перший рівень

1. Коли виникають масові політичні партії

а) у кінці XIX століття
б) після першої світової війни
в) у середині XVIII століття
г) у Давньому Римі

2. Що відрізняє лідера від ватажка

а) Здатність постійно висувати нові ідеї
б) Почуття політичного часу
в) Лексикон
г) Харизма

3. Предметне поле політології НЕ включає вивчення ...

а) Політичних відносин
б) Закономірностей генезису влади
в) Соціальних проблем
г) Принципів політичної діяльності
д) Всього перерахованого вище

4. Засновником науки про політику є

а) Конфуцій
б) Аристотель
в) Н. Макіавеллі
г) К. Маркс

5. Розуміння політики як сфери, де на першому місці інтереси груп, а також соціально-історичні умови, характерно для концепцій:

а) теологічних
б) натуралістичних
в) біхевіористських
г) соціальних
д) раціонально-критичних

6. До недоліків сучасної політології як науки можна віднести:

а) відсутність _____єдиної політичної теорії і роз'єднаність політологічних шкіл
б) розрив між теорією і практикою
в) академізм і схоластика
г) всі варіанти
д) відсутність чітких критеріїв «істинності», релятивізм

7. Коли політологія стала викладатися як навчальної дисципліни?

а) У Стародавньому світі (з часів Платона і Аристотеля)
б) У період Відродження (з часів Макіавеллі)
в) У другій половині XIX ст.
г) В епоху Нового часу

д) На початку XX ст.

8. Кому з політичних мислителів належать слова. «Государ, діючи грубою силою, подібно до тварин, повинен поєднувати в собі якості лева і лисиці»?

а) Т. Гоббсу

б) Ф. Ніцше

в) Дж. Локку

г) Н. Макіавеллі

д) Серед запропонованих варіантів правильного немає

9. Інформаційні ресурси влади - це

а) Матеріальні цінності

б) Знання, інформація, засоби їх отримання і поширення

в) Зброя, апарат фізичного примусу

10. Прихильниками футурологічній концепції єдиного світового держави виступають ...

а) «Цивилизационники» (представники цивілізаційних концепцій)

б) «Яструби» (захисники силової концепції влади)

в) «Глобалісти»

г) «Націоналісти-патріоти»

д) Серед запропонованих варіантів правильного немає

Другий рівень

1.Дайте визначення поняття «громадянське суспільство»

2. Назвіть принципи взаємодії моралі і політики

Третій рівень

1. За яким принципом має здійснюватися, на думку Аристотеля, розподіл благ у суспільстві.

2. Які категорії характеризують політологію як науку.

Модуль II; Варіант 7

Перший рівень

1. Основну роль у розробці теорії громадянської культури демократичного суспільства зіграли ...

а) Р. Алмонд і С. Верба

б) Т. Парсонс і Р. Мертон

в) В. Пугачов і Б. Капустін

г) Г. Моска і В. Парето

д) Серед запропонованих варіантів правильного немає

2. Хто з перерахованих стародавніх мислителів виступав проти приватної власності?

а) Аристотель

б) Платон

в) Цицерон

г) Конфуцій

д) Будда

3. Що об'єднує ці імена: М. А. Бакунін, П. А. Кропоткін, Ж. Прудон?

а) Теоретики сильної державної влади

б) Теоретики анархізму
в) Теоретики правової держави
г) Засновники соціалізму
д) Засновники комунізму

4. Для чого, згідно Ш. Монтеск'є, необхідно поділ влади?

а) Для ефективного функціонування економіки
б) Для забезпечення політичної свободи в суспільстві
в) Для захисту інтересів народу
г) Для функціонування держави
д) Серед запропонованих варіантів правильного немає

5. Дж. Локк як представник політичної філософії епохи Нового часу є...

а) Основоположником лібералізму
б) Прихильником консерватизму
в) Представником соціалістичного утопізму
г) Одним з авторів Декларації незалежності США
д) Серед запропонованих варіантів правильного немає

6. Наука політологія виникла

а) у Франції
б) у країнах Давнього Сходу
в) у США
г) у Київській Русі
д) у Давній Греції

7. Економічна функція держави належить

а) До внутрішніх функцій
б) До зовнішніх функцій
в) Всі перераховані варіанти

8 . Політична функція держави належить

а) До зовнішніх функцій
б) До внутрішніх функцій
в) Всі перераховані варіанти

9. Мислитель, який першим дав систематичне визначення основам політичної науки

а) Августин Блаженний
б) Фома Аквінський
в) Аристотель
г) Конфуцій
д) Платон

10. «Сукупність прийомів і методів здійснення влади і досягнення політичних цілей» – це визначення ...

а) Політичної системи
б) Політичної комунікації
в) Політичного режиму
г) Політичної влади
д) Серед запропонованих варіантів правильного немає

Другий рівень

1. Ц чому полягає сутність влади - як соціального явища

3. Дайте загальну характеристику методам влади

Третій рівень

1. Чому античні мислителі Платон і Аристотель виступали проти демократії як форми державного правління.

2. Як Ви вважаєте чи буде впливати політика на професійну діяльність, якою Ви плануєте займатися після закінчення ДДПУ.

Модуль II; Варіант 8

Перший рівень

1. Автор теорії плебісцитарної демократії

а) Вебер М.

б) Маркс К.

в) Ж.Ж. Руссо

г) Парето В.

2. Політика имморализма, виражена у формулі «мета виправдовує засоби», є

а) макіавеллізм

б) бонапартизм

в) волюнтаризм

г) націоналізм

д) сепаратизм

3. Перерахуйте імена двох мислителів, які відстоюють ідею поділу влади.

а) Т. Гобс

б) Дж. Локк

в) Ж.-Ж. Руссо

г) Ш. Монтеск'є

д) Серед запропонованих варіантів правильного немає

4. Суб'єктами політики є ...

а) Тільки політичні лідери

б) Виключно держава та її структури

в) Інститути громадянського суспільства

г) Люди та організації, що здійснюють політичні дії

д) Серед запропонованих варіантів правильного немає

5. Форма правління прибічником якою був Т. Джефферсон

а) аристократія б) демократія в) монархія г) олігархія

6. Що включає в себе поняття демократичний політичний режим

а) Державний режим

б) Діяльність політичних і громадських організацій

в) Свобода народу у всьому

г) Усі вище перераховані варіанти

7. Політологія оформилася в якості самостійної наукової дисципліни в ...

а) XIX столітті

б) Наприкінці XVIII століття
в) XVI столітті
г) XX столітті
д) Серед запропонованих варіантів правильного немає

8. До представників утопічною політичної думки належать:

а) Т. Кампанелла, Р. Оуен, Т. Гоббс,
б) Ш. Фур'є, Т. Мор, Ш.-Л. Монтеск'є,
в) Р. Оуен, Т. Мор, Т. Джефферсон,
г) Т. Кампанелла, Т. Мор, Р. Оуен,
д) Т. Гоббс, Дж. Локк, Т. Кампанелла.

9. До інститутів громадянського суспільства належать ...

а) Громадські організації
б) Законодавчі органи
в) Політичні інститути
г) Судові органи
д) Серед запропонованих варіантів правильного немає

10. Влада духовенства, церкви

а) охлократія
б) плутократія
в) тиранія
г) теократія

Другий рівень

1.Дайте визначення поняття «геноцид» і «політична культура».

2. Особливості розвитку політичної думки XIX-XX століття.

Третій рівень

1. Як ви розумієте сенс поняття «влада». Приведіть приклади проявлення влади виходячи зі свого досвіду.

2. Що собою представляє суб’єкт влади. Якими рисами він повинен володіти.

Модуль II; Варіант 9

Перший рівень

1. Теорію політичної еліти розробив:

а) В. Парето,
б) Дж. Локк,
в) К. Маркс,
г) В. Ленін,
д) Т. Парсонс

2. Хто з названих учених є засновником лібералізму як ідейно-політичного спрямування?

а) Т. Гобс
б) Т. Мор
в) Дж. Локк
г) Н.Макіавеллі
д) Ш. Монтеск'є

3. Маккиавелизм – це принцип, згідно з яким в політиці:

а) всі засоби виправдані для досягнення мети,
б) потрібно бути батьком для своїх підданих,
в) треба дбати про народ,
г) треба обожнювати владу і державу,
д) треба відмовитися від влади.

4. Погляди Т. Гоббса, Д. Локка, Ж. Ж. Руссо збігаються в обґрунтуванні:

а) теорії суспільного договору,
б) критичному ставленні до людини,
в) морально-етичному підході до політики,
г) обожненні політики,
д) заперечення політики.

5. Яку сферу інтересів Гегель визначив як область «громадянського суспільства»

а) Загальних інтересів
б) Політичних інтересів
в) Приватновласницьких інтересів

6. Політична партія

а) Об’єднання людей за інтересами
б) Один з політичних інститутів
в) Організація яка виражає інтереси деяких верств суспільства
г) інше _____

7. В який час розпочався процес становлення політології як науки?

а) У Стародавньому світі
б) У Новий час, у період бурхливого розвитку багатьох наук
в) Після Другої світової війни
г) В епоху Реформації
д) Після закінчення «Холодної війни»

8. Політична організація для управління загальними справами суспільства це:

а) партія
б) профспілки
в) держава
г) церков
д) ЗМІ

9.Представниками американської політичної думки 18-19 ст. є:

а) Т. Джефферсон і З. Бжезинський,
б) Т. Парсонс і Л. Гумплович,
в) І. Кант і Г. Гегель,
г) Т. Джефферсон і Т. Пейн,
д) Т. Джефферсон і Р. Браун.

10. К. Маркса і В. Леніна об'єднує політичне вчення:

а) лібералізм,
б) комунізм,
в) радикалізм,

г) консерватизм,
д) анархізм.

Другий рівень

1. Дайте визначення поняття «націоналізм» і «політичний лідер».
2.У чому полягають особливості формального і неформального лідерства.

Третій рівень

1. Розкрийте зміст теорії «суспільного договору». Поясніть, чому теорія божественного походження держави змінила теорія «суспільного договору».
2. Який тип партійної системи є найбільш характерним для тоталітарного режиму. Яка партійна система в Україні.

Модуль II; Варіант 10

Перший рівень

1. Середньовічна концепція божественного приречення, в тому числі і в області політики, розроблялася:

а) Аристотелем,
б) А. Аврелієм,
в) Конфуцієм,
г) Т. Мюнцером,
д) Ж.-Ж. Руссо.

2. Сучасна правова держава - це

а) Демократична держава
б) Соціальна, світська держава
в) Всі перераховані варіанти
г) інше _____

3. Коли виникли масові політичні партії

а) у кінці XIX століття
б) після першої світової війни
в) у середині XVIII століття
г) у Давньому Римі

4. Яку форму державного ладу Платон вважає ідеальною

а) аристократію б) тимократію в) олігархію г) демократію

5. Інституалізовані групи - це групи

а) Діючі в рамках сформованого в суспільстві інституалізованного порядку
б) Порушують сформовані у суспільстві закони і норми
в) Виникають спонтанно

6. Принципом марксистського підходу до політики є:

а) політика визначається економікою, матеріальними інтересами людей,
б) політика – це боротьба класів,
в) політика – це сфера діяльності людини,
г) основа політики – організоване насильство і класове панування,
д) політика – це концентрований вираз економіки.

7. Яка геометрична фігура символізує стратифікацію зрілого громадянського суспільства

а) квадрат б) трикутник в) ромб г) піраміда д) прямокутник

8. Який тип держави відповідає зрілому громадянському суспільству

а) буржуазна держава

б) соціалістична держава

в) європейська держава

г) правова держава

9. Розглядав політику з точки зору системного підходу:

а) Т. Гоббс,

б) Платон,

в) Ш.-Л. Монтеск'є,

г) М. Вебер,

д) Т. Парсонс.

10. Термін "політика" своїм походженням зобов'язаний:

а) Аристотелю,

б) В. Леніну,

в) М. Вебером,

г) Н. Макіавеллі,

д) Платону.

Другий рівень

1. Чому у правовій державі необхідний поділ влади

2. Дайте загальну характеристику рисам політичної партії

Третій рівень

1. Для підтримки правопорядку влада має право використовувати насильство і примус. Як вони співвідноситься з легітимністю.

2. Чого Ви чекаєте від вивчення курсу «Політологія».

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально – політичних і правових наук

КРИЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ

знавчальної дисципліни

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

підготовки здобувачів ступеня вищої

освіти бакалавр

(назва рівня вищої освіти)

Спеціальності

6.010101 - Дошкільна освіта
6.010102 - Початкова освіта
6.010103 - Технологічна освіта
6.010105 - Корекційна освіта (за нозологіями)
6.010106 - Соціальна педагогіка
6.010201 Фізичне виховання
6.020303 - Філологія. Українська мова та література
6.020303 - Філологія. Мова та література (російська)
6.030509 - Облік і аудит
6.030601 – Менеджмент
6.030102 – Психологія
6.040201 – Математика
6.040203 – Фізика
6.010104 - Професійна освіта
6.130102 - Соціальна робота
6.020303 - Філологія. Мова та література (англійська, німецька)
6.010203 - Здоров'я людини

(шифр і назва спеціальності)

Укладачі:
д. ф.н., проф. **Мозговий Л.І.**,
к.ф.н., доц. **Абизова Л.В.,**
к.ф.н., доц.**Степанов В.В.**

Слов’янськ – 2016 р.

Оцінювання знань здобувачів з навчальної дисципліни «Соціально-політичні студії» здійснюється у вигляді поточного контролю знань здобувачів та оцінювання самостійної роботи здобувачів відповідно до робочої навчальної програми.

Поточний контроль знань здобувачів з навчальної дисципліни «Соціально-політичні студії» проводиться за такими формами:

а) під час лекційних занять;

б) *під час самостійних занять:*

– опитування або тестування знань здобувачів з теоретичного матеріалу;

– оцінка виконання ситуаційних вправ та завдань під час заняття;

в) *за результатами виконання завдань самостійного опрацювання (індивідуальних завдань):*

– оцінка виконання домашніх завдань під час заняття;

– оцінка підготовки глосарію, презентацій;

– обговорення матеріалів рефератів під час практичних занять;

– обговорення матеріалів доповідей із поставленого проблемного питання, проведення дискусій, підведення резюме з цього питання під час практичного заняття.

Шкала оцінювання: національна та накопичувальна 100-бальна

За 100-бальною шкалою	**За національною шкалою**
90 – 100 балів	відмінно
89 – 75 балів	добре
60 – 74 балів	задовільно
26 – 59 балів	незадовільно
0 – 25 балів	неприйнято

Максимальна кількість балів під час оцінювання знань здобувачів у процесі лекційного заняття виставляється за такими критеріями:

– присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у процесі лекції.

Максимальна кількість балів при оцінювання знань здобувачів у процесі самостійної роботи виставляється за такими критеріями:

– під час опитувань – за повну і ґрунтовну відповідь на задане запитання з теми заняття;

– під час тестування – за правильні відповіді на всі запитання тесту з теми заняття;

– у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами та математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Максимальна кількість балів під час оцінювання знань здобувачів у процесі написання поточних проміжних контрольних робіт виставляється за правильні відповіді на всі питання роботи. Максимальна кількість балів під час оцінюванні знань здобувачів у процесі написання контрольних робіт виставляється за правильні відповіді на всі питання роботи. Максимальна кількість балів під час оцінювання знань здобувачів у процесі контрольного заходу виставляється за правильні відповіді на всі питання. Максимальна кількість балів під час оцінюванні рефератів та презентацій за визначеними темами виставляється відповідно до критеріїв:

– за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту має бути ще не менше трьох джерел інформації);

– за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на літературні джерела;

– за наявність змістовних висновків;

– за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

Фактична кількість балів, отримана здобувачем за результатами поточного контролю та підсумками контрольного заходу, переводиться в державну оцінку за такими критеріями:

A – оцінка «відмінно» (90-100 балів) виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, наявного в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, уміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв’язку й розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно відповідати на поставлені питання, уміння застосовувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань;

BC – оцінка «добре» (89-75 балів) виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності;

DE – оцінка «задовільно» (60-74 балів) виставляється за посередні знання навчального матеріалу, недостатньо аргументовані відповіді, слабке застосування теоретичних положень під час виконання практичних завдань;

FX – оцінка «незадовільно» з можливістю повторного складання екзамену (26-59 балів) виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань;

F – оцінка «неприйнято» з обов’язковим повторним вивченням модуля (навчальної дисципліни) (0-25 балів) виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватися під час виконання практичних завдань, незнання основних фундаментальних положень.